Leo Perutz

¯luda-

lui 4

Leonard

roman

o

Milano, 1498. Lodovico Sforza conduce cu mână de fier prosperul ducat italian. Arhitecţii, sculptorii şi pietrarii lucrează la ridicarea domului din mijlocul oraşului. Pictorii împodobesc cu fresce zidurile bisericilor, dar şi pereţii palazzo-urilor. In refectoriul mănăstirii Santa Maria delle Grazie, marele Leonardo înfăţişează Cina cea de Taină. Dar lunile trec şi, spre disperarea priorului dominican, măreaţa lucrare pare să se fi poticnit. Să fie oare harul pictorului pe sfârşite ? Un singur chip nu prinde viaţă sub penelul maestrului: trădătorul Iuda. In tot ducatul Milanului, Leonardo nu reuşeşte să găsească un om ale cărui păcate să nu poată fi iertate de Mântuitor. Până când îl întâlneşte, în cârciuma unde poetul Mancino îşi rosteşte baladele, pe Joachim Behaim, neguţătorul din Levant. Acesta vinde mărfuri atât de amarnice trufie, încât Leo pedepsi pe veci.

Raftul Denisei

Colecţie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

LEO PERUTZ

Iuda lui Leonardo

Traducere din germană şi note de
ANA POPA

HUfMANITAS

Coperta de

IONUŢ BROŞTIANU Redactor
RALUCA POPESCU

LEO PERUTZ
DER JUDAS DES LEONARDO
© 1988 und 1994 by Paul Zsolnay Verlag Ges.m.b.H., Wien
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2008, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel./fax 021/311 23 30 C.P.C.E. — CP 14, Bucureşti e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României PERUTZ, LEO
Iuda lui Leonardo / Leo Perutz ; trad.: Ana Popa. - Bucureşti : Humanitas Fiction, 2008 ISBN 978-973-689-244-8

1

I. Popa, Ana (trad.) 821.112.2(436)-31=135.1În luna martie a anului 1498, într-o zi în care câmpia Lombardiei era udată de ploi întrerupte când yi când de rafale de vânt şi de ceva ninsoare întârziată, priorul mănăstirii dominicane Santa Maria delle Ci razie o porni spre cetatea din Milano pentru a-i f ace o vizită ducelui Lodovico Maria Sforza - cunoscut drept Maurul - ca să-i ceară ajutorul într-o pricină care de mult îl necăjea şi nu-i dădea pace.

în zilele acelea, ducele de Milano nu mai era omul de stat şi de arme iute şi îndrăzneţ de odinioară, care izbutise de atâtea ori să ţină războiul departe de ducatul său băgând zâzanie între toate ţările învecinate, oferi ndu-le duşmanilor alte ţinte pe tavă şi sporin- du-şi astfel propria putere. Norocul şi faima îi pie-reau văzând cu ochii şi, cum ducele însuşi obişnuia să spună, o uncie de noroc face uneori mai mult decât zece pfunzi de înţelepciune. Trecuse de mult vremea când Papa Alexandru VI îi era „diacon", regele Fran-ţei „curier veşnic supus", „Serenissima" - republica veneţiană - „asin truditor", iar împăratul Romei „condotier cel mai de soi". Căci acel rege al Franţei, Carol VIII, murise, iar urmaşul său, Ludovic XII, râvnea - în calitate de nepot al unui Visconti - la ducatulmilanez. Maximilian, împăratul Romei, avea atât de multe buclucuri pe cap, încât trebuia el însuşi ajutat, iar cât despre „Serenissima“, se dovedise a fi o vecină atât de neastâmpărată, încât Maurul o avertizase că, dacă avea cumva de gând să se alăture duşmanilor săi, îşi va fi tăiat singură craca de sub picioare. Căci încă mai erau destule lingouri de aur cât să pornească un război la nevoie.

Maurul îl primi pe priorul mănăstirii Santa Maria delle Grazie în vechiul său castel, în Sala zeilor şi a giganţilor, numită astfel datorită frescelor care acopereau doi dintre pereţi, cel de-al treilea abia lăsând să se mai

întrezărească, în culori şterse, o *Viziune a lui Ezechiel* din timpul Viscontilor. Aici, în ceasurile dinainte de amiază, obişnuia ducele să-si orânduiască parte din treburile de stat. La această îndeletnicire îl vedeai arareori singur, căci în orice ceas al zilei trebuia să aibă chipuri cunoscute în preajmă sau măcar îndeajuns de aproape cât să-l audă dacă striga. Singurătatea, fie ea şi preţ de câteva clipe, îl neliniştea şi-l apăsa, i se părea că toţi l-au părăsit şi o presimţire tulbure făcea ca până şi cea mai largă încăpere să i se pară tainiţă de închisoare.

In ziua aceea se afla atunci la duce secretarul de stat Simone di Treio, care tocmai îl sfătuia cum să-l primească pe seneşalul regatului Napoli, aşteptat să sosească în curând la Curte. Ii mai ţinea tovărăşie un secretar al Cancelariei ducale ce lua notite. In ambrazura unei ferestre stăteau vistiernicul Landriano si căpitanul da Corte, despre care se spunea încă de pe-atunci că, pentru el, scuzii de aur franţuzeşti întreceau orice alte monede; amândoi domnii urmăreau cu un aer de cunoscători doi cai, un berber şi un sicilian, care erau plimbaţi de grăjdari prin toată curtea tn timp ce grăjdarul-şef al ducelui se târguia cu proprietarul acestora, un geambaş neamţ care tot scutura din cap a nemulţumire. în fundul sălii, nu departe de cămin, la

picioarele unui uriaş pictat pe perete, lioros şi cu obrajii umflaţi a ameninţare, stătea donna I .ucrczia Crivelli, care era socotită iubita ducelui. I\ra în tovărăşia a doi domni: poetul de curte Bellin- cioli, un bărbat uscăţiv a cărui fată avea înfăţişa- rea melancolică a unei maimuţe ofticoase, şi bardul M igliorotti, căruia la curte i se spunea Anason. Căci la lei cum dulciurile şi delicatesele preparate cu anason sunt aduse la masă abia la sfârşit, când toţi mesenii sunt deja sătui, la fel şi ducele îşi chema bardul de cele mai multe ori atunci când nu mai avea chef de nici un fel de pălăvrăgeală. Acest Anason era scump la vorbă, iar când se întâmpla vreodată să scoată vreun cuvânt spunea lucruri lipsite de tact şi comune, şi, cum avea şi o voce răguşită, prefera să tacă. însă se pricepea de minune să dea glas tuturor gândurilor şi părerilor cu o deosebită măiestrie şi pe înţelesul tuturor prin sunetele lirei sale. Chiar acum, în timp ce Maurul îşi întâmpina oaspetele cu căldură şi-l conducea către un jilţ, Anason intonă într-o manieră festivă şi serioasă deopotrivă, de parcă era cântat de un cor bisericesc, un cântec popular milanez al cărui text începea astfel:

Hoţii se furişează în
noapte, *Punga să ţi-o ia*
de toarte!

Căci toată lumea de la Curte ştia că priorul

căpătase obicei să profite de dărnicia ducelui cu fiece prilej ce i se ivea în cale şi întotdeauna îşi începea rugăminţile plângându-se că viile de pe cele două domenii ale mănăstirii nu rodiseră anul acela din pricina vremii proaste, ceea ce îl adusese sau avea să-l aducă la mare strâmtoare.

Iubita ducelui, care se ridicase de pe locul ei de lângă cămin şi se îndrepta spre prior, întoarse capul şi-i aruncă lui Anason o privire mustrătoare. Fusese crescută cu credinţă în Dumnezeu si, deşi nu mai vedea chiar în orice preot sau călugăr trimisul Lui pe pământ, un ban dat Bisericii i se părea totuşi un ban folosit cu chibzuinţă, de pe urma căruia te puteai aştepta la foloase însemnate.

Intre timp, priorul se trântise în jilţ icnind uşor. întrebat de duce cum îi mai merge cu sănătatea, se văicări că de multe săptămâni încoace nu are poftă de mâncare, chiar Dumnezeu h era martor că în două zile nu fusese în stare să înghită mai mult decât o îmbucătură de pâine şi o jumătate de aripă de potâr- niche. Dacă are s-o ţină tot aşa, adăugă, au să i se sleiască puterile cu totul.

Se dovedi apoi că - mare minune - de data asta nu venise pentru a obţine ajutor bănesc, fiindcă nici nu pomeni despre viile care precis că nici anul acesta nu rodiseră, ci, mai mult, începu de îndată să vorbească despre pricina care îi şubrezise sănătatea.

— Christos ăsta cu apostolii lui e de vină,

spuse el în timp ce-şi făcea vânt, asta dacă o fi măcar un Christos, căci de văzut nu se vede încă nimic, în afară de câteva picioare şi braţe ale nu ştiu cărui apostol.
M -am săturat. Omul ăsta merge prea departe. Luni dc-a rândul nu-1 vezi la faţă şi, când în sfârşit apare, atunci cască gura la perete o zi întreagă, fără să ia măcar o dată pensula în mână. Credeţi-mă pe cuvânt, nu s-a apucat de fresca asta decât ca să mă bage pe mine în mormânt.

întregul discurs fusese acompaniat de Anason cu un nou cântec, de data aceasta unul de batjocură, pc care obişnuiau să-l cânte milanezii de rând când nu mai aveau răbdare să asculte până la capăt o predică proastă, plictisitoare şi lungă cât o zi de post, iar textul suna astfel:

Sus! Să mergem cu Dumnezeu înainte!
Ce ne îndrugă-i fără minte.

— S-ar părea, stimate părinte, glăsui acum ducele, că vă aflaţi într-o fierărie în care eu, unul, sunt mereu între ciocan şi nicovală, căci rareori trece o zi fără să aud o plângere ca asta împotriva acestui om la care - o ştie toată lumea - ţin ca la un frate şi pe care nu voi înceta niciodată să-l preţuiesc. S-ar părea că multe din artele sale au încremenit, stau pe loc şi, de când N-a apucat - nu ştiu dacă din încăpăţânare sau din prea mult zel - de

experimente şi de matematici, nu-ţi mai face nici măcar o gingaşă Madonă; el spune că totul se trage de la Salai[1], elevul care până acum un an i-a măcinat culorile.

— Eu cred, fu de părere poetul Bellincioli, că acum mai mult ca oricând se preocupă de pictură. Chiar ieri mi-a vorbit cu înflăcărarea care-i stă în fire despre cele zece mari domenii pe care trebuie să le stăpânească ochiul pictorului: umbră şi lumină, contur şi culoare, figură şi fundal, distanţă şi apropiere, mişcare şi stare. Şi mi-a mai spus - fără să clipească - că pictura ar trebui să fie mai presus decât arta medicilor, căci doar ea reuşeşte să-i învie pe cei dispăruţi de veacuri şi să-i nemurească pe cei care mai sunt printre noi. Aşa nu vorbeşte unul care se îndoieşte de meşteşugul său.

— A devenit un visător ce îndrugă numai verzi şi uscate, spuse căpitanul da Corte, care pentru scurtă vreme nu mai fu atent la caii din curte. Mă îndoiesc că am să-i văd vreodată podurile mobile pentru râuri cu maluri joase şi înalte părăsind hârtia şi devenind realitate. începe mereu ceva măreţ şi nu duce nimic la bun sfârşit.

— Ceea ce dumneavoastră, Luminăţia Voastră, numiţi încremenire, se îndreptă

1 Gian Giacomo Caprotti da Oreno (poreclit Salai, *Dră- cufor),* angajat de Leonardo în 1488, pe la vârsta de zece Ani, devenind atât servitor, cât şi asistent.

vistiernicul Landri- ano către duce, nu e, poate, decât teama de a greşi. Şi-această teamă dinlăuntrul lui creşte an de an, cu cât ştie şi poate mai multe. Ar trebui să mai uite niţel din toate câte i le ştie mintea şi din tot ce-i pot mâinile, ca să facă din nou ceva frumos.

— Poate, spuse priorul plictisit. însă ar trebui să-şi amintească înainte de toate că în refectoriu nu faci penitenţă, ci stai la masă liniştit. Nu mai suport să văd schela aia şi peretele abia mânjit cu ceva culoare şi cu atât mai puţin să simt mirosul mortarului, uleiului, lacului şi al culorilor pe care-1 am tot timpul în nări. Şi când se apucă să dea foc la lemn ud de câte ţfANC ori pe zi, de-ţi intră-n ochi fumul ăla înecăcios, doar ca să afle, cum zice el, ce culoare are fumul privit dc la oarecare distanţă - să-mi spuie careva ce-are a face asta cu Cina cea de Taină!

— Am auzit până acum trei sau patru păreri diferite despre fundătura în care s-a împotmolit messer I .conardo, spuse ducele, şi cred că este cazul să-i dăm voie domniei sale să ia cuvântul în această ches- tiune. E aici. Dar vă sfătuiesc, stimate părinte, să vorbiţi cu blândeţe, căci de silit nu-1 poate sili nimeni să facă nimic.

Şi îl puse pe secretar să-l cheme pe messer Leo- nardo.

Secretarul îl găsi pe pictor într-un intrând al curţii vechi, cu capul descoperit, îngenuncheat

în ploaie, ţinând în poală caietul de schiţe în care surprinsese cu peniţa mişcările falnicului berber şi amplitudinea iuti liderii piciorului din spate. Când auzi despre ce era vorba şi că priorul mănăstirii Santa Maria delle (îrazie era la duce, închise caietul de schiţe şi îl urmă, (Acut si îngândurat, pe secretar în curte şi apoi pe scări. In faţa Sălii zeilor şi a giganţilor se opri şi mai adăugă câteva linii la desenul piciorului de cal. Apoi intră, şi gândurile îi erau încă atât de îndepărtate, încât se apucă să-l salute pe Anason primul, înainte să sc fi înclinat în faţa ducelui şi a priorului, în vreme cc pc ceilalţi de faţă păru întâi să nici nu-i bage de «camă măcar.

— Dumneavoastră, messer Leonardo, sunteţi moti- vul vizitei extrem de bine-venite cu care mult stimatul părinte ne-a surprins astăzi chiar în zori de zi, spuse ducele, şi oricine îi cunoştea obiceiurile ar fi putut recunoaşte din vorbele sale că reproşul pe care-1 conţineau era adresat nu atât lui messer Leo- nardo, cât priorului, căci ducelui nu-i plăceau surprizele si nu se bucura niciodată de o vizită neanuntată. > >

— Am venit aici, începu acum priorul mănăstirii Santa Maria delle Grazie, în ciuda vremii proaste care nu-mi face deloc bine, pentru ca dumneavoastră, messer Leonardo, să-mi daţi socoteală în faţa domniei sale ducele, ctitorul mănăstirii noastre; căci Sfânta Biserică v-a dat prin mine prilejul să vă arătaţi

destoinicia, şi mi-aţi promis să duceţi la bun sfârşit, cu ajutorul Domnului, o operă fără pereche în întreaga Lombardie, iar de promisiunea asta vă leagă nu doi-trei, ci zeci de martori. Şi iată că din nou au trecut luni de zile fără să fi lucrat câtuşi de puţin la tabloul acesta... Ce mai, până acum n-aţi făcut decât să tăiaţi frunză la câini.

— Stimate domn, nu pot fi mai uluit, îi răspunse messer Leonardo, căci lucrez cu atâta sârg la *Cina* asta, încât nu mai ştiu ce-i aia nici foame, nici somn.

— Şi aveţi îndrăzneala să-mi spuneţi una ca asta! strigă priorul, roşu ca sfecla de furie. Mie, care intru de trei ori pe zi în refectoriu doar ca să vă pot vedea - dacă nu sunteţi plecat, fireşte - cum priviţi în gol. Asta, carevasăzică, numiţi dumneavoastră muncă! Ce sunt eu, bun de tras pe sfoară ?!

— Şi pot spune, continuă messer Leonardo nestingherit, că, lucrând la ea neîncetat, am dus în mintea mea această operă atât de departe, încât dumneavoastră aţi fi în curând mulţumit, iar celor ce vor veni după mine le-aş arăta de ce sunt în stare, dacă nu m-ar frământa ceva, şi anume capul acelui apostol, al lui...

— Tu cu apostolii tăi cu tot! îl întrerupse priorul înfuriat. Pe peretele dinspre miazăzi, Răstignirea e de mult terminată, deşi nici n-a trecut un an de când a început-o Montorfano[2].

2 Giovanni Donato Montorfano, pictor italian al

Cum se auzi numele lui Montorfano, care printre artiştii milanezi era un pictor ce nu prea făcea cinste oraşului, lira lui Anason scoase nişte vaiete asurzitoare, iar secretarul de stat di Treio spuse cu politeţe desăvârşită, dar pe un ton uşor condescendent că, fie cu iertăciunea mult stimatului părinte, dar Montorfani din aceştia se găseau cu duzina la fiecare colţ de stradă.

— îşi câştigă pâinea murdărind pereţii, spuse poetul Bellincioli dând din umeri. Până şi băieţii care îi macină culorile se prăpădesc de râs uitându-se la Răstignirea aceea.

— Eu socotesc că e o lucrare straşnică, spuse priorul, încăpăţânat şi de neclintit odată ce îşi făcuse o părere. Şi, în orice caz, e terminată. Ceea ce-mi place cel mai mult la acest Montorfano este că ştie să dea suprafeţei unui tablou impresia unui corp de sine stătător, eliberat de pânză - i-a reuşit asta şi la această operă.

— Numai că, în loc de Mântuitor, pe cruce atârnă un sac de cartofi, îl lămuri Bellincioli.

— Şi dumneavoastră, messer Leonardo ? Care este părerea dumneavoastră despre acest tablou ? întrebă iubita ducelui dornică să-l vadă fâstâcindu-se pe geniul atâtor arte, căci ştia că nu prea-i place să fie pus să-şi dea cu părerea despre creaţiile altora, cu atât mai puţin despre cele cărora nu le găsea nici o

Renaşterii.

calitate. Şi, întocmai cum se aşteptase iubita ducelui, messer Leonardo încercă să evite răspunsul la întrebarea care oricum îi pica deosebit de prost faţă de prior.

— Dumneavoastră, stimată doamnă, cu siguranţă vă pricepeţi mai bine, spuse el zâmbind şi făcând un semn de respingere cu mâna.

— Nici pomeneală! Aici nu dă nimeni bir cu fugiţii ! Vrem să auzim ce-aveţi de spus, strigă Maurul, curios şi amuzat.

— îmi spun adesea, începu messer Leonardo după ce chibzui niţel, că de la o generaţie la alta pictura decade, din moment ce pictorii nu-şi impun ca model decât ceea ce s-a pictat înaintea lor, în loc să se inspire din farmecele naturii si din aceste farmece să...

— Vorbiţi pe şleau! îl întrerupse priorul. Ce vrem noi să auzim aici este ce credeţi despre această frescă.

— E o lucrare pe placul lui Dumnezeu, spuse messer Leonardo, cântărind fiecare cuvânt. De câte ori o privesc, parcă simt toate suferinţele şi patimile Mântuitorului.

Din lira lui Anason se auziră acorduri mulţumite care aduceau a râsete trufaşe.

— într-atât pare de viu tabloul ăsta, continuă messer Leonardo. Şi aş vrea să mai adaug despre Gio- vanni Montorfano că se pricepe nemaipomenit de bine să migălească un iepure sau un fazan, ceea ce cred că

vorbeşte de la sine despre măiestria artei sale.

Tonurile lirei se preschimbară în capriole şi printre râsetele înfundate ale celor de faţă se auzi glasul indignat al priorului:

— Se ştie, messer Leonardo, toată lumea ştie că aveţi limba cea mai ascuţită din tot oraşul, strigă el, şi oricine a avut de-a face cu dumneavoastră nu a avut parte decât de neajunsuri şi de supărări. Călugării din San Donato, de pildă, îmi tot deapănă de ani şi ani de zile o asemenea poveste. Rău am făcut că nu i-am ascultat.

— Vă referiţi, spuse messer Leonardo liniştit, la acea *Adoraţie a păstorilor* pe care am început s-o pictez din sarcina călugărilor din San Donato şi pe care n-am terminat-o din pricina aşa-zisului sprijin pe care l-am primit de la Lorenzo Magnificul.

— Dacă era vorba de o adoraţie şi ce a avut Magnificul a face în toată tărăşenia nu ştiu, spuse priorul. Nu ştiu decât că acei călugări au avut de suferit din pricina dumneavoastră. Dar din propriile dumneavoastră cuvinte reiese că aţi fost plătit din două părţi, o dată de călugări, şi apoi de Magnificul, şi până la

urmă au rămas toti cu buza umflată.

>

— Dacă nu mă înşel, s-ar părea că vorbele lui ascund o poveste, fu de părere ducele, de nu, înseamnă că nu-1 cunosc aşa de bine cum credeam. Am dreptate, messer Leonardo ? Atunci hai s-o auzim.

— Este într-adevăr o poveste la mijloc, încuviinţă messer Leonardo, deşi nu una foarte hazlie, dar, dacă dumneavoastră, Luminăţia Voastră, vreţi totuşi s-o ascultaţi, atunci trebuie să încep prin a spune că, aşa cum mi-a amintit mult stimatul prior adineaori, acum paisprezece ani de ziua Sfintei Magdalena am încheiat la Florenţa cu călugării din San Donato acest târg în care le promiteam...

— In promisiuni v-aţi întrecut dintotdeauna, remarcă priorul.

— .. .să le pictez pentru altarul cel mare din biserica domniilor lor o adoraţie a păstorilor şi a magilor, şi în aceeaşi zi am primit de la călugări o găleată de vin roşu ca arvună şi m-am apucat de lucru. Curând însă mi-am dat seama că greutatea tabloului nu avea să stea în a înfăţişa păstorii şi regii (dintre care unuia hotărâsem să-i dau chipul Magnificului) - asta avea să-mi ceară trudă puţină şi puţină chibzuială. Munca mai anevoioasă era de departe să arăt cum fiecare află vestea mântuirii: meşteşugari, sfetnici, ţărani, precupeţe, bărbieri, vizitii, hamali şi măturători. Toţi primesc vestea: în hanuri, odăi, curţi, pe străzi, şi oriunde sunt oameni adunaţi laolaltă vine cineva trăgându-şi sufletul şi vesteşte vestea cea mare, şi până şi surdului trebuie să i se urle în ureche că în noaptea asta s-a născut Mesia.

Ultimele cuvinte fuseseră acompaniate de Anason cu o melodie atât de simplă şi de

pioasă precum cântecele pe care le cântau muntenii în noaptea de Ajun când mergeau la slujbă prin zăpadă. Şi messer Leonardo se opri şi ascultă această melodie care acum, că el tăcea, continuă într-o izbucnire de bucurie; stătu şi ascultă până ce cântecul se stinse cu un ultim chiot uşor. Apoi povesti mai departe:

— Ei, cât despre surdul acela, care voiam să se bucure şi el de vestea mântuirii, mi-am dat seama cât ar fi de important să urmăresc schimbările de pe chipul lui: cum nepăsării şi absenţei obişnuite faţă dc tot ce nu-1 priveşte îi ia locul întâi o nelinişte de neînţeles, apoi chinul neînţelegerii şi apoi teama că s-ar putea să se fi petrecut ceva rău pentru el. Apoi urmează clipa în care mai mult presimte decât pricepe că şi pe el l-a atins minunea, însă pe chipul lui nu se oglindeşte încă emoţia bucuriei, ci, înainte de toate, doar nerăbdarea de a afla totul cât mai repede. Dar, pentru a putea schiţa toate acestea în caieţelul meu, aveam nevoie să petrec ceva vreme cu un surd. Pe care însă nu-1 găseam...

— Gata, se auzi de la fereastră glasul lui da Corte. Au căzut la învoială. Neamţul a dat din cap în semn de încuviinţare.

— Ei, aş! Cale lungă pân-acolo... îl contrazise Landriano. Uitaţi-vă şi dumneavoastră, comisul încă sc mai tocmeşte cu el. Nemţii ăştia sunt tari ca piatra când e vorba de bani. Sunt de neclintit, şi cu un evreu tc înţelegi mai bine decât cu ei.

Apoi se aşternu din nou tăcerea. Cei doi domni urmăriră mai departe mersul tocmelii pentru cai. Dinspre jeţul priorului se auzea o răsuflare liniştită şi regulată. Donna Crivelli chemă cu un semn la ea un servitor tinerel, care adusese un vas cu fructe şi voia să se retragă încetişor, şi-i şopti la ureche să se îngrijească de focul din cămin, care dădea să sc stingă.

— N-am găsit nici un surd la Florenţa, luă messer Lconardo din nou cuvântul. Părea într-adevăr să nu se afle nimeni în oraş care să-şi fi pierdut auzul în- tr-o asemenea măsură, încât să-mi fie de folos pentru studiile mele. în fiecare zi mă duceam în pieţe şi întrebam vânzătorii ori cumpărătorii, îmi trimiteam servitorul în satele din apropiere şi, când se întorcea seara înapoi, îmi povestea de orbi, ologi şi tot felul de alţi amărâţi, însă de vreun surd nu dăduse. Intr-o zi însă, când m-am întors de la piaţă, am găsit acasă, aşteptându-mă, un om surd toacă. Se întorsese la Florenţa din surghiun. Fusese prins de străji pe stradă şi Lorenzo Magnificul, ca să-l pedepsească şi crezând că-mi face mie pe plac, a pus să i se ia auzul. Gândiţi-vă şi dumneavoastră, domnilor! Unealta aceea atât de folositoare, pe care Dumnezeu a pus-o într-un loc atât de mic pentru a sorbi mulţimea de sunete şi zgomote ale Universului şi a le reda, indiferent de unde provin, cu aceeaşi precizie, acest instrument atât de fin îi fusese distrus de o

mână neghioabă, şi totul din pricina mea. Trebuie să înţelegeţi, domnilor, că nu mai puteam lucra la acea frescă şi nu mai puteam rămâne nici o clipă într-un oraş în care mi s-a făcut un asemenea aşa-zis serviciu. Şi da, este adevărat, călugării din San Donato şi-au prăpădit o găleată de vin şi ceva bani pe care mi i-au dat pentru culori, ulei şi alb de plumb, dar cât de puţin cântăreşte pierderea lor faţă de aceea pe care a trebuit s-o îndure surghiunitul acela, şi asta numai şi numai de dragul unei amărâte de adoraţii a unor magi care îl cunosc pe Dumnezeu şi totuşi nu preţuiesc deloc creaţiile Lui minunate!

In liniştea care se aşternu acum în sală putea fi lesne auzită răsuflarea priorului, care, sleit de călătoria pe drumuri desţelenite, istovit de atâta sporovăială şi pentru că din capul locului era silit să asculte orice îl obosea foarte repede, aţipise în jilţul său. Somnul îi netezise şi-i îmblânzise trăsăturile, iar chipul cu şuviţele rare de păr alb căzute pe frunte era acum al unui bătrân blând şi departe de lucrurile lumeşti; iată că în somn îşi ducea duelul împotriva lui messer Leonardo mai bine decât cu vorbe înţepătoare şi izbucniri mânioase.

— Messer Leonardo, spuse ducele după un scurt moment de tăcere, ne-ati înfăţişat în mod deosebit dc sugestiv această minunată *Adoraţie,* aşa cum ar fi trebuit să devină conform planurilor dumneavoastră, şi este

mare păcat că rezultatul tuturor eforturilor pe care le-aţi făcut atunci nu este altul decât această poveste tristă, pe care din gura dumneavoastră nc-a făcut totuşi plăcere s-o ascultăm. Dar nu ne-aţi lămurit încă de ce ocoliţi cu atâta îndârjire lucrul la *Cina cea de Taină,* a cărui încheiere este aşteptată de bătrânul de acolo cu o nerăbdare care nu poate izvorî decât dintr-o mare dragoste pentru dumneavoastră şi pentru talentul pe care-1 aveţi.

— Fiindcă nu am şi nu găsesc încă nicăieri lucrul cel mai de seamă, anume capul lui Iuda, răspunse messer Leonardo. Să nu mă înţelegeţi greşit, domnilor: nu orice pungaş nemernic sau cine ştie ce alt răufăcător e cel pe care-1 caut - nu, eu vreau să-l găsesc pe cel mai netrebnic om din tot Milanul, pe el vreau să pun mâna ca să-i pot da lui Iuda trăsăturile acestui om. îl caut zi şi noapte peste tot, pe străzi, în hanuri, în pieţe şi chiar şi la curtea dumneavoastră, Luminăţia Voastră, şi, până nu-1 găsesc, nu pot merge mai departe decât dacă ar fi să-l pictez pe Iuda cu spatele la privitor, ceea ce nu mi-ar aduce decât dezonoare. Daţi-mi-1 pe Iuda, mult stimate duce, şi de îndată mă pun pe treabă.

— Dar nu vorbeaţi de curând, interveni umil şi respectuos secretarul de stat di Treio, că l-aţi fi găsit pe cel mai rău om din Milano într-un florentin din- tr-o familie cu tradiţie, care,

bogat fiind, îşi ţine fiica nemâncată şi-o pune să toarcă lână de dimineaţă până seara ? Deunăzi am zărit-o la piaţă, unde, ca să mai câştige un ban, încerca să-şi vândă una dintre puţine- le-i rochii.

— In privinţa omului acestuia, cămătarul Bernardo Boccetta, m-am înşelat, spuse messer Leonardo cu o urmă de părere de rău în glas. Nu e nimic altceva decât un biet zgârcit. Umblă până şi cu vătraiul după el prin casă după şoareci, numai să nu ţină pisică. El ar fi băgat cei treizeci de arginţi în buzunar şi nu l-ar fi trădat pe Isus. Nu, păcatul lui Iuda nu a fost zgârcenia, şi nu din sete de bani l-a sărutat pe Domnul în grădina Ghetsimani.

— A făcut-o, fu de părere Bellincioli, din invidia şi răutatea care în inima lui întreceau măsura omenească.

— Nu, îl contrazise messer Leonardo. Căci pentru răutate şi invidie Mântuitorul l-ar fi iertat. Orice om le are în sânge pe amândouă. Unde să fie oare cel puternic care să nu fi cunoscut vreodată pizma si răutatea celui slab ? Ori eu asa vreau să-L înfăţişez pe Mântuitor în *Cina cea de Taină*: înflăcărat de dorinţa de a spăla toate păcatele acestei lumi, şi pizma şi răutatea, jertfindu-Se prin moarte. însă păcatul lui Iuda e unul pe care nu l-a iertat.

— Acela că Iuda cunoştea binele şi totuşi a

apucat calea răului ? întrebă Maurul.

— Nu, spuse messer Leonardo. Căci cine poate să trăiască şi să-şi vadă de ale sale pe lumea asta fără să înşele şi să facă rău uneori ?

în clipa aceea, înainte ca ducele să poată răspunde la aceste vorbe îndrăzneţe, în uşă apăru comisul pe al cărui chip se putea citi că bătuse palma cu geam- başul neamţ. Ducele îl însărcină imediat să i se prezinte din nou cei doi cai care acum erau ai săi şi întreaga suită îl însoţi în curte.

Aşa se făcu că messer Leonardo se trezi dintr-odată singur în Sala zeilor şi a giganţilor, unde doar priorul dormea în jilţul său, iar servitorul mai aţâţa încă focul din cămin. Şi, de parcă abia ar fi aşteptat clipa aceasta, messer Leonardo îşi scoase de sub cingătoare caieţe- lul şi scrise pe o foaie acoperită în parte cu schiţe, readucându-şi înaintea ochilor poziţia corpului şi expresia feţei priorului când îl certase:

„Apostolul Petru furios: fă-1 cu braţul stâng ridicat în aer, să-i ajungă degetele chircite la înălţimea umărului. Fă-i sprâncenele joase şi încruntate, dinţii încleştaţi şi colţurile gurii lăsate. Da, aşa are să iasă bine. Iar gâtul fă-i-1 plin de zbârcituri."

Puse caieţelul la loc şi, când îşi ridică privirea, îi sări în ochi servitorul, un băietan de nu mai mult de şaptesprezece ani, care stătea lângă cămin cu un lemn de foc în mână şi-l

privea îndelung cu nerăbdare, încordare şi şovăială pe chip. îl chemă la el.

— Arăţi, zise, de parcă ai avea ceva să-mi spui şi ai plesni de nu te las să vorbeşti.

Băiatul dădu din cap şi trase adânc aer în piept.

— Ştiu că nu mi-e locul să mă bag în vorbă. Nici măcar nu mă cunoaşteţi, n-am avut până acum ocazia să vă fiu de folos, dar, ştiţi... cum tot fu vorba de acest Boccetta...

— Cum te cheamă, băiete ? îl întrerupse messer Leonardo.

— Mă cheamă Girolamo, aici la curte mi se spune Giomino, sunt fiul ţesătorului de brocart Ceppo, pe care l-aţi cunoscut. îşi avea atelierul în piaţa de peşte, lângă bărbier, şi v-am văzut la el de două-trei ori.

— A murit ? întrebă messer Leonardo.

— Da, spuse băiatul, cu ochii pironiţi pe bucata de lemn pe care încă o mai ţinea în mână, şi după o scurtă pauză adăugă: Şi-a făcut singur felul, Dumnezeu să-l ierte. Era bolnav şi nu se ţinea decât năpasta de el, iar în cele din urmă acest Boccetta despre care a fost vorba mai devreme i-a luat şi pielea de pe el. Spuneaţi că Boccetta este un biet zgârcit, dar, crede- ţi-mă pe mine, este şi un şarlatan, şi încă unul fără pic de ruşine, şi aş putea să vă mai spun încă multe alte lucruri despre el, atât de multe, încât s-ar stinge focul de colo şi tot n-aş termina, însă un Iuda ? Nu, un Iuda nu

este - cum ar putea fi un Iuda dacă nu e în toată lumea asta un singur om pe care să-l iubească ?

— Tu cunoşti taina şi păcatul lui Iuda ? Ştii de ce l-a trădat pe Isus ? întrebă messer Leonardo.

— L-a trădat când si-a dat seama că-L iubeşte, fu răspunsul băiatului. A înţeles că avea să fie cu neputinţă să înceteze să-L iubească, iar mândria nu i-a îngăduit asta.

— Aşa este. Mândria care l-a împins să-şi trădeze propria iubire, acesta a fost păcatul lui Iuda, încuviinţă messer Leonardo.

îl privi cu luare-aminte pe băiat, ca şi cum ar fi căutat în trăsăturile lui ceva care ar fi meritat ţinut minte. Apoi îi luă din mână bucata de lemn şi o privi.

— Acesta e lemn de anin, spuse el, e un lemn foarte bun, dar nu faci cu el decât un foc slab. Nici cu lemn tle molid nu faci treabă mai bună. Focul ar trebui înteţit cu butuci de stejar, aşa obţii foc dogoritor.

— Vorbiţi de flăcările iadului ? întrebă nedumerit băiatul, care încă se mai gândea la Iuda şi pe care nici că l-ar fi mirat să audă că messer Leonardo, care *sc* pricepea la toate artele şi disciplinele şi care născocise pentru bucătăria ducelui chiar şi o frigare care se învârtea singură, îşi pusese acum în gând să îmbunătăţească maşinăriile iadului.

— Nu, de cuptoarele de topit pe care le-am

construit vorbesc, spuse messer Leonardo, pregătin- du-se să plece.

Jos, în curte, geambaşul neamţ încă nu plecase. Ţinea în mână un săculeţ de piele, căci primise parte din plată bani peşin, optzeci de ducaţi, iar restul în poliţă. Era un bărbat neobişnuit de frumos, cam pe la patruzeci de ani, înalt, cu ochi vioi şi o barbă brună tunsă în stil levantin. Era binedispus, părea mulţumit cu lumea aşa cum o lăsase Dumnezeu, căci primise pentru cei doi cai ai săi suma pe care îşi pusese în gând s-o primească.

Şi, văzând acum venind spre el un bărbat impunător, a cărui înfăţişare aproape că trezea teamă, îşi spuse întâi că poate era un trimis al ducelui - poate era ceva în neregulă cu caii. Curând însă îşi dădu scama că era cufundat în gânduri şi nu se ducea ţintit spre ceva sau cineva anume. Aşa că se dădu la o parte, să-i facă loc să treacă, încercând în acelaşi timp să îndese punga cu bani în buzunarul mantalei şi dând capul uşor pe spate cu o privire uimită şi întrebătoare, ca un om căruia îi plăcea să ştie totul şi să cunoască oameni.

2

însă messer Leonardo, care era cu mintea la Iuda *Cinei celei de Taină*, nici nu-1 băgă în seamă.Gcambaşul care avusese în curtea ducelui o întâlnire atât de fugară cu messer Leonardo se numea Joachim Behaim. Se născuse şi trăise în Boemia, însă prefera să-şi spună neamţ, căci astfel se bucura de mai multă recunoaştere si stimă în ţările în care călă-

torca. La Milano venise din Levant ca să-şi vândă caii - aşa o mândreţe de cai de rasă nobilă, încât îşi spusese că doar la o herghelie domnească le era locul - şi, dacă nu ar fi căzut la învoială cu comisul Maurului, ar fi trebuit să-şi încerce norocul la curţile din Mantua, Ferrara sau Urbino. Acum însă, scăpat dc grija animalelor a căror îngrijire îl costase deja o sumă frumuşică şi având în buzunar banii primiţi pe ele, s-ar fi putut foarte bine întoarce la Veneţia, undc-1 chemau alte negoţuri. Căci el făcea comerţ cu tot cc cumpăra la preţuri de nimic în ţările Levantului. Astfel că în magaziile lui de la Veneţia avea pânzeturi şi năframe din lâna cea mai fină şi din mătase dc Cipru, şi trebuia să fie mereu cu luare-aminte la creşterea şi scăderea preţurilor acestora şi ale altor bunuri din Levant dacă nu voia să păgubească pierzând momentul potrivit de a-şi aduce marfa pe piaţă. Şi totuşi nu se putea hotărî să părăsească Milanul.Nu că l-ar fi atras cumva peste măsură viaţa de acolo. E drept, oraşul acesta strânsese în acea perioadă în casele şi palatele sale cele mai rafinate şi mai luminau minţi ale Italiei, şi orice milanez, de la cizmar până la duce, scria şi recita versuri cu frenezie, punea ţara la cale, picta, cânta, dezmierda strunele viorii sau ale lirei, iar dacă nu se pricepea chiar la nici una dintre aceste arte nu se putea să nu-1 ştie pe Dante pe de rost. Pentru Joachim Behaim însă, acest oraş vestit în toată lumea nu însemna mai mult

decât oricare altul, fiindcă oriunde putea să aibă spor, să nu fie tras pe sfoară şi să-şi bea seara într-o tovărăşie plăcută cele două pahare de vin bun de Cipru sau Hipo- cras[3], acolo se simţea în largul lui. De zăbovit mai zăbovea acum în Milano pentru că înainte cu câteva zile întâlnise o fată care, cu înfăţişarea, mersul, ţinuta şi cu o privire şi un zâmbet menite lui, îi tulburase într-atât liniştea şi-l cucerise într-atât, încât fie noapte, fie zi nu-şi putea lua gândul de la ea. Şi, ca oricărui îndrăgostit, i se părea - deh - cu neputinţă să afle vreodată o fată mai frumoasă şi mai plină de graţie, chiar de-ar fi fost să colinde toată lumea s-o găsească.

însă ar fi fost împotriva firii sale încăpăţânate să admită că se lăsase furat de asemenea farmece si că ceea ce îl ţinea în Milano era dorinţa de a o revedea şi de a o cunoaşte pe această fată. în femeile mai mult sau mai puţin coapte pe care le întâlnise până atunci acasă si în ţări străine văzuse întotdeauna doar un izvor de plăceri trecătoare, făpturi menite să-i îndulcească un ceas, două. Iubire nu simţise pentru nici una dintre ele. Iar că de data asta se îndrăgostise cu adevărat nu voia nici în ruptul capului să recunoască, aşa că îşi tot spunea fără încetare că la Milano nu rămăsese nici pe

3 Vin aromat îndrăgit în Evul Mediu.

departe din pricina acestei fete, asta ar fi fost de tot râsul - ce, ăsta era el ? Nu, cu sau fără fată el tot avusese încă de mult de gând să-şi recupereze aici o datorie veche, si doar nu avea să lase să-i scape această ocazie după atâţia ani de ameninţări şi de aşteptări zadarnice. Şi-apoi, cine l-ar fi putut crede în stare să renunţe aşa, pur şi simplu, la un drept tic netăgăduit şi limpede ca lumina zilei ? Nu, nu-i stătea lui în fire aşa ceva, şi dreptatea era dreptate, îşi spusese de atâtea ori toate acestea, până când se convinsese singur că doar asta şi nimic altceva nu îl ţinea la Milano.

Cât despre tânăra milaneză care, fără să bănuiască măcar, îl zăpăcise într-atât, o întâlnise pe strada Sfân- lului Iacob, care duce către piaţa de zarzavaturi şi 1 ructc, la ora rugăciunii, adică taman când pe strada aceea înghesuiala era mai mare ca de obicei, fiindcă celor care veneau să-şi cumpere din piaţă sfecla, varza, merele, smochinele ori măslinele de trebuinţă li se alăturau enoriaşii ieşiţi de la slujbă din bisericile din vecinătate. La început nici nu o văzu, şi poate că ar fi trecut chiar pe lângă ea fără să-i dea atenţie, mai ales că, aşa cum o cerea datina, fata îşi ţinea capul plecat, în timp ce gândurile lui erau la caii pe care trebuia să-i vândă. Apoi auzi un cântec ce venea dinspre piaţă şi, uitându-se într-acolo, zări un bărbat care, în inima zgomotului şi a forfotelii din piaţă, printre coşuri cu struguri, cărucioare de zarzavaturi, măgari zbierând,

hamali blestemând, ţărani certându-se, femei tocmindu-se pentru fiecare bănuţ şi pisici iscoditoare, se cocoţase pe un butoi de varză şi-şi zicea înainte cântecul, netulburat, cu un glas plăcut, de parcă ar fi fost singur cuc în toată piaţa şi împrejurul lui nu ar fi fost decât linişte, iar degetele şi le mişca de parcă ar fi ciupit corzile unei lire; Joachim Behaim nu se putu stăpâni să nu râdă la toate acestea, până îşi dădu seama că bardul cel straniu se uita cu o expresie de aşteptare chiar înspre el, Joachim Behaim, şi, întorcând privirea, o zări.

înţelese de îndată că acel cântec nu putea fi decât pentru ea. Fata se oprise şi zâmbea. Avea un zâmbet anume, plin de multe înţelesuri: un salut în semn de recunoaştere, un pic de bucurie jucăuşă amestecată cu o uşoară şovăială, dar si o urmă de recunoştinţă. Cu o mişcare a capului abia ghicită îi făcu un semn cântăreţului de pe butoiul cu varză. Apoi se întoarse, zâmbind încă, şi privirea îi căzu pe Joachim Behaim, care stătea ca înmărmurit, cu ochi ce trădau o patimă proaspăt încolţită. Ea îl privi, şi zâmbetul ce nu-i pierise încă de pe chip se preschimbă în altul nou, menit, de această dată, lui.

Privirile li se întâlniră. Buzele nu li se mişcau, trăsăturile erau ale unor oameni străini unul altuia, dar ochii întrebau de zor:

„Cine eşti ?“ „De unde vii ?“ „încotro mergi ?“ „Mă vei iubi ?“

Privirile li se desprinseră apoi, aşa cum te

desprinzi dintr-o îmbrăţişare; ea abia îi făcu un semn cu capul şi pieri.

Joachim Behaim, trezindu-se parcă dintr-o vrajă, o porni în fugă după ea, nevrând s-o scape din ochi, yi, pe când o urmărea cât putea de repede - printre multe izbucniri mânioase precum „Fir-ar să fie!“ yi „Ki, drace!“, căci, ca întotdeauna când se grăbea, NC împiedica de toată lumea, de toţi hamalii şi vânzătorii de catâri -, aşadar, pe când o urmărea astfel, văzu pe stradă la picioarele lui o năframă. O ridică yi îşi plimbă degetele peste ea, căci la ţesături, fie ele din pânză sau din mătase, din Flandra, Florenţa sau I ,evant, se pricepea ca nimeni altul; iar la cea pe care 0 ţinea acum în mână nici nu trebuia să se uite ca xă ştie că era din stofa aceea de o strălucire mătăsoasă căreia în comerţ i se spunea *boccaccino* şi pe care femeile şi fetele milaneze o purtau, după cerinţele modei, prinsă la şold, de rochie; din somn de 1 ar fi sculat şi ar fi ştiut să spună pe loc cu cât se vindea cotul de *boccaccino.* La fel de limpede pentru el era că fata lăsase anume năframa să-i cadă: ca el x o ridice şi să i-o dea, ca ea să se oprească mirată chipurile, spunând „Da, într-adevăr, domnule, e a mea năframa, nici n-am băgat de seamă c-am pierdut-o, vă mulţumesc, domnule, unde aţi găsit-o şi iată că deja ar fi intrat în vorbă. Atari mici trucuri, şireţi icuri foloseau femeile din miazănoapte şi din miazăzi deopotrivă, iar

milanezele şi mai abitir, căci se spunea despre ele că natura le dăduse o fire veselă yi mereu dornică să iubească şi să fie iubite.

„Ce drăgălaşă Annchen[4]!“ îşi spuse, căci pentru el orice fată care îi cădea cu tronc era o „Ănnchen", chiar de se dovedea până la urmă a fi o Giovanna,
Maddalena, Beatrice sau, de venea dintr-o ţară de la Răsărit, o Fatima sau Giulnar - pentru el ea tot Annchen rămânea. „Acum însă nu-i timp de pierdut", îşi spuse, însă în aceeaşi clipă observă că fata nu mai era, nu se mai zărea nicăieri Annchen a lui, o înghiţise pământul, iar asta îl buimăci şi-l nedumeri într-atât, încât, ţinând încă năframa în mână, se lăsă o bună bucată de vreme îmbrâncit şi suduit cu mojicie de trecători până să-şi dea seama în sfârşit că mica lui aventură, pe cât de promiţătoare fusese, pe atât de repede se terminase, înainte să înceapă cu adevărat.

„E numai vina ei, nu a mea, dacă acum nu-şi mai primeşte năframa, îşi spuse, dezamăgit şi îmbufnat. Poftim, din cel mai fin *boccaccino* şi aproape nepurtată - aşa ceva nu se lasă aşa, de izbelişte. Şi de ce se grăbea aşa ? Măcar o dată tot ar fi putut să se uite după mine! O, Doamne, ce ochi, ce chip! Fir-ar să fie, ar fi trebuit să mă ţin mai iute după ea!“

în vreme ce se tot ciondănea astfel cu sine si cu fata, dând vina ba pe sine, ba pe ea că o

4 Diminutiv al germanului Anna, echivalent al lui Ani- yoara sau Ancuţa.

pierduse din ochi, îşi dădu seama că acum, că ea tot dispăruse, putea măcar să-l privească mai cu luare-aminte pe misteriosul ei admirator din piaţă şi că ar fi fost poate nimerit să facă cunoştinţă cu el. îşi spuse că în felul acesta ar fi fost cu putinţă să afle de la el câte ceva despre ea, despre firea şi moravurile ei, de unde vine, care-i e familia, care-i sunt îndeletnicirile cele mai îndrăgite, unde ar putea s-o întâlnească din nou şi dacă este o fată cuminte ori nu cumva una dintre cele uşoare, căci totuşi pescarului îi place întotdeauna să ştie în ce ape undeşte.

Cântăreţul din piaţă îşi terminase între timp cântecul şi coborâse de pe butoiul cu varză. Nu mică
ti fu mirarea lui Joachim Behaim, care se îndrepta acum spre el, să vadă că omul acesta, a cărui purtare fusese ca a unui tânăr îndrăgostit şi care îi făcuse pe vânzătorii ambulanţi să zâmbească, era destul de înaintat în vârstă - să tot fi avut binişor peste cincizeci dc ani. Lui Joachim Behaim i se păru că pe bărbatul acesta, care nu arăta nicicum ca un amorez, ci mai degrabă, aşa uscăţiv cum era, ca moartea însăşi, îl întâlnise odată în călătoriile lui, dar acum multă vreme şi prin alte locuri - să fi fost în Franţa ? La Troyes ? I ,a Bcsanţon ? în Flandra ? în Burgundia ? Degeaba, nu-şi putea aminti - locul şi împrejurările în care îl văzuse erau învăluite într-o ceaţă îndepărtată; şi totuşi, cu cât se gândea mai mult, cu atât era mai sigur că nu

era prima oară când vedea chipul acesta în care ani, trăiri, pasiuni şi pesemne că şi dezamăgiri şi necazuri lăsaseră urme adânci.

Bărbatul păru să fi înţeles că Joachim Behaim se apropia de el cu gând să-i vorbească. Cu sprâncenele ridicate, îi aruncă o privire piezişă şi neîncrezătoare, iar pe chip îi apăru o expresie rece şi neprietenoasă. Trufaş ca oamenii duşi la spânzurătoare, îi trecu prin minte lui Joachim Behaim, însă în aceeaşi clipă îşi dădu seama de lipsa de noimă a unui asemenea gând: cine mergea cu trufie să fie spânzurat? Poate umil, deznădăjduit, cerşind milă sau chiar nepăsător, dacă era împăcat cu soarta. Pe când bărbatul acesta cu chip trufaş arăta de parcă n-ar fi privit cu dragă inimă între- bărilc despre fata aceea şi, de fapt, de parcă n-ar fi vrut să stea de vorbă cu nimeni. Părea dornic de gâl- ceavă şi gata oricând să-şi scoată sabia din teacă.

Joachim Behaim nu ducea lipsă de curaj şi ştia foarte bine să-şi lovească potrivnicul şi cu vorba, şi cu pumnul. însă era grijuliu, iar într-un oraş în care era străin şi în care nu avea prieteni se mulţumea să se ţină departe de scântei, căci nu putea şti cât de mare avea să fie focul.

Aşa că, fără să scoată o vorbă şi prefăcându-se nepăsător, trecu pe lângă bărbatul acela fără să-i arunce o privire.

De atunci n-o mai văzuse pe fată, nici nu ajunsese în fiecare zi pe strada Sfântului

Iacob, căci vânzarea cailor îi luase îndeajuns de mult timp. însă de îndată ce se încheie târgul acesta buclucaş şi putu să răsufle uşurat părăsi hanul, deşi nu dusese lipsă de nimic acolo, şi închirie la un vânzător de lumânări o mansardă încăpătoare pe strada Sfântului Iacob.

O după-amiază întreagă pândi de la fereastra odăii, însă nici urmă de fată. îi trecu prin minte că şi dacă ar vedea-o tot ar trebui să fugă pe scările întortocheate până jos şi să treacă în goana mare prin încăperea ce-i servea gazdei sale drept cămară, timp în care fata sigur ar dispărea din nou; se necăji că nu se gândise la asta mai devreme. Dar îşi spuse că oricum rămăsese la Milano pentru cu totul altceva, care era mult mai important - povestea cu fata era aşa, un moft, acum trebuia în primul rând să-şi capete banii. Sătul de-atâta aşteptare şi vânătoare zadarnică şi cum oricum începuse să se întunece, coborî în prăvălie ca să-i ceară sfatul gazdei sale.

Negustorul era un om nu prea ager la minte a cărui lume se termina la uşa prăvăliei, dar asta nu-1 împiedica să fie vorbăreţ şi încrezut nevoie mare; pe cine-i adresa cuvântul nu-1 lăsa să scape cu una, cu două. Iar neamţul îi pică la ţanc.

• - Poftiţi, poftiţi, simţiţi-vă ca acasă, începu el, şi-Apoi spuncţi-mi ce vă doare, căci eu am trăit destul tn oraşul ăsta ca să nu fie sfat cu

care să nu vă pot fl dc ajutor. Vreţi să vindeţi sau să cumpăraţi? Ce anume? Ochii-n patru, domnule, ochii-n patru, e prima povaţă pe care v-o dau, nu cumpăraţi nimic fără NA mă întrebaţi pe mine înainte — cum se spune despre Milano, nu-i oraş cu ziduri mai groase, domni mai puternici şi pungaşi mai nemernici. Sau poate n-o duceţi bine cu sănătatea, căutaţi un poticar, un doftor ? Parcă nu v-ar strica să vă ia puţin sânge!

(lăut un om care îmi datorează de multă vreme bani pentru nişte mărfuri pe care tatăl meu i le-a dat *A le vândă, spuse Behaim când îi veni în sfârşit rândul să vorbească. Sângele mi-a clocotit dintotdeauna urni abitir în vine, dar mi-e foarte bine aşa.

Căutaţi un om care vă datorează bani pentru mărfuri primite de la tatăl dumneavoastră? repetă negustorul de lumânări, rostind vorbele atât de rar fi cu atâta importanţă, ca şi cum înţelesul lor i-ar fi fost prilej de adâncă chibzuială, dar înainte să chib- zu iască ar fi trebuit mai întâi să-şi întipărească în minte fiecare cuvinţel. Ce fel de mărfuri ? vru el să ştie apoi.

•— Cutiuţe de argint pentru ace de cusut, răspunse Joachim Behaim. Şi nişte pantofiori ca aceia care în Veneţia se numesc *zoccoli*h [5]

— *Zoccoli, zoccoli,* repeta negustorul de

5 **Saboţi (ital.).**

lumânări de parcă acest cuvânt l-ar fi pus pe gânduri. Şi cutiuţe de argint, ziceţi ? Sunteţi sigur că mai trăieşte ?

— Omul care îmi e dator ? Da, trăieşte, spuse neamţul. Mi s-a spus că trăieşte.

— Ce păcat, spuse negustorul de lumânări. Asta nu mă ajută şi mă tem că, dacă-i pe-aşa, n-am cum să vă fiu de ajutor. Nu, nu se potrivesc deloc lucrurile ... Ştiţi dumneavoastră, lumânările mele sunt pentru înmormântări şi parastase, ăsta mi-e negoţul, şi de aceea eu nu ajung să aflu mai multe despre oamenii de aici decât după ce-au murit. Abia atunci aflu cine au fost şi ce spunea lumea despre ei când trăiau.

— Adevărat ? se minună Behaim.

— Dacă mai trăieşte, continuă negustorul de lumânări, sfatul meu este să întrebaţi de el pe unul din breasla hamalilor. Căci hamalii milanezi intră în fiecare casă, văd ce se petrece înăuntru şi nu e nimic care să le scape. Dar mare grijă să nu daţi peste unul căruia tocmai stă să i se încovoaie spinarea de atâtea cufere şi boccele - cu unul ca ăsta nu te poţi înţelege, n-are să se mulţumească doar cu obişnuitele „Hei!“, „Păzea", „La o parte!“; unuia ca el îi sare uşor ţandăra, iute se sloboade la gură şi, dacă nu vă doreşte decât să vă lovească damblaua, să vă sluţească ciuma sau să vă mănânce cariile, să ştiţi că aţi scăpat ieftin. Da, de la hamalii din Milano poţi auzi tot felul!

— Mai e totuşi şi altceva ce voiam să vă întreb, spuse Behaim. Acum câteva seri treceam pe strada asta şi-mi doream să-mi fac o seară pe placul inimii...

— O seară pe placul inimii ? îl întrerupse negustorul de lumânări, vădit entuziasmat. Aş avea ceva în minte. Dacă vă plac, ascultaţi-mă pe mine: duceţi-vă să luaţi nişte mreană! Numai bună pentru gusturi răsfăţate, învăţate cu fineţuri, şi e chiar timpul mre- nci. Eu v-o gătesc, între timp dumneavoastră faceţi rost de vin, şi vom avea o seară minunată împreună. Eu zic una, dumneavoastră alta şi...

— Dar mie nu la mrene mi-era gândul în seara aceea, ci la o fată, îl întrerupse Behaim. La orice fetişcană drăgălaşă, şi am avut noroc, am întâlnit una care chiar mi-a plăcut. Dar s-a pierdut prin mulţime şi n-am mai găsit-o, îmi închipui însă că trebuie să fi trecut de multe ori pe-aici, prin faţa prăvăliei, şi, dacă v-o descriu, îmi veţi putea spune cine este.

- Să auzim! îl încurajă negustorul de lumânări. I)ar fiţi scurt, altminteri nu mai prindeţi picior de mreană. De data asta chiar aţi venit la cine trebuie, I i ineică ştiu toate fetele din vecinătate, le cunosc încă din timpul când îmi mai surâdea gândul la însurătoare. Vă vine ori nu a crede, să stiti că umblau atunci după mine ca mierlele la struguri pe vremea culesului.

— Cât e de când vă gândeaţi la însurătoare

? întrebă Joachim Behaim.

— Sunt ani buni de-atunci, recunoscu oftând negustorul de lumânări. Staţi să mă gândesc. Păi să tot fie vreo doisprezece sau cincisprezece ani. Că bine ziceţi: după moarte, timpul este cel mai mare parşiv şi uite aşa când vezi o sticlă cu oţet nu zici că a fost odată vin în ea.

— Era tânără şi frumoasă cea pe care am văzut-o atunci pe stradă, spuse Behaim. înaltă, dar mlădioasă. Şi avea un năsuc...

Se opri şi căzu pe gânduri, fiindcă nu ştia exact cum să descrie năsucul ăsta.

— ...care se potrivea minunat de bine cu faţa ei, continuă apoi. Dar, deşi era aşa de frumoasă, nu era mândră. Mi-a zâmbit când m-a văzut şi a lăsat să-i cadă năframa, năframa asta din *boccaccino* cel mai fin, ca să o ridic de pe jos şi să i-o dau înapoi.

— Ptiu! strigă negustorul de lumânări. Ce muiere fluşturatică! Auzi, să facă bărbaţilor semne! Una ca ea n-are să vă aducă prea multă onoare.

— Luati-vă seama! se enervă neamţul. Ce vorbiţi despre ea ? Vreau să mă bucur de ea, atâta tot. Ce onoare ? Ei drace, dacă supa-i bună, ce mă priveşte blidul din care-o mănânc ?

— Aşa e! Nu, aşa e! căută să-l potolească negustorul de lumânări, nevrând să-şi ia

rămas-bun de la mreană. E treaba dumneavoastră, nu mă bag. Faceţi cu ea ce poftiţi.

— Atât de departe n-am ajuns încă, se plânse Behaim. Ştiţi, n-am mai văzut-o de atunci.

— O s-o vedeţi, o s-o vedeţi cât de des doriţi, îi promise negustorul de lumânări. Nu trebuie decât să treceţi prin faţa casei ei şi-o s-o găsiţi la fereastră, uitându-se după dumneavoastră. Sau o s-o găsiţi afară, pe băncuţă, aşteptându-vă gătită ca Sfânta Fecioară
la înălţare.

— Tocmai asta e: nu ştiu unde locuieşte si nu ştiu
nici unde s-o caut.

—Unde s-o căutaţi ? se învioră negustorul de lumânări. Păi cum unde - ici, colo, pe strada asta, pe strada ailaltă, în biserici, în pieţe, la teatre; nu duceţi lipsă de locuri unde s-o căutaţi, Milano e oraş mare, slavă Domnului.

In staţi, poate există totuşi o cale care să mă ducă la ca.

O sută de căi, spuse negustorul de lumânări, **ca fi cum** o asemenea bogăţie de căi i-ar fi fost de fi **mai marc** folos lui Behaim.

Parc să cunoască, continuă Behaim, un om pe **care pot** să vi-1 descriu cu de-

amănuntul, căci m-am **uitat bine** la el. Un bărbat înalt, uscăţiv, cu obrajii **supţi,** cu un nas coroiat, trecut de prima tinereţe, **poartă izmene** cenuşii din piele de ţap şi o haină veche, **ponosită,** tivită puţin cu mătase - din când în când **Nt A în piaţă** şi cântă.

-* Stă în piaţă şi cântă ? exclamă negustorul de lumânări. Şi, când e niţel pilit, nu dansează galiarda ? Atunci ştiu despre cine vorbiţi. Da, pe bărbatul acesta îl cunosc. E un fel de poet, spune versuri scornite ilc d - Ic ţese cu atâta meşteşug, cum ţes fetele lâna. Nu-i dc-al locului, se spune că vine din Aosta sau de mai departe, dar galiarda o dansează de parc-ar fi născut în Lombardia. Cum îl cheamă sau cum şi-o spune nu ştiu, dar nu e seară în care să nu-1 găseşti la cârciuma Mielul, printre pictori, muzicanţi, pamfletari şi pietrarii de la dom - toată vecinătatea răsună de zarva lor.

— Va rămân îndatorat, spuse Behaim. îmi place să am parte seara de oameni veseli în jurul meu.

Şi aşa va fi, spuse negustorul. Va fi cea mai veselă scară. Acum duceţi-vă să luaţi mrenele. Eu între timp am să fac focul în cuptor, dumneavoastră vă ocupaţi de vin, mai e şi nişte carne de berbec în casă. Nu mă ştiţi încă. Chef să am, şi vă prăpădiţi de râs toată seara de glumele mele. Vreţi s-auziţi cum am lăsat odată o târfă fără banii cuveniţi ?

Neamţul îşi scărpină braţul stâng cu mâna dreaptă, ca întotdeauna când ceva nu prea îi venea bine.

— Altă dată, se hotărî apoi. Pentru astăzi va trebui să mă iertati. Dar vă rămân dator. Unde ziceaţi că dau de cârciuma asta, Mielul ?

3

Nu pe mine trebuie să mă întrebaţi aşa ceva, spuse negustorul dezumflat. Eu nu sunt dintre cei care-şi risipesc banii prin crâşme. Dacă vă e mai dragă tovărăşia acestor oameni decât a mea, atunci numai bine, sănătate - duceţi-vă în piaţa domului, plim- baţi-vă puţin pe-acolo şi dacă auziţi de undeva o hărmălaie asurzitoare mergeţi după ea. Ştiţi că, străin cum sunteţi în oraş, vă stau la dispoziţie cu orice poftiţi, dar de cârciumi trebuie să-i întrebaţi pe alţii.Din rafalele neîntrerupte de ploaie, Joachim ht'luim păşi pe uşa joasă a cârciumii Mielul. Căută iii* îndată cu privirea focul din cămin şi, văzând grămăjoarele de surcele stivuite în faţa lui, trase uşurat şi mulţumit uşa după sine, căci într-o seară umedă şi im’ ca asta nu-si dorea nimic mai mult ca un foc zdra- văn la care să se încălzească. Carevasăzică de foc nu «lin ca lipsă birtaşul, însă pesemne că nu stătea aşa «lc bine cu uleiul, căci din cele două lămpi atârnate «lc tavan cu lanţuri de fier nu ardea decât una, a cărei lumină nu reuşea să ajungă în toate ungherele şi nişele încăperii

spaţioase. Cu toate acestea, neamţul văzu de îndată ce se uită puţin prin jur că bărbatul pentru care venise nu se afla printre oaspeţi - vreo zece inşi aşezaţi la mesele rotunde de lemn, bând şi v«)rbind toti deodată. Unii dintre ei erau îmbrăcaţi

«Ic-a dreptul elegant, după moda franţuzească sau spaniolcască, pe când alţii arătau atât de sărmani şi «Ic rufoşi, de parcă de mult nu s-ar mai fi îngrijit cum J»C cuvine, câţiva veniseră chiar în şorţ şi saboţi de lemn, iar unul care stătea deoparte şi desena forme geometrice cu creta pe masă purta o rasă călugărească. Joachim Behaim le dădu tuturor bineţe aplecându-se în dreapta şi în stânga cu bereta în mână.Birtaşul, o matahală încrezută, apăru dintr-un colţ şi-i luă haina udă de pe umeri. In această clipă unul dintre oaspeţi se ridică şi, fără să fie văzut de neamţ, îşi făcu în spatele lui de trei ori semnul crucii, cum fac uneori oamenii când recunosc pe stradă un hoţ sau alt ticălos. Asta fiindcă dintre oaspeţi se hotărâseră câţiva - pietrari, pictori, sculptori şi muzicanţi - să-i joace o festă birtaşului, de pe urma căreia să se aleagă cu o mamă de bătaie sau cel puţin cu câţiva pumni. Ca din întâmplare aduseseră vorba că birturile si cârciumile din oraş erau luate la rând de

un bărbat care cerea cele mai alese bucate - gâşte fripte, plăcinte şi alte bunătăţi - şi cele mai scumpe vinuri şi apoi dispărea fără să plătească. Şi la stăruinţele birtaşului fuseseră de acord să-i facă un semn când bărbatul cu pricina avea să pună piciorul la el în cârciumă - iar acum, că venise neamţul, îi făcuseră semnul convenit.

— Puteţi, spuse acum Behaim către cârciumar, care nu-1 slăbea din ochi, să-mi aduceţi niţel vin, dar să fie din cel mai bun.

— Din cel mai bun, cum să nu! Taman cum mă aşteptam, strigă birtaşul scos din pepeni de presupusa neruşinare a bărbatului. Şi poate şi nişte pas- tramă de berbec împănată, sau nişte tocană de gâscă cu ciuperci dintre cele mai fine ? Domnule, un lucru să nu uitaţi: eu ştiu ce ştiu, am ochi şi la spate! Nimic nu-mi scapă. Ştiu eu cum să am grijă. Mormântul lui Isus să-l fi păzit, şi fiţi sigur că nu mai învia El.

Behaim nu spuse nimic şi îl privi doar nedumerit, neînţelegând ce trebuiau să însemne vorbele astea şi de ce nu-şi primea vinul odată. însă unul dintre pietrarii veniţi în şorţ şi saboţi spuse prietenos şi liniştit, ea unul care ştie ce vorbeşte:

— Birtaş! Ba ar fi înviat.

Ba n -ar fi înviat! strigă birtaşul indignat că cineva se încumeta să-i pună atenţia la îndoială. S-ar fi gândit dc două ori înainte, atât vă spun!

- Ar fi înviat, repetă pietrarul cu încăpăţânare, părând parcă să spună că la urmă, cu toată încrâncenarea lui, cârciumarul tot avea să fie tras pe sfoară dc neamţ.

Bine, fir-ar să fie de treabă, ar fi înviat, dar nu înainte să-l fi zdrobit eu toate oasele din trup! zbieră cârciumarul din cale-afară de înfuriat pe pietrarul care **IUI** contenea să-l contrazică şi nemaigândindu-se nici pe departe la Isus acum, ci la neamţul care, credea el, avea de gând să-l lase păgubit.

1)ar ce-are de urlă ca un smintit ? întrebă

acum bărbatul în rasa de călugăr, ridicând capul de la figurile lui geometrice. Ce s-a întâmplat ?

îi e gândul la învierea Domnului, mult stimate frate I .uca, răspunse pietrarul cu cea mai mare reverenţă, căci fratele acesta era profesor de matematici la universitatea din Pavia.

— Şi dc dragul învierii Domnului faci tu atâta gălăgie ? se adresă călugărul cel învăţat birtaşului.

— Da, dar asta pe mine mă priveşte, nu pe dumneavoastră, spuse birtaşul. E crâşma mea în joc aici şi n-am dc gând s-o las să se ducă pe apa sâmbetei. Nici cu nu mă amestec în semnele şi figurile dumneavoastră, decât că, fireşte, le şterg după ce plecaţi, să se poată aşeza omul la masă.

Călugărul nu-1 mai asculta. Se întorsese la socotelile lui.

— Domnul meu! îi spuse acum Joachim Behain birtaşului. Eu tot îmi mai aştept vinul, şi nu văd ce-are el a face cu învierea Mântuitorului. O exista vreo legătură necunoscută mie, dar n-am venit aici să fac teologie. Duceţi-mi haina în bucătărie şi atârnaţi-o lângă foc, să se usuce. Despre friptura de miel împănată vorbim mai încolo, dar ciuperci nu mănânc.

Abia acum se uită cârciumarul la haina pe care o ţinea în mână, şi spre uimirea lui văzu că era din stofa cea mai fină şi era şi tivită cu blană - cu siguranţă făcea mai mult decât tot ce i-ar fi putut pune neamţului pe masă într-o seară. Şi îşi

dădu seama că fusese luat zdravăn peste picior.

— De îndată, domnule, soseşte vinul cel mai bun, îl linişti pe Behaim. Vino Santo din Castiglione, la care se înghesuie cu mic, cu mare cunoscători de pretutindeni, chiar şi din Pavia, ca stimatul domn de colo care tocmai şi-a mâniat norocul băgându-se unde nu-i fierbe oala. Să mâzgălească ce-o vrea, dar să mă lase în pace! Pe mine nu mă duce nimeni de nas, continuă el ridicând glasul ca să-l audă toată lumea. Cunosc eu firea omului. Din prima clipă îmi dau seama cu cine am de-a face. Am şi plecat, domnule, mă întorc îndată.

Si, mândru si fără să le arunce duşmanilor săi nici măcar o privire, coborî în pivniţă să umple un urcior de piatră cu Vino Santo.

Pe Joachim Behaim îl apucă o tihnă dulce după ce gustă vinul. Din ăsta, îşi spuse, vreau să am în fiecare seară la capul patului un urcior plin, oriunde rty fi. Sc rezemă de speteaza scaunului şi închise ochii, în jurul lui, sporovăială artiştilor continua, povesteau lucruri dincolo de orice-1 preocupa sau îl preocupase pe el vreodată.

...de aceea cel mai mult vreau s-o pictez ca I .edft, goală şi cu privirea în pământ...

— Cu lebăda în poală ?

Să vezi şi să nu crezi! Ce fel de oameni or fi cei cărora li s-a dat lucrarea asta ?

Pentru indigo, alb de plumb şi auriu am dat nici mai mult, nici mai puţin de unsprezece lire.

(ioală, dar într-o rână...

.. .şi deschide cufărul, bagă capul îţi el, de par- c ar vrea să dispară cu totul înăuntru, acuşi, îmi spun, acuşi îmi dă banii...

.. .acoperită cu trei văluri, aşa pot să arăt cu-ade- văr.U ce pot să fac, asta e o treabă foarte anevoioasă in pictură...

Şi cu lebăda în poală ?

U n alămar! Un olar! Să vezi şi să nu crezi! Şi un lăcător de trompete!

- ...şi ce credeţi că scoate din cufăr? O bucată de stofă, asta scoate! O bucată de stofă vrea el să-mi dea în loc de bani. Mie, care am înnobilat oraşul cu operele mele!

— Doi ani de zile o să se lupte cei trei cu asta, şi nici atunci n-o să fie gata.

— E un prost. E un zgârciob, asta e. Tare-aş mai vrea să-i fac cârpa aia guler!

— Dacă nu stai la masa celor puternici, care pun NA sc facă asemenea opere...

— Un zgârciob e, nu altceva!

— Cu lebăda în poală ?

— Da, cu lebăda în poală. Ce, e aşa de important ?! Oricine poate să picteze un animal cu pene, acolo.

— Iată-1 pe Mancino! Mult s-a mai lăsat aşteptat astă-seară. Aici, Mancino!

— însuşi Papa de l-ar fi chemat, şi tot n-ar fi venit mai devreme. Trebuie că a fost la grăsana după care i s-au aprins acum călcâiele.

— Ia uitaţi cum păşeşte, ca un erou venit din câmpul de luptă al iubirii...

— Din lupanarul în care locuiesc amândoi.

— întocmai, aşa este. De-acolo vin. Are cineva ceva împotrivă ?

Toropeala neamţului se risipi ca prin farmec, fiindcă îi era cunoscut glasul gros, plăcut care se auzise la sfârşit. Deschise ochii. Bărbatul cu faţa brăzdată de riduri şi privire dogoritoare care cântase în piaţă stătea în cârciumă şi recita versuri:

De-mi spui că mă iubeşti, degrabă am să-ţi vin
Cu-o sărutare pe umăru-ţi divin.
Rai am să fac din patul
Acestei crâşme unde ni-i ogeacul.

— Birtaş! se întrerupse aşezându-se la masa prietenilor lui. Pune-mi pe masă ce pot mânca de trei parale, dar fii atent ce bucate alegi, să nu ieşi în pagubă. Căci mai mult de ăştia trei creiţari n-am în buzunar, dar sunt adevăraţi şi nu sunt de lepădat. Unde rămăsesem ?

în trânte am ieşit învingător
Precum Ahil\ aheul luptător.
Pe ea dormindâ am lăsat-o-n patul
Acestei crâşme unde ni-i ogeacul

— Versurile astea, spuse unul dintre comesenii lui, le-am auzit cu toţii de zeci de ori, până şi birtaşul de colo le ştie pe de rost. Spune-ne altele noi, Mancino, poate-ţi iese şi ţie de-o masă.

Behaim îi făcu semn birtasului.

— Cine e bărbatul care tocmai a venit ? întrebă el. Cel cu creitarii. Are o înfăţişare tare stranie.

— Ala ? spuse birtaşul dispreţuitor. Nu sunteţi primul care e izbit de înfăţişarea lui. Un bard, un poet. Spune versuri pe mâncare. I se spune Mancino[6], pentru că face totul cu mâna stângă,, plină şi cu spada loveşte cu stânga, căci e şi mare bătăuş. Cum îl cheamă dc fapt nimeni nu ştie, nici măcar el însuşi. A fost găsit pe stradă într-o dimineaţă, cu capul spart, şi dus la doctor; când s-a trezit, uitase tot ce i se întâmplase până atunci, nici măcar numele nu şi-l mai ştia. Ciudat, domnule, cum poate cineva să uite cum îl cheamă. Messer Leonardo, care vine deseori pe-aici şi stă de vorbă cu el... cum, domnule ? Nu-1 cunoaşteţi pe messer Leonardo ? Cel care a sculptat în bronz calul fostului duce ? N-aţi auzit niciodată de el ? îngăduiţi-mi o întrebare: de unde sunteţi ? Din Turcia ? Să vă spun eu ceva: unul ca acest Leonardo trăieşte pe lumea asta o dată la o sută de ani. Un geniu cum nu s-a mai văzut, domnule! Geniu în toate artele şi ştiinţele! Eu, domnule, ca birtaş ce mă aflu, mă pricep la bucătărie sau la alesul vinurilor, nu mă întrebaţi pe mine - dar întrebaţi-i pe ceilalţi, întrebaţi în tot oraşul de messer Leonardo, florentinul, întrebaţi-1 pe mult stimatul frate Luca, de colo, sau pe maestrul d'Oggiono, pictorul care stă lângă Mancino - da, exact lângă Mancino de care

6 Stângaci (ital.).

vorbeam. Ei, messer Leonardo spune că numele şi l-a uitat din pricina rănii de la cap şi din pricina anatomiei. Câteodată i se pare că-şi aminteşte, Mancino ăsta, şi atunci zice că este fiul unui duce sau al vreunui alt nobil şi că a ajuns aici pentru că se apucase, de plăcere, să călătorească şi mai spune că cică are case, pământ, iazuri cu peşti, păduri şi nu ştiu câte sate în stăpânire, care-1 aşteaptă toate, numai de-ar şti unde. Alteori se plânge că a fost toată viata un biet hoinar si că a îndurat cu

prisosinţă foame, frig şi alte neajunsuri, iar nu o dată s-a întâmplat să se furişeze ca prin urechile acului pe lângă spânzurătoare. Singur Dumnezeu ştie adevărul din toate astea. De ani de zile vine aici, şi uneori îi plătesc prietenii mesele, alteori nu. Ei, acuma sigur că nu-mi stă cârciuma într-o felie de pâine cu un cârnat afumat... Vorbeşte italiana ca cei care vin

din munţii Savoiei, i-o fi ducatul acolo sau o fi pe lună, cine ştie. Ziua, se spune că se desfată cu femei uşoare - mai multe nu ştiu despre el, asta e tot.

Luă urciorul lui Behaim să i-1 umple. Bărbatul despre care vorbise stătea rezemat de speteaza scaunului cu ochii aţintiţi spre grinzile înnegrite de funingine, de care atârnau cârnaţii afumaţi ai birtaşului. Acum se îndreptă către comesenii săi.

— Aveţi tot dreptul, spuse el, să-mi reproşaţi că vă plictisesc cu versuri pe care le ştiţi deja. De aceea tocmai ce-am scornit altele care poate că

n-au să vă
displacă întru totul. Ascultaţi dară balada lucrurilor pe care le ştiu şi a singurului lucru pe care nu-1 ştiu.

— Ascultaţi noua baladă a lui Mancino despre lucrurile pe care... In fine! Hai, începe! Restul, tăceţi şi fiţi numai urechi! strigă vecinul din stânga lui.

Birtaşul, care se întorsese cu urciorul plin, rămase în uşă să vadă ce se petrece.

— Este însă aici, continuă Mancino înclinându-se către masa lui Behaim, un domn care nu-i e cunoscut nici unuia dintre noi şi care poate nu are poftă să-mi asculte versurile. Poate vrea să-si bea vinul în tihnă.

Behaim care, cum toţi îl priveau, înţelese că era vorba de el, se ridică degrabă şi îi asigură că era la
lei de dornic ca si toti ceilalţi să asculte versurile.

> > >

Nu-i făcea, spuse mai departe, nici o plăcere să-şi bea vinul singur, venise cu speranţa să poată avea parte i Ic o seară plăcută. Şi-şi spuse numele: Joachim Behaim.

— Atunci ce mai tura-vura! îi strigă unul din tova- i aşii lui Mancino, un bărbat pleşuv, cu o mustăcioară încărunţită. Sunteţi bine-venit printre noi, haideţi să bem şi să ne veselim împreună. Eu mă numesc (iiambattista Simoni, sunt sculptor - în dom puteţi vedea un tânăr Isus făcut de mine, chiar în dreapta portalului principal, în prima capelă laterală. Iar aici, la

Mielul, sunt maestru de ceremonii.

„Naiba să mă ia dacă nu aflu chiar acum unde o pot găsi pe Ânnchen a mea“, murmură Behaim venind la masa celorlalţi cu scaunul într-o mână şi cu bereta în cealaltă şi spunând din nou că îl cheamă Joachim Behaim. Ceilalţi se prezentară şi ei, dar Behaim le şi uită numele. Se aşeză lângă sculptorul cel chel, maestrul de ceremonii.

— Pentru noi prieteni! închină acesta. Aţi văzut deja domul? îl întrebă apoi repede, fiind, ca orice milanez, mândru de simbolul pe care locuitorii oraşului îl clădiseră în cinstea Domnului şi a lor înşişi.

— Nu. Am fost la slujbă în biserica Fraţilor Predicatori, îi răspunse Behaim. Era aproape de mine, la doi paşi. între timp m-am mutat şi unde stau acum e biserica Sfântul Iacob, dar nu-i la o aruncătură de băţ. Chiar astăzi m-am mutat de unde stăteam pe uliţa fierarilor.

Acum, că satisfăcuse curiozitatea maestrului de ceremonii, se aplecă peste masă şi încercă să intre în vorbă cu Mancino.

— Dacă memoria nu-mi joacă feste, domnul meu, începu el, îmi pare că v-am văzut acum câteva zile în piaţă...

— Ce vă pofteşte inima ? întrebă Mancino, care îşi şlefuise în minte versurile.

— La piaţa de zarzavaturi. Stăteaţi acolo pe un butoi de varză...

— Balada lucrurilor ştiute, spuse Mancino şi se ridică. Are trei strofe, iar la urmă, ca de obicei, un scurt refren.

— .. .şi cântaţi, continuă neamţul neobosit. Iar fata care a trecut pe-acolo...

— Linişte! Linişte pentru Mancino! strigă acum atât de tare sculptorul de la masa vecină, încât fratele Luca, ce nu ridicase până acum deloc capul de la figurile lui geometrice, tresări înspăimântat.

Birtaşul, care tocmai se pregătea să-i toarne neamţului vin în cana de cositor rămase nemişcat ca o stană de piatră cu urciorul în mână.

Mancino se urcase pe scaun. Flacăra palidă a lămpii îi lumina chipul zbârcit. Totul era cufundat în tăcere, doar din horn se mai auzeau vaietele şi planşetele sufletelor celor amărâţi. Şi începu:

Ştiu pomul după scoarţa ce-l îmbracă,
Ştiu şarlatanul când îi văd ocheada,
Ştiu domnul după sluga ce se pleacă,
Ştiu lovitura şişului şi sfada.
Ştiu preotul după cum e sutana,
Ştiu mila, fetele cu mers zglobiu,
Ştiu ce-i onoarea, ştiu ce e ruşinea,
Ştiu totul, doar pe mine nu mă ştiu.

Birtaşul coborî mâna sub greutatea urciorului de piatră. Cei doi sculptori stăteau ca doi titani şi nu-şi slăbeau din ochi saboţii de lemn, unul cu fruntea, celălalt cu bărbia rezemată în pumn. Fratele Luca îşi ridicase capul său cel învăţat. Fără să-şi dea seama,

începuse să bată tactul cu creta. Mancino urmă:

Ştiu vinul bun după cum este butea,
Ştiu ce năstruşnicii nebuni vorbesc,
Ştiu ce-i păcatul, ştiu ce e virtutea
Ştiu păsăruicile după cum
ciripesc.
Ştiu datorii la care-am rupt înscrisul,
Ştiu mucigaiul pâinii, verzuliu,
Mai ştiu infernul, ştiu şi paradisul,
Ştiu totul, doar pe mine nu mă ştiu.

Ştiu muştele în supă înecate,
Ştiu potere de care am scăpat,
Ştiu grajduri şi ***hambare-ntunecate,***
Ştiu să mă plec când ***soarta-mi s-a***
schimbat, Ştiu taleri ce mi-au ***stat***
cândva *în pungă, Ştiu frumuseţi care-or*
trăi când *eu n-am să*
mai fiu,
Ştiu ce-i beţia, somnul ce-o alungă,
Ştiu totul, doar pe mine nu mă ştiu.

Voi, oameni buni, ştiu care-i mersul Firii.
Ştiu moartea, care mistuie ce-i viu,
Ştiu şi ce-nseamnă cazna vieţuirii.
Ştiu totul. Doar pe mine nu mă ştiu.

— Acesta a fost refrenul, zise el sărind de pe scaun. Rezumă în două vorbe tot ce aveam de spus, iar cele trei strofe dinainte au fost de umplutură, ca mai tot ce izvorăşte

din gurile şi penele poeţilor. Dar pentru asta să-mi fie cu iertare. Mie de cină îmi era.

Birtaşul se trezi din amorţeală şi puse urciorul cu vin înaintea lui Mancino.

— Eu, după cum ştiţi, nu prea mă pricep la artele frumoase, spuse el. Dar judecând după chipul fratelui Luca, care este profesor, văd că aţi plăsmuit ceva grozav şi minunat. Cât despre recunoscutul vinului după bute, nu vindeţi castraveţi la grădinar. Aici aţi cam înflorit un pic. Dar vă iert. Gustaţi în schimb din acesta.

Şi se duse din nou în pivniţă să ia vin pentru Behaim.

Tovarăşii lui Mancino nu îşi spuseră părerea despre versurile acestuia. Dar după câte o mişcare a capului, un fluturat de mână, privirile pe care şi le schimbau şi după felul în care închinau în cinstea lui era limpede ce gândeau despre ele. Unul câte unul începură să adune de prin buzunare o mică monedă de argint sau câteva de aramă şi, după ce strânseră o grămăjoară, cerură peşte şi friptură pentru Mancino.

Birtaşul se întoarse. In drum spre beci îi venise un gând. Se aplecă spre Behaim să-l servească şi-i şopti:

— Ei, domnule, ce părere aveţi - am înflorit vreun pic ? Un geniu! Una dintre minţile cele mai luminate ! întocmai cum v-am spus. în fine, nu care cumva să credeţi asta cu pâinea mucegăită şi cu muştele din supă, e o

minciună gogonată. Auzi la el, muşte în supă! La mine în han! Bine, e drept că pâinea mucegăieşte şi ea dacă e prea multă umezeală, însă atunci doar n-oi aşterne-o eu dinaintea oaspeţilor. Mă rog, dar aşa-s poeţii! Când e să caute o rimă, puţin le pasă ce se întâmplă pe urmă cu bunul renume al unui biet muritor cinstit. Auzi, muşte în supă! La mine! Mda, datorii neplătite - aici a grăit şi el o dată adevărul. Asta, si nu muştele...

— Lăsaţi-mă acum o clipă în pace, îl întrerupse Behaim.

— Prea bine... vinul e din partea casei, spuse acum birtaşul, care nu ştia să tacă aşa dintr-odată, mai mult pentru sine decât către Behaim. Ce-am spus am spus, şi n-am să-mi retrag cuvântul, în ciuda muştelor. Da, domnilor, acum am sosit, domnul va fi servit îndată.

Sculptorul i se adresă acum din nou lui Behaim.

— Veniţi de dincolo de munţi ? întrebă el arătând

cu degetul mare peste umăr, de parcă undeva în .spatele lui se aflau ţările germane. Dincolo de Albula yi Bernina?

— Pe vremea asta, ar fi fost o călătorie tare anevoioasă, spuse Behaim golindu-şi paharul dintr-o înghiţitură. Nu, domnul meu, am venit pe mare din

Orient. Din ţările otomane. Am fost cu treabă în Alep, în Damasc, în Ţara Sfântă şi în Alexandria.

— Cum ? La otomani aţi fost ? strigă sculptorul uimit. Şi aţi scăpat viu şi nevătămat ?

— Nu trebuie să credeţi tot ce auziţi, îl lămuri Behaim, foarte mulţumit că toţi se holbau la el ca la urs.

Sculptorul îşi netezi mustaţa, gânditor.

— Dar nu se spune mereu că se bălăcesc în sânge de creştin ? obiectă el.

— Când vine vorba de negoţ, sunt cât se poate de prietenoşi, spuse Behaim. Cam tot aşa ca voi, milanezii, când vă vine câte cineva să ceară zale sau galanterii - ce, o să-i săriţi la beregată ? Sau ce-ar fi dacă locuitorii Sienei, cu marţipanul şi prăjiturile lor, s-ar apuca să facă acelaşi lucru ? Am şi o scrisoare care-mi oferă oarece privilegii de la însuşi mai-marele turcilor.

Mancino îl privi deodată pe Behaim cu viu interes.

— Credeţi că la anul vin turcii si la noi ? întrebă el.

Behaim dădu din umeri şi întinse mâna spre cana de cositor.

— îşi pregătesc o flotă puternică împotriva Veneţiei, au tocmit căpitani încercaţi, răspunse el.

— Domnul să ne aibă în pază, exclamă unul dintre pietrari. Dacă au de gând să înfulece Veneţia la micul dejun, atunci Milano le va servi cu siguranţă drept cină.

— Păi dacă primejdia e atât de aproape, spuse Mancino, ar cam fi timpul să trimitem în sfârşit la curtea otomană un om meşteşugit la vorbă şi cu pricepere la scrierile cele sfinte...

— Iar începe! râse pictorul d'Oggiono, un bărbat încă foarte tânăr cu pletele pe umeri. De ani de zile numai asta îi umblă prin cap, îl lămuri el pe Behaim. Crede că el e omul acesta şi are de gând să-i insufle mai-marelui otomanilor iubire şi preţuire pentru Isus Christos.

— Ce grozavă misiune ar fi asta! spuse Mancino cu ochii arzând.

— Mai bine nu, îl sfătui Behaim. Au ei, turcii, felul
lor de credinţă!
>

Bătu cu cana de cositor în masă ca să-l cheme pe birtaş, căci urciorul se golise.

— Eu, unul, reluă cuvântul d'Oggiono, parcă mai degrabă mi-aş pune speranţele în aparatul de scufundat al lui messer Leonardo, cu care poţi străpunge corăbiile duşmanilor care încearcă să se apropie de ţărmurile noastre.

— Până acum însă, adăugă maestrul de orgă şi compozitorul Martegli, n-a vrut nici în

ruptul capului să dea oastei proiectul acestei maşinării de scufundat, temându-se că răutatea omenească i-ar face să scufunde vasele cu echipaj cu tot.

— Aşa este, spuse fratele Luca fără să ridice privirea de la desenele lui, şi aş vrea să vă repet cuvintele lui, căci merită ţinute minte: „O tu, muritorule, de-ţi par aşa de minunate alcătuirea şi trăirile trupului omenesc, ia aminte că ele nu sunt nimic pe lângă sufletul care Sălăşluieşte într-însul. Căci sufletul, orice ne-om închipui noi prin el, este al lui Dumnezeu. Dă-i deci sufletului pace să şadă mai departe în creaţia Lui după bunul Lui plac şi nu-ţi lisa furia şi răutatea să curme o viaţă. Căci cine nu ştie să prcţuiască viaţa nu merită să o trăiască".

— Cine este acest messcr Leonardo ? vru să ştie Behaim. Este a doua oară astă-scară când îi aud pomenit numele. E cel care a sculptat în bronz calul răposatului duce ? Meşteşugită-i mai c vorba, n-am ce zice.

— Da, el este, spuse d’Oggiono. M-a învăţat să pictez - tot ce ştiu ştiu de la cl. Un om ca el nu veţi mai găsi nici dumneavoastră, nici oricine altcineva. Fiindcă este peste puterile naturii să mai făurească unul ca el.

— Şi la chip este un om deosebit, spuse sculptorul, îl veţi vedea astă-seară, poate, căci ştie că fratele Luca, atunci când este la

Milano, îşi petrece serile aici, la Mielul.

— Ei, asta-i bună, îl contrazise fratele Luca. Nimic nu se poate spune despre mine cu atâta siguranţă. Cel puţin nu cu siguranţa de care se bucură cei care cred în regulile matematicilor. Căci iată, în unele seri sunt la Clopoţelul. însă acolo tăbliile meselor sunt atât de netede, că nu poţi scrie cu creta pe ele.

Behaim îşi dădu deodată seama că nu venise pentru acest messer Leonardo şi, reluând firul de unde îl pierduse, i se adresă din nou lui Mancino, care tocmai terminase de mâncat.

— Aşadar, întorcându-ne la fata aceea... începu el.

— Care fată ? întrebă Mancino peste masă.

— Cea care a trecut prin piaţă. Care v-a zâmbit.

— Mai încet! O vorbă să nu spuneţi despre ea! şopti Mancino, privind neliniştit către sculptor şi
d'Oggiono, care discutau cu fratele Luca despre Mielul, Clopoţelul şi matematici.

— Mi-aţi putea spune cum o cheamă, îi propuse Behaim. Nu vă cer mai mult decât un serviciu ca de la bărbat la bărbat.

— Nu mai pomeniţi de ea, atât vă rog, spuse Man- cino foarte încet, dar pe un ton care nu prevestea nimic bun.

— Sau mi-aţi putea spune cum dau de ea,

spuse Behaim încăpăţânat, ca vrabia care tot mălai visează.

— Asta nu ştiu, spuse Mancino acum ceva mai tare însă destul de încet ca să nu-1 poată auzi decât Behaim. Dar ştiu de ce o să daţi astă-seară când o să plecaţi de-aici: de cineva care o să vă aranjeze aşa de bine, că o să vă târâţi în patru labe până acasă - aşa de bine o să am grijă de dumneavoastră.

— Domnul meu! se mânie Behaim. Aţi întrecut măsura!

— Hei, hei! Ce se petrece acolo ? întrebă pictorul d'Oggiono, căruia ultimele cuvinte răstite ale lui Behaim îi atrăseseră atenţia. E rost de ceartă ?

— Ceartă ? Păi depinde cum o iei, răspunse Mancino, cu ochii aţintiţi asupra lui Behaim şi cu mâna pe mânerul pumnalului. Eu am propus să deschidem o fereastră, să mai intre aer, şi domnul de colea zice s-o lăsăm închisă. Apoi fie, din partea mea, închisă să rămână.

— Ba din partea mea, deschideţi-o! mârâi Behaim, dându-şi pe gât vinul.

Mancino slăbi mânerul pumnalului.

Preţ de-o clipă se aşternu tăcerea şi, ca să o rupă, d'Oggiono întrebă:

— Vă aflaţi cu treabă în Milano ?

— Nu chiar cu treabă, spuse Behaim. Am de încasat o datorie veche.

— Pentru o mică răsplată, domnule, spuse Mancino de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, v-o recuperez eu. Nu trebuie să vă faceţi

dumneavoastră griji, lăsaţi totul în seama mea. Aşa cum bine ştiţi, vă stau mereu la dispoziţie.

Crezându-se luat peste picior, Behaim îi aruncă o privire posacă şi nu-i mai dădu atenţie. Vinul băut fără măsură începuse să i se urce la cap, dar mai era încă stăpân pe propriile-i vorbe şi fapte ca să ştie un lucru: cu omul acesta care cu nici o clipă în urmă mai-mai că-şi scosese pumnalul nu mai voia să aibă de-a face nici la bine, nici la rău. Aşa că începu să-l lămurească pe d'Oggiono cum stăteau lucrurile:

— Cel care mi-e dator este un florentin care trăieşte acum la Milano. îl cheamă Bernardo Boccetta. Poate-mi spuneţi cum să-l găsesc.

în loc de răspuns, d'Oggiono dădu capul pe spate şi izbucni în râs, ca toţi ceilalţi, de altfel. S-ar fi părut că găseau tare hazlii spusele neamţului. Numai Mancino nu râdea. Se uita ţintă la Behaim, iar pe chip i se citeau mirarea şi îngrijorarea.

—Să mă bată Dumnezeu dacă pricep ce-i de râs în asta, se înfierbântă Behaim. Şaptesprezece ducaţi îmi e dator! Şaptesprezece ducaţi adevăraţi.

— Se vede, domnule, că nu sunteţi de pe-aici, i se adresă d'Oggiono. Nu ştiţi cine e Boccetta, altminteri nu v-aţi pierde timpul cu fleacuri.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta ?

— Că ori vi-i datorează Boccetta, ori i-aţi aruncat în mare, totuna e.

Vorbele acestea îl loviră pe Behaim drept în inimă. Stătu pe gânduri câteva clipe.

— Nu vorbiţi prostii, spuse el apoi. Am o hârtie care dovedeşte că am dreptate.

—Nu care cumva s-o prăpădiţi! îl sfătui d'Oggiono.

— N-am de gând, spuse Behaim cu limba împleticită, căci vinul îl lua de cap din ce în ce mai tare. Face şaptesprezece ducaţi hârtia asta.

— Şaptesprezece baloane de săpun face, râse d'Oggiono.

Sculptorul îi puse lui Behaim mâna pe umăr.

— Chiar de-ar fi să trăiţi la fel de mult cât o cioară, nici un balon de săpun, vorba lui d'Oggiono, n-o să primiţi de la Boccetta.

— Lăsaţi-mă în pace cu baloanele voastre cu tot! urlă Behaim. Nu-mi plac clăbucii.

— Haideţi să vă spun cum stă treaba cu Boccetta ăsta, continuă sculptorul. Din toţi cei care au avut vreodată de-a face cu el, unul n-a scăpat nepăcălit. De două ori a dat faliment, şi de fiecare dată a fost vorba de vicleşuguri. A fost şi închis, dar a reuşit să iasă fără să tragă nici un ponos pentru ce făcuse. Toată lumea ştie că e un şarlatan, dar nimeni nu poate dovedi nimic. De vă duceţi să vă cereţi banii înapoi, n-o să primiţi decât vorbe, iar dacă-i întoarceţi spatele o să-şi râdă de dumneavoastră - iar acesta vă va fi singurul câştig.

Joachim Behaim bătu cu pumnul în masă.

— Eu mă pun şi cu o sută ca el! strigă el. Am să iau ce mi se cuvine. Fac prinsoare pe doi ducaţi la unul pentru asta.

— Doi la unul ? făcu d’Oggiono. Mă prind în rămăşag ! Batem palma ?

— Batem palma! spuse Behaim strângându-i peste masă mâna lui d’Oggiono.

— îl puteţi da în judecată! luă acum cuvântul Mar- tegli, maestrul de orgă. Puteţi s-o faceţi, dar atunci vă storc avocaţii si martorii de bani, si dumneavoastră tot nu vă alegeţi cu nimic. Ascultaţi-mă pe mine: Pe Boccetta nu-1 ating nici ocara, nici ruşinea.

— Cine sunteţi dumneavoastră ? bălmăji Behaim ameţit. Nu vă cunosc. Ce vă băgaţi nasul în treburile mele ?

— Să-mi fie cu iertare! murmură jignit maestrul de orgă, un bărbat liniştit şi modest.

— Acest Boccetta, spuse sculptorul, e o poamă tare ciudată. Trăieşte ca ultimul cerşetor, îsi duce singur coşul la piaţă când se duce să-şi ia varză, pâine veche şi alte gunoaie de mâncare - să nu credeţi că pune altceva pe masă. Şi el, de fapt, ar putea trăi regeşte. Bani are destui, dar i-a îngropat ori i-a ascuns pe undeva şi-o fi însemnat locul cu o grămadă de cuie ruginite. îşi mănâncă de sub unghii de frică să nu apuce ziua când poate chiar va fi nevoit să o facă.

— Ca o lipitoare, spuse Behaim căscând.

— Da, e o adevărată lipitoare, încuviinţă sculptorul.

— Eu, spuse Behaim bătându-se cu pumnul în piept. Eu mă fac şi eu lipitoare când am de-a face cu una. Pic de linişte n-o să aibă. Pic de linişte. Şi n-am să plec...

Gândurile i-o luară razna. încercă să se ridice, în zadar însă. îşi spuse că era timpul să se ducă acasă, dar numai în patru labe, căci nu avea voie să umble ca toţi oamenii. Câteva clipe rămase cu privirea aţintită în gol, apoi îşi aminti ce voia să spună:

— ...din Milano până nu-mi iau banii înapoi.

— In cazul acesta, fu de părere unul dintre cei doi pietrari apropiindu-se de el, n-ar fi rău să mă tocmiţi deja pentru piatra de căpătâi. Căci aici, şi nu altundeva, veţi fi îngropat. Nu mi-o luaţi în nume de rău, domnule, dar ăsta mi-e meşteşugul.

Joachim Behaim auzi aceste vorbe fără să le înţeleagă. Birtaşul venise la el şi-şi cerea banii. Fu nevoie să-l mai roage o dată şi încă o dată, din ce în ce mai tare, până când Behaim înţelese că trebuia să plătească, îşi scoase în sfârşit punga cu bani şi împrăştie pe masă cu o mână neascultătoare monede de argint mai mici si mai mari. Birtaşul îsi luă cât i se cuvenea, iar restul îl puse înapoi, dându-i punga neamţului.

O vreme Behaim rămase cu ochii închişi şi cu capul în piept, toropit de somn. Degetele şi le ţinea încleştate în jurul pungii. Deodată auzi că se vorbea despre el.

— Un neamţ din Levant. S-a cam ametit. Nimeni nu-1 cunoaşte. Nu ştim ce să facem cu el.

Joachim Behaim căscă, ridică bărbia din piept şi deschise ochii. îl zări pe bărbatul pe care-1 întâlnise în aceeaşi zi în curtea ducelui, stând de

vorbă cu fratele Luca - pe omul acela cu nasul coroiat, părul vâlvoi, sprâncenele stufoase şi fruntea înaltă, omul a cărui înfăţişare trezea teamă. Vru să se scoale să facă > ? o plecăciune, dar nu fu în stare. Capul îi lunecă pe piept şi îl apucă iar somnul.

Pentru a doua oară destinul i-1 scotea în cale lui messer Leonardo pe Joachim Behaim, şi iată că şide data asta Behaim strângea în mână punga cu bani. Dar messer Leonardo era cu gândul la monumentul fostului duce, pe care-1 sculptase călare.

4

—E geambaşul de la care a cumpărat Maurul astăzi frumuseţea aceea de cai, spuse el. Păcat că a venit abia acum la Milano. De mi-ar fi fost berberul lui model pentru sculptura ducelui, mi-ar fi ieşit mult mai bine.Primul lucru care-i sări în ochi lui Joachim Behaim când se trezi a doua zi de dimineaţă fu că, ciudată treabă, un *in folio* imens îi slujise drept pernă peste noapte. Apoi îşi dădu seama că, îmbrăcat din cap până în picioare şi acoperit cu o haină pe care o recunoscu - era a lui -, zăcea pe un sac de paie; şi, în timp ce se chinuia să-şi aducă aminte cum ajunsese acasă şi cum de era întins pe un sac de paie, şi nu în patul lui, îl cuprinse o nelinişte care pieri de îndată ce, căutând prin buzunarele hainei, îşi găsi punga cu bani. Se frecă la ochi ca să-şi alunge somnul şi de-abia acum văzu că nu era singur în odaie. Un bărbat era aşezat turceşte pe jos şi, fluierând un cântecel, îşi făcea de lucru cu o laviţă cocoţată, după cât îşi putu da seama, pe două scaune - laviţa, asta o ştia precis Behaim, nu fusese acolo cu o zi înainte; se întrebă la ce-i

putea sluji lui oare.

— Afară! spuse el pe un ton liniştit, şi totuşi foarte ferm, căci voia să-l pună o dată pentru totdeauna la respect pe neguţătorul de lumânări care, pare-se, intrase nepoftit la el în odaie şi avea poate de gând să mai vină si altă dată să-i folosească odaia. Ce căutaţi aici când abia de s-a crăpat de ziuă ? Faceţi bine să vă luaţi laviţa si să ieşiţi pe usă afară!

— Buna să vă fie dimineaţa! spuse bărbatul ghemuit pe podea. V-aţi trezit deci - iar dacă socotiţi că ospitalitatea îmi cere să plec şi să vă las singur, am să o fac cu plăcere, numai să mai aveţi câteva clipe răbdare fiindcă n-aş vrea să-mi întrerup lucrul chiar acum.

— Ce maniere! pufni neamţul. Data viitoare să bateţi la uşă să întrebaţi dacă e voie, că eu, unul, asa-s obişnuit.

5

Bărbatul din faţa laviţei întoarse capul şi-şi dădu o şuviţă de păr castaniu de pe frunte, lăsând să se vadă că ţine în mână o pensulă din care picurau stropi de culoare albastră.

— Domnule! Ce să fie voie ? întrebă el. Cine credeţi că sunt, la uşa cui ar trebui să bat ?

— Pe legea mea! Aveţi dreptate, nu sunteţi cel care credeam! izbucni Behaim cu uimire. Dar cine naiba sunteţi şi cum de-aţi intrat aici ? Parcă v-am mai văzut pe undeva.

— Sunt Marco d'Oggiono, la ordinele dumneavoastră, domnule... Pictor şi fost ucenic al lui messer Leonardo. Iar astă-noapte v-am fost tovarăş de pahar la Mielul - vă amintiţi acum de mine ?

— Cum să nu, domnul meu, cum să nu, spuse Behaim încercând în zadar să-şi stăpânească un căscat. Şi desigur că va trebui să-mi cer scuze, fiindcă, sincer să fiu, vă credeam gazda mea - un om încet la minte şi pe deasupra stăruitor şi palavragiu nevoie mare, de unul ca el trebuie să stai departe; mă întreb însă ce-o să spună când şi-

o vedea podeaua mânjită cu albastru. Bun, deci dumneavoastră sunteţi domnul d’Oggiono. Şi ce prilej fericit vă aduce la mine asa dis-de-dimineată ?

j >— Domnule! spuse acum d'Oggiono cu oarece nerăbdare în glas. S-ar părea că încă nu v-aţi trezit de-a binelea. Răcoriţi-vă cu nişte apă rece, să vă mai înviorați puţin - ligheanul îl găsiţi colo în colţ. Sunteţi la mine,' în odaia mea, şi este podeaua mea cea pe care-o murdăresc.

— De aceea nu mă simţeam eu în largul meu când m-am trezit, lămuri JoachimBehaim scuturând din cap încă uşor **nedumerit.**

— Ne-a fost ieri cu neputinţă să vă facem să ne spuneţi unde locuiţi, continuă pictorul. Aşa că v-am adus la mine şi v-am culcat pe sacul de paie, unde altminteri doarme mult stimatul frate Luca ori de câte ori se întâmplă să fie ceasul înaintat sau vremea rea. Pe unde-o fi rămas azi-noapte nu ştiu. Dar a trecut deja pe-aici azi-dimineaţă să-i împrumut doi carlini[1], căci cinstitul frate nu prea stă bine cu bunurile lumeşti. Banii nu i-a primit, în schimb a plecat mulţumit cu unul din creioanele mele cu cărbune - fiind matematician, este şi filozof, iar filozofii ştiu mai bine decât noi să se mulţumească cu puţin.

între timp, Behaim urmase sfatul pictorului şi îşi turnase pe creştet apă rece dintr-un urcior de lut. Şi, în timp ce se spăla pe faţă şi pe mâini, spuse:

— Cu alte cuvinte, domnule d'Oggiono, dintre cele şapte fapte de milostenie, pentru mine aţi făcut cel puţin una primindu-mă aici azi-noapte — fireşte, spre paguba mult stimatului frate Luca, astfel că vă rămân îndatorat şi dumneavoastră, şi lui

deopotrivă.

monedă italiană de aur sau de argint emisă prima oară la Nap oii, la sfârşitul secolului al XIII-lea, de Carol de Anjou.Si, având în vedere că ati făcut si focul în sobă, iată şi cea de-a doua faptă bună.

— In ceea ce o priveşte pe cea de-a treia, adică micul dejun, spuse d'Oggiono, aici mă tem c-am să vă dezamăgesc, căci nu am a vă oferi decât pâine şi ceapă verde, iar la urmă o jumătate de pepene.

— Pâine şi ceapă verde! exclamă Behaim. Dar ce credeaţi, că eu mănânc păstrăv cu trufe şi alte asemenea delicatese ? Numai să mi le puneţi dinainte, şi o să vedeţi cum o să se bată turcii la gura mea!

în timp ce Behaim se înfrupta de zor din micul dejun, pictorul d'Oggiono se puse din nou pe treabă. Primise sarcină să împodobească laviţa cu pricina, care era a fiicei unui negustor bogat, cu scene din Evanghelie. Pe latura din faţă se puteau zări deja Isus, Maria şi oameni din popor.

— Mereu aceeaşi poveste, se plânse d'Oggiono. Nu vrea nimeni să-i lipsească de pe laviţă minunea şi peripeţiile de la nunta din Cana Galileii. Am pictat blestemata asta de nuntă de nu mai puţin de opt ori, tocmai am primit a noua comandă şi sunt sătul până peste cap de acest nun cu vasele lui de piatră. De data asta am încercat să-i propun socrului mic şi mirelui să le pictez în schimb, având în vedere şi felul căsniciilor din ziua de azi, întâlnirea lui Christos cu femeia

păcătoasă, dar nici n-au vrut să audă - au ţinut morţiş să-şi vadă minunea de la Cana. Fie, întru numele Domnului, asta au vrut, asta o să aibă. Ce părere aveţi, domnule, de acest Christos ?

— Păi, ce să spun, nu-mi pot închipui Mântuitor mai frumos, spuse Behaim, care nu prea era obişnuit să-şi dea cu părerea despre picturi şi alte opere de artă.

D'Oggiono păru să se mulţumească cu această laudă.

— Am eu aşa o bănuială că nici messer Leonardo, care, cum v-am mai spus, m-a învăţat tot ce ştiu, nu are să fie chiar nemulţumit de acest Christos, spuse el. Pe de altă parte, dacă v-aş spune cât primesc pentru asta, v-aţi face cruce de mirare, cu atât de puţin mă aleg eu, mai ales dacă ne gândim cât costă azi uncia de lac. Da, da, oamenii ăştia ştiu cum să iasă în câştig, se târguiesc şi se tocmesc cu mine de parcă le-aş aduce o căruţă de lemne.

Oftă, aruncă o privire spre ciorapii cârpiţi şi apoi se apucă să picteze o coroană de raze din aur şi ocru în jurul capului lui Christos.

— Cu tocmeala şi târguiala nu ţine la mine, spuse Behaim, care între timp îşi terminase micul dejun. Preţul mărfurilor mele e socotit cu cea mai mare grijă, iar din el nu las nici măcar un pfenig. Dumneavoastră aveţi marfa dumneavoastră: Christos şi apostolii, maica Lui, fariseii, Pilat din Pont, vameşii, ologii,

leproşii şi toate femeile Evangheliei, apoi sfinţii martiri, cei trei crai de la răsărit - iar eu o am pe-a mea: atlaz veneţian, covoare din Alexandria, stafide, şofran şi ghimbir în saci anume unşi. Şi, aşa cum pe mine nu mă clinteşte nimeni de la preţul odată stabilit - marfa cutare costă atât, marfa cutare atât, fără târ- guială şi fără tocmeală, şi cui nu-i convine să se ducă în drumul lui -, la fel şi dumneavoastră ar trebui să nu vă abateţi de la preţul convenit pentru sfinţii sau martirii dumneavoastră. Adică: atâta costă la mine un Christos pictat de Doamne-ajută, atâta un vameş sau un apostol. Că, dacă nu vă ţineţi de preţurile astea,

cu tot talentul şi sârguinţa dumneavoastră nu o să apucaţi în veci zile albe.

—Veţi fi având dreptate, încuviinţă pictorul, care încă mai pigulea coroana de raze a Mântuitorului. Ce-i drept, n-am privit niciodată lucrurile ca un negustor. Pe de altă parte însă, să nu uităm că, dacă eu nu-i las să se târguiască, nimeni nu-i împiedică să dea fuga la altul - doar sunt aici pictori câtă frunză şi iarbă -, ajung din lac în puţ, cum se spune.

— Bine, bine, spuse Behaim uşor prost-dispus. N-aveţi decât să faceţi ce poftiţi, doar ştiţi cel mai bine ce vă prieşte. Oricum văd că nu prea mergeţi pe mâna altora.

—Milanezii, spuse d'Oggiono pe gânduri, sunt toţi neîncrezători din fire, n-au o fărâmă de încredere unii în alţii, fiecăruia i se pare că

celălalt vrea să-l păcălească şi să-l înşele; aşa că de-aia se tocmesc cu mine la fel cum se tocmesc la piaţă cu ţăranii care vând miere, porumb, mazăre sau in şi chiar sunt mari pişicheri: cu feţele lor nevinovate înşală pe toată lumea. Despre voi, nemţii, se spune însă că sunteţi corecţi, şi chiar aşa este. Vorba-i vorbă!

Puse pensula deoparte şi-şi privi cu luare-aminte lucrarea, în timp ce Behaim se scărpina în barbă.

— Tocmai de aceea, continuă d'Oggiono după o scurtă pauză, nici nu-mi fac griji pentru cei doi ducaţi, chiar dacă nu mi-aţi dat nimic în scris.

Joachim Behaim îl privi cu ochi mari.

— Ce ducaţi ? întrebă el, oprindu-se din scărpinat.

— E vorba de cei doi ducaţi pe care i-aţi pus ieri, la Mielul, în joc contra ducatului meu, îl lămuri d'Oggiono. Şi să nu care cumva să credeţi că sunt

chiar sărac lipit pământului şi nu sunt în stare să mă ţin de un rămăşag. Ceva-ceva tot am pus deoparte.

— Chiar aşa, parcă încep să-mi aduc aminte ceva de un rămăşag, da, am bătut şi palma, murmură Behaim trecându-şi mâna peste frunte. Dar naiba să mă ia dacă mai ştiu pe ce era rămăşagul acela. Ia staţi, lăsaţi-mă să mă gândesc! Nu era vorba de turci ? Dacă vin, sau nu la anul la Veneţia ?

— Era vorba despre Boccetta, despre care aţi spus că vă e dator nişte bani, îi aminti d'Oggiono. De aceşti bani era vorba. V-aţi lăudat că v-aţi pune cu o sută ca el şi că o să vă luaţi banii înapoi. Iar eu am spus că...

— Baloane de săpun! râse Joachim Behaim încântat, bătându-se cu mâna pe genunchi. N-aţi spus dumneavoastră că nu face nici cât şaptesprezece baloane de săpun cererea mea ? Las' că am să vă arăt cu ce baloane avem noi aici. Să fiu al naibii — da, aşa a fost. Sunteţi un om cinstit că mi-aţi adus aminte de asta. Pe legea mea, uitasem cu desăvârşire.

— îmi dau seama, mărturisi pictorul zâmbind fâstâcit. Iar dacă am spus că nu duc grija celor doi ducaţi ai dumneavoastră, asta-i pentru că...

— Mai bine v-aţi gândi la ducatul dumneavoastră, îl întrerupse Behaim, căci e ca şi pierdut. Nu-mi trebuie decât să aflu unde şade acest Boccetta — unde-i e casa, prăvălia sau mai ştiu eu care loc pe unde şi-o face veacul - si mă si înfiinţez la uşa lui. Aşa că duca- tul dumneavoastră să facă bine să se pregătească de plecare. Luaţi-vă rămas-bun de la el şi daţi-i o vorbă bună pentru drum, căci îl iau cu mine în Levant.

— Domnule! spuse d'Oggiono. Tare mă îndoiesc de asta, şi aflaţi că am temei zdravăn pentru îndoiala mea - deşi sunt nevoit, din păcate, să recunosc că ducaţii mei n-au avut niciodată nevoie de-o vorbă bună pentru

drum, nu le-a plăcut la mine şi pace, aşa că au luat-o mereu singuri din loc. Cât despre Boccetta, nu-i greu de găsit. Nu aveţi decât să ajungeţi la poarta Vercelli şi apoi s-o luaţi drept înainte, până când pe mâna stângă o să daţi de nişte pietre care împrejmuiau cândva o grădină. Ei, o luaţi prin grădină - şi se poate întâmpla să cădeţi în fântâna care este acoperită cu totul de scaieţi. Dar, dacă scăpaţi totuşi de această primejdie, ajungeţi la o casă sau mai bine zis la un grajd de catâri, aşa e de dărăpănată, patru pereţi şi un acoperiş deasupra — în fine, ca să nu o mai lungesc atât: când aţi trecut de poarta Vercelli, întrebaţi de casa „La fântână".

— Trec de poarta Vercelli, întreb de casa „La fântână", repetă Behaim. Nu-i greu de ţinut minte. Şi acolo spuneţi că-l găsesc pe Boccetta ?

—Dacă vi se va deschide când veţi bate la uşă, spuse d'Oggiono, şi dacă, desigur, nu aveţi să vă aflaţi sfârşitul pe fundul puţului - da, îl veţi găsi în această casă pe Boccetta. Şi am să vă spun de îndată cum are să se termine mica dumneavoastră aventură. După ce o să-i spuneţi cum vă cheamă şi ce vânt vă aduce la el, se va dovedi că taman în ziua aceea are nespus de mult de lucru, se pregăteşte să ia masa, are o întâlnire ce nu poate fi amânată într-o chestiune de mare însemnătate, este frânt de oboseală, taman ce se pregăteşte să plece într-un pelerinaj să-

şi facă rost de indulgenţe, are de scris şi de trimis scrisori sau se simte rău şi are nevoie de linişte - asta dacă nu se va mulţumi să vă trântească din capul locului uşa în nas.

— Dar drept cine mă luaţi? exclamă Behaim indignat. Pesemne vi se pare că nu ştiu cum să iau asemenea minciuni gogonate! Luatul banilor care mi se cuvin este pentru mine ca amestecatul culorilor pentru dumneavoastră. Dacă n-aş fi în stare de aşa ceva, atunci la ce aş mai fi bun, mă rog ?

îşi luă mantaua, o cercetă cu băgare de seamă, o scutură cu grijă, îşi trecu mâna peste gulerul de blană în care se strecuraseră fire de paie, apoi îşi luă bereta pe care cu o seară înainte, când ajunseseră acasă, d'Oggiono o pusese pe capul unei sculpturi a Sfântului Sebastian, şi se opri la geam să vadă cum e vremea.

Fereastra dădea într-o curte îngustă împrejmuită cu un gard de uluci unde abia creşteau câteva fire de iarbă; în capătul cel mai îndepărtat era un grajd. Şi taman în curtea aceea îl văzu Behaim, spre marea lui mirare, pe Mancino ţesălând o iapă lângă care stătea priponit un cal şarg. Mancino, furat de ceea ce făcea, nu ridică privirea - iar lui Behaim i se păru din nou că mai văzuse cândva, cu mulţi ani în urmă, chipul acela întunecat şi plin de zbârcituri. Nu zăbovi însă prea mult la fărâma de amintire amăgitoare,

ci începu să se gândească iar la fata din pricina căreia cu o noapte înainte ajunsese să se certe cu Mancino; chipul ei îi apăru iar în faţa ochilor, o văzu trecând cu zâmbetul pe buze şi cu privirea în jos pe strada Sfântului Iacob si rămase visând cu ochii deschişi.

„Dacă m-aş duce acum la Mancino, îi trecu prin minte, şi i-aş da năframa să i-o ducă înapoi ? O să ştie ea cine a găsit-o! Astfel, când am s-o întâlnesc iar, se va opri o clipă sau îmi va zâmbi trecând pe lângă mine — în Milano femeile sunt mai slobode cu bărbaţii iar eu atunci am să-i spun... Chiar, ce am să-i spun ?“

— Femeie, ce-am a face eu cu tine ?

Behaim tresări şi se holbă la d’Oggiono, care rostise cu glas tare cuvintele acestea, cu o privire care trăda teama de ceva necurat la mijloc, căci părea că d’Oggiono îi citise gândurile şi-i răspunsese la întrebare după cum credea el de cuviinţă.

— Cum ? Poftim ? întrebă el cu glas răguşit. Ce vreţi să spuneţi, şi despre ce femeie este vorba ?

— Domnule! răspunse d’Oggiono fără să se întrerupă din treabă. Acestea sunt cuvintele rostite de Mântuitor către binecuvântata Lui mamă la nunta din Cana: „Femeie, ce-am a face eu cu tine ?“ Vezi Evanghelia după Ioan, chiar la început, capitolul al doilea. Eu acum caut să-i dau Mântuitorului asemenea postură şi înfăţişare,

de parcă tocmai ar fi spus aceste vorbe.

— Aşa este, cum bine ziceţi. Aşa scrie în Evanghelie, spuse Behaim răsuflând uşurat. Şi mai ştiţi, domnul meu, şi că jos în curte este tovarăşul dumneavoastră care la Mielul m-a ameninţat cu un pumnal ?

— Dar cine v-a ameninţat cu pumnalul ? vru să ştie d'Oggiono.

— Cel căruia îi spuneţi Mancino - care-i este numele adevărat nu ştiu, răspunse Behaim.

— Atunci nu-i de mirare, spuse d'Oggiono. Când se înfurie, se repede şi la cei mai buni prieteni cu orice armă se întâmplă să aibă la îndemână, se aprinde cam iute. Zi de zi îl găsiţi pe la ceasurile acestea ale dimineţii jos în curte la ţesălat cei doi cai ai birtaşului de la Clopoţelul; aşa mai pune şi el ceva în gură dimineaţa şi primeşte o para, două pe care le dă pe femeile din casele dragostei. Ii spunem Mancino pentru că nici el nu ştie cum îl cheamă de fapt. Messer Leo- nardo zice că e mare minunăţie să se lovească cineva la cap şi să uite chiar aşa trecutul cu totul, să...

— Asta mi-a povestit ieri de-a fir a păr birtaşul de la Mielul, îl întrerupse Behaim. Bun, şi-acum e timpul să o iau din loc. Vă mulţumesc, domnul meu, pentru faptele dumneavoastră bune, n-am să le uit; vă doresc spor la lucru şi nu uitaţi ce v-am sfătuit, e spre binele dumneavoastră. Sper să ne revedem la Mielul sau cel târziu când am

sa vin să-mi iau ducatul - dar până atunci cu bine, domnul meu, cu bine!

îşi flutură bereta şi trase uşa după el, pe care fratele Luca, fiindcă d'Oggiono nu-i dăduse cei doi car- lini, scrisese în cărbune „Aici locuieşte un zgârciob".

— Văd că lucraţi cu spor - înseamnă că n-au să-mi ajungă la urechi vorbe rele despre dumneavoastră, îi spuse Behaim lui Mancino cu voie bună; căci asta i se părea cea mai nimerită cale să lege o vorbă cu un bard al pieţelor, hanurilor şi grajdurilor deopotrivă.

Mancino ridică privirea, văzu cine se afla în faţa lui, strâmbă uşor din nas, dar spuse apoi cuviincios:

— Bună să vă fie dimineaţa, domnule! Sunteti mul-

> * >

ţumit de cum aţi fost primit ?

— Am fost primit mai bine decât meritam şi decât mă aşteptam, răspunse Behaim. De n-ar fi fost domnul de colo, sus - arătă cu degetul mare spre fereastra

lui d'Oggiono aşa bun creştin, aş fi fost cules de pe drumuri azi-dimineaţă.

— Asta fiindcă dumneavoastră, nemţii, nu ştiţi care-i un vin şi care-i altul, spuse Mancino. Vinul

din care v-a dat să beţi ieri birtasul nu e dintr-acela

> »

care se bea urcior după urcior.

— Aşa este, încuviinţă Behaim. Dar până nu te dai cu capul de pragul de sus... Văd că azi îmi vorbiţi omeneşte, câtă vreme ieri m-aţi repezit ca un smintit.

— Din pricină că nu voiaţi să încetaţi, se scuză Mancino, să aduceţi vorba de fata aceea, deşi v-am rugat din suflet să n-o faceţi. Nu voiam ca prietenii mei să afle cât îmi este de dragă copila asta şi cât preţuiesc prietenia noastră. Şi-ar fi bătut joc şi n-ar fi pregetat să târască bunul ei renume prin toate noroaiele din oraş. Pe viitor, domnule, să ţineţi minte: nici pâs despre ea de faţă cu tovarăşii mei!

— Adevărat ? se miră Behaim. Dar îmi păreau oameni cumsecade si cu bun-simt.

— Asa si sunt, asa si sunt! strigă Mancino si strânse căpăstrul iepei care se speriase. Cumsecade şi cu bun-simţ. Eu însă nu-s nici una, nici alta. Nu, niciodată n-am fost dintre cei cumsecade, iar de bunul meu simţ mai bine nu mai vorbim. Pe scurt, prietenii mei cred că orice fată pe care o cunosc, care fie şi îmi răspunde doar la bună ziua, nu poate fi decât una dintre cele a căror dragoste este de vânzare.

— Sincer să fiu, nu arăta deloc aşa, remarcă Behaim pierdut în amintirea fetei. Iar de-ar fi una dintre ele, atunci nici un preţ nu ar fi prea mare pentru ea.

— E frumoasă şi curată ca un boboc de

trandafir, spuse Mancino muind ţesala şi braţul dezgolit în găleata cu apă.

— E bine făcută, recunoscu Behaim, are şi culoare sănătoasă în obraji, nu e din alea vlăguite şi gălbejite. Aş minţi dac-aş spune că nu-mi place. De mi-aţi putea şopti la ureche în ce biserică se duce la slujbă...

— Carevasăzică nu doar pe mine, ci şi pe bunul Dumnezeu îl vreţi peţitor în toată tărăşenia asta! îl repezi Mancino.

— Peţitor ? ridică Behaim glasul, cuprins de indignare. Domnul meu! Am să vă rog să nu mai luaţi cele sfinte în răspăr! Nu vă tociţi limba dacă îmi spuneţi şi mie un loc în care să merg la slujbă liniştit. Am spus eu ceva de peţit ? Eu nu vreau decât să-i înapoiez năframa pierdută pe care am păstrat-o până acum.

Scoase năframa de *boccaccino* dintr-un buzunar al mantalei si i-o ţinu lui Mancino sub nas.

— Da, e a ei, o recunosc, spuse acesta şi o luă cu două degete, cu grijă să nu o ude. I-am dat-o de ziua numelui împreună cu o sticluţă de esenţă de petale de flori. I-a căzut pe jos, deci.

Da. Iar dumneavoastră i-o puteţi înapoia cu salutările celui care a găsit-o, îi dădu sarcină Behaim. Şi nu tăgăduiesc că m-aş bucura să o revăd, fiindcă mi-a plăcut foarte mult şi s-ar prea putea, cine ştie, să nu-i fi displăcut nici eu. Totuşi a dispărut aşa, deodată, de parcă ar fi înghiţit-o pământul! Păi ce-şi închipuie ea ? Că am vreme să colind tot oraşul după ca ? Să o caut în toate bisericile şi pieţele ? Nu, treburile pe care le am de terminat aici nu-mi dau frâuliber, să-i spuneţi lui Ännchen a mea că asta nu se poate!

— Cui ziceaţi să-i spun de treburile pe care le aveţi de terminat aici ? vru să ştie Mancino.

— Lui Ännchen a mea, cui altcuiva ? Sau nu aşa o cheamă? Aţi putea să-mi spuneţi odată cum o cheamă ?

Mancino nu auzi această rugăminte.

— Deci o sa vă duceţi la acest Boccetta şi o să vă cereţi banii înapoi ?

— Da, aşa voi face, întări Behaim apăsat. Mâine sau când o fi mă duc la el si încheiem socotelile. Cât despre fata asta însă, pe care socot că n-am s-o mai revăd...

5

O s-o vedeţi din nou, spuse Mancino, iar tristeţii de pe chipul lui îi luă locul mânia. O s-o vedeţi, fiindcă nu-mi stă în putere să împiedic asta. Dar ţineţi minte vorbele mele: tare mă tem că pentru ea lucrurile n-au să se termine cu bine. Şi, dacă va fi aşa, apoi să ştiţi că nici pe dumneavoastră nu vă văd bine, atât vă spun. Şi poate nici pe mine.Aşa cum îi spusese d'Oggiono, casa „La fântână" se afla într-adevăr într-un hal fără de hal de dărăpănare, părea nelocuită de ani de zile, acoperişul stătea să cadă, din coş nu mai rămăsese aproape nimic, grinzile putreziseră, zidurile erau doar mortar scorojit şi crăpături cât vedeai cu ochii; Behaim bătu în uşă şi strigă cât îl ţinu gura, însă zadarnic - nu-i deschise nimeni. Şi, cum bătea el aşa şi aştepta şi striga şi iar bătea şi iar aştepta, privirea îi căzu din senin pe o ferestruică zăbrelită chiar deasupra uşii, iar la ferestruica aceea văzu o faţă la fel de dărăpănată ca şi casa: faţa nerasă şi nespălată a unui bărbat

care privea cu
luare-aminte cum îsi nenorocea el mâinile bătând
>
la uşa ferecată.

— Domnul meu, ce înseamnă asta ? Pentru ce nu-mi deschideţi ? întrebă Behaim scos din pepeni.

— Ce tot faceţi hărmălaie acolo, şi încă pe proprietatea altuia ? De fapt, cine sunteţi ? răspunse cel întrebat.

— Îl caut pe unul pe care-l cheamă Boccetta, spuse Behaim. Bernardo Boccetta. Mi s-a spus că îl găsesc aici.Cine nu-l caută pe Bernardo Boccetta ? mormăi îmbufnat omul de la fereastră. Toţi îl caută pe Bernardo Boccetta. înainte să vă dau drumul, să vedem ce mi-aţi adus.

— Ce v-am adus ? se minună Behaim. Ce Dumnezeu trebuie să aduc ca să fiu primit înăuntru ?

— Dacă n-aţi adus nimic de zălogit, n-aveţi decât să faceţi cale-ntoarsă! îi strigă bărbatul de la fereastră. Aşa, pe ochi frumoşi şi cuvântul dat, nu se împrumută nimic aici. Sau veţi fi venit să vă plătiţi datoria şi să vă luaţi gajul înapoi ? Atunci, aţi venit prea devreme, mai treceţi după-amiază!

— Domnul meu! spuse Behaim. Nu vreau nici să împrumut bani, nici să-mi răscumpăr vreun gaj. Vreau nici mai mult, nici mai puţin decât să-l văd pe domnul Boccetta.

— Nici mai mult, nici mai puţin decât să-l vedeţi pe domnul Boccetta, spuneţi ? repetă bărbatul, cu mare mirare în glas. Dar ce nevoie puteţi avea să-l vedeţi pe domnul Boccetta, dacă nu aveţi, după cât se pare, nici o nemulţumire bănească ? Ce-i de văzut la omul acesta ? Şi, după ce-1 veţi fi văzut, ce mai

urmează ? Aflaţi că eu sunt acest Boccetta!

>

Neamţul făcu de mirare un pas înapoi şi se

uită din nou lung la casa părăginită şi la chipul prăpădit al bărbatului care odinioară se numărase printre nobilii florentini. Apoi spuse cu o plecăciune:

— Mă numesc Behaim, domnul meu, şi vă transmit salutările tatălui meu. Sebastian Behaim pe numele lui, neguţător la Melnik. Are să se bucure când

o să afle că am fost la dumneavoastră în casă si v-am

>

găsit bine, sănătos.

— Behaim! Sebastian Behaim! murmură Boccetta. Da, domnule, aveţi dreptate, va fi recunoscător pentru fiece crâmpei de veste pe care i-1 aduceţi de la mine, doar se întâmplă atât de rar în ziua de azi să mai ştii ceva de la prieteni. Spuneţi-i, aşadar, că nu mă plâng, îmi merge bine, sigur, în afară de cele cunoscute - doar ştiţi şi dumneavoastră ce se întâmplă în ziua de azi, războaie, scumpiri, ca să nu mai vorbim de pizma şi reaua-voinţă a oamenilor, înşelăciuni cât cuprinde. Multă răbdare îţi trebuie să înduri toate relele astea, dar ce să-i faci, aşa a vrut Dumnezeu, iar de-aduce ziua de mâine rele şi mai mari, nimeni nu ştie. Aşa că spuneţi-i tatălui dumneavoastră, spuneţi-i că...

— Domnul meu! N-aţi vrea să mă poftiţi înăuntru ? îl întrerupse Behaim.

— Vai de mine, sigur că da. De îndată, răspunse

Boccetta. Carevasăzică sunteţi fiul lui Sebastian Behaim. Trebuie să fie o mare binecuvântare să laşi în urma ta un fiu, eu, unul, n-am reuşit asta. Bun, deci să-i spuneţi tatălui dumneavoastră, când îi spuneţi despre mine, că...

— Credeam că-mi daţi drumul înăuntru, îi aminti neamţul.

— Da, cum să nu, şi eu stau aici şi mă ţin de poveşti ! Aveţi puţină răbdare - unde-oi fi pus cheia ? Vai, tocmai mi-am dat seama că, spre ruşinea mea, n-am în casă nici vin, nici poame, nici altceva să vă servesc, iar obiceiul spune că oaspeţii trebuie omeniţi cum se cuvine. Ce ziceţi dacă, aşa stând lucrurile, ca să nu mă fac mai rău de ruşine, veţi reveni altă dată, să am şi eu toate cele de trebuinţă ?

— Nu, domnul meu, spuse Behaim foarte hotărât. Nu spun că nu preţuiesc o carafă de vin bun, dar, cum voiam de mult să stau de vorbă cu dumneavoastră la vreun ceas, nu-mi dă mâna s-o las pe altă dată, mai ales că, aşa cum bine aţi spus adineauri, nu se ştie ce aduce ziua de mâine. Aşa că, vă rog mult, nu mă mai lăsaţi să aştept în fata uşii.

Chipul dispăru de la fereastră, se auzi târşâit de paşi şi zornăit de lanţuri, o cheie se învârti cu zgomot în broască şi în uşa acum deschisă Boccetta căută o ultimă scuză:

— Stiti, cum eu dimineaţa îmi văd întotdeauna de întreprinderile mele băneşti,

mă gândeam că...

Behaim i-o tăie scurt:

— Dar ce ne împiedică să vorbim de întreprinderi băneşti ? spuse el intrând înăuntru.

în odaia în care-şi conduse Boccetta musafirul nu se afla decât cel mai sărăcăcios mobilier. O masă cu două scaune, o banchetă care nu mai avea decât trei picioare, o laviţă de lemn mâncată de cari şi pe podea două rogojini - atâta tot. O carafă de apă şi o cană de cositor stăteau pe masă lângă ceva de scris. Pe perete însă atârna un tablou mic neînrămat al Maicii Domnului care părea să fi fost pictat de un bun meseriaş; Behaim se apropie să-l vadă mai bine.

— Preasfânta noastră Fecioară, spuse Boccetta.

O am de la un pictor care nu mai ştia pe unde să scoată cămaşa de-atâtea datorii. Pe tabloul acesta mic
messer Leonardo, şi el pictor, mi-a oferit patru ducaţi.
Vă daţi seama, unul ca el, care nu trebuie decât să
ia pensula şi ceva culoare în mână ca să facă acelaşi
tablou sau chiar unul mai frumos, vine la mine si vrea

să dea patru ducaţi ? Şi pe deasupra nici ramă nu are. Tot messer Leonardo, ştiţi, mi-a

făcut cinstea să-mi deseneze chipul în caietul lui de schiţe.

Apoi îl pofti pe Behaim să se aşeze, atrăgându-i atenţia să aibă grijă.

— Fiţi cu băgare de seamă când vă aşezaţi, spuse el. Scaunele astea sunt făcute mai mult pentru greutatea mea decât pentru a dumneavoastră. Nu vreţi să vă răcoriţi cu o gură de apă ? Uitaţi, e pregătită. Dacă ar fi fost aici servitorul meu, l-aş fi pus să se ducă la cârciuma cea mai apropiată după nişte vin, dar l-am trimis acum trei săptămâni înapoi la ai lui - credeţi-mă, în vremurile astea nu-i lucru uşor să ai încă o gură de hrănit.

Oftă, dădu din cap şi pentru o clipă rămase pe gânduri.

— Da, domnule, altele erau vremurile pe când, duminică de duminică, mergeam cu tatăl dumneavoastră călare pe catâri în gospodăriile ţăranilor din satele din apropiere să stăm la taclale cu fetele, să le mai ciupim de braţ sau de altceva. Tare mult se mai veselea tatăl dumneavoastră, dar trebuie să stiti că arăta atât de pios, că mai-mai că-ţi venea să i te spovedeşti. Da, veseli eram, treburile mergeau - ei, ce-a fost a fost. Dar la urma urmelor şi astăzi se poate, dacă uiţi de neajunsuri, să-L slujeşti pe Domnul. De treburile de odinioară nu mă mai ţin, iar dacă mai fac totuşi câte ceva cu banii mei o fac numai şi numai ca, din ce câştig, să-i ajut pe cei sărmani. Toată vecinătatea mă ştie ca pe

un prieten al lui Dumnezeu şi al celor nevoiaşi. Dar nu voiaţi parcă să vorbiţi de afacerile dumneavoastră ? Poate aveţi de gând să investiţi aici, în Milano - în asta v-aş putea fi de mare folos. Vă pot primi cu dobânzi minime orice sumă, odoare câte vreţi, dar să nu-mi pomeniţi de taxa de samsar, căci o fac pentru dumneavoastră şi pentru tatăl dumneavoastră. Deci ? Despre ce sumă-i vorba ?

— Este vorba de şaptesprezece ducaţi! răspunse Behaim.

— Aiurea! spuse Boccetta. Doar nu vorbiţi serios. Vreţi să puneţi la bătaie doar şaptesprezece ducaţi ?

— Nu, să îi retrag, îndreptă Behaim. De la dumneavoastră. In registrele noastre figurează de ani de zile o sumă neachitată în valoare de şaptesprezece ducaţi, şi am venit să o retrag de la dumneavoastră.

— Şaptesprezece ducaţi ? Nu ştiu nimic despre asta, spuse Boccetta.

— Ba ştiţi, fiindcă am la mine o hârtie cu semnătura dumneavoastră. Să v-o arăt ?

— Nu-i nevoie, zise Boccetta. Dacă aşa spuneţi, trebuie că aveţi dreptate. Să ştiţi că nu vreau decât să vă fac pe plac şi dumneavoastră, şi părintelui dumneavoastră, dar spuneţi-mi un lucru: pentru aşa o nimica toată v-aţi supus la greutăţile unei călătorii ? Nu-i vorbă, dacă o porneşti la drum pentru

indulgenţe sau pentru vreo altă sarcină dată de Domnul, înţeleg, dar aşa...

— Am avut şi alte treburi mai de seamă în Milano, îl lămuri Behaim.

Boccetta păru să chibzuiască o clipă.

— Bun, atunci treaba e-ncheiată, spuse el apoi. De bani nu vă faceţi griji. Lăsaţi-i fără teamă pe mâna mea. Nu văd nici cea mai mică primejdie să-i pierdeţi. Stau la fel de bine, ba mai bine chiar, la mine decât la banca Altoviti[7].

— Domnul meu! striga neamţul scos din pepeni. Mă luaţi drept prost, de credeţi că mă puteţi amăgi cu vorbe din astea ?

— Vai de mine, dar de ce v-aş lua drept prost? făcu Boccetta uluit. Dimpotrivă, eu tocmai vă fac o propunere înţeleaptă! Dar haideţi mai bine să nu mai vorbim despre asta, să lăsăm lucrurile aşa cum sunt. Nu merită ca din cauza asta doi oameni care se preţuiesc şi se respectă să se despartă pe picior de gâlceavă.

— Luaţi-vă seama, domnul meu! îl avertiză Behaim cu mânie crescândă în glas. Destul mi-aţi pus răbdarea la încercare. Dacă nu încetaţi să mă duceţi cu vorba, nu vă paşte nimic bun. Nimic bun, domnul meu! Nu ştiţi cu cine vă puneţi.

Boccetta îl privi foarte îngrijorat.

— De ce atâta ură ? se plânse el. Aşa-i vorbiţi

7 Familie înstărită ai cărei membri jucau la Florenţa roluri publice importante.

unui om care v-a primit cu braţele deschise ? De dragul tatălui dumneavoastră însă, voi îndura şi această umilinţă, asta ca să vedeţi cât ţin la el. Şi, fiindcă se pare că atârnă atât de banii aceştia, apoi vi-i dau, domnule, uitaţi, luntre şi punte mă fac şi vi-i dau - ce nu faci când ai înaintea ochilor un om de onoare şi un bun prieten ? în clipa asta nu-i am în casă, dar veniţi mâine — ce spun, azi după-amiază veniţi şi-o să-i primiţi număraţi până la ultima centimă chiar de-ar fi să mă vând ca sclav să fac rost de ei.

Aşa de sincer părea Boccetta spunând cu atâta părere de rău că nu are banii în casă, aşa de adevărat părea să fie zelul cu care avea de gând să încheie socotelile cât mai repede, încât Behaim uită cu cine avea de-a face şi se lăsă îmbunat. îşi ceru iertare că se lăsase furat de vorbe grele şi apoi încuviinţă să-i lase lui Boccetta un răgaz de două zile să facă rost de bani. Zicând acestea, îşi luă rămas-bun.

însă, odată ce părăsi casa şi auzi uşa închizân- du-se cu zgomot în urma lui, parcă nu mai era aşa de mulţumit de sine. Pleca cu mâna goală, nu căpătase nimic în afară de făgăduieli şi i se păru acum că toată vorbăria lui Boccetta nu avusese ca ţel decât să-l scoată cu binişorul din casă. îi veni în minte că Boccetta asta făcea - împrumuta bani pe gajuri. „Să vedem ce mi-aţi adus!“, zisese, şi „Dacă n-aţi adus nimic de zălogit, n-aveţi

decât să faceţi cale-ntoarsă!“. Ca orice cămătar, precis avea mereu bani peşin în casă.

Joachim Behaim rămăsese locului şi-şi muşca buzele. Se necăji că gândul acesta îi venea abia acum, când era prea târziu. Şi, cum porni mai departe bodogănind şi blestemând ca pentru sine, auzi glasul lui Boccetta:

— Hei! Dumneavoastră, de colo! Veniţi înapoi! Am ceva să vă spun!

Mirat şi bucuros, Behaim întoarse capul - dar nu, uşa nu era deschisă. în spatele zăbrelelor de la ferestruică se arăta chipul lui Boccetta, căruia nici prin cap nu-i trecea să-l mai poftească înăuntru, ci îi strigă:

Tatăl dumneavoastră v-a dat bani de merinde pentru drum, nu ? Ce s-a ales de ei ? I-aţi mântuit pe toţi?Behaim fu atât de uluit de vorbele acestea, încât nu putu să răspundă.

_ Ce stati asa ca viţelul la poarta noua ? urma Boc- cetta Cum e cu banii ? I-aţi jucat, i-aţi băut, sau i-aţi dat pe cele desfrânate ? Şi acum vreţi să-i scoateţi pe spinarea altora ? V-aţi pus în cap să cerşiţi de la prietenii părintelui dumneavoastră ? Dar nu va e ruşine ? Duceti-vă de aici, duceţi-vă să va înţelepţească Dumnezeu ' Tânăr sunteţi, braţe vânjoase aveţi, aţi putea face bine să vă căutaţi de lucru în loc să umblaţi cu cerşitul si să supăraţi oamenii. Şaptesprezece ducaţi ? Nici unul în plus ? Vă ofer în schimb şaptesprezece
nuiele la spinare. _ , .

__Domnul meu! spuse acum Behaim, ascunzan-
du si cu greu indignarea. Mojiciile dumneavoastră mă lasă rece. Dar, dacă vă încăpăţânaţi să nu vă plătiti datoria, am să vă dau în judecată, ş. veţi trăi ruşinea de a vă auzi numele la tribunal - ca sa nu mii vorbim de ce urmează: închisoarea datornicilor,
picioarele-n butuci... „ „

F _ Mă daţi în judecata ? u rase in nas Boccetta. N-aveti decât - chiar vă rog.. . Dar poate nu cumva veţi vrea să vă aşezaţi cu fundul gol m urzicile de colo, din spatele fântânii? Că să ştiţ, că asa scanaţi mai ieftin. Închisoarea datorrucdor! Picioarele-n butuci' O Doamne, Dumnezeule atoaterabdator - aşa o

fiară în grădina Ta! Da, chiar vă rog să mă daţi în judecată!”

Si cu aceste cuvinte, Boccetta dispăru.

Lui Behaim îi venea foarte greu să se mulţumească, fie si trecător, cu această întorsătură atât de neprielnică a lucrurilor. îl rodea mai ales povestea cuurzicile, pe care Boccetta păruse să nu o spună în glumă, căci era plin de ele în grădina aceea pustiită, îl mânca gândul să spargă uşa, să-l ia la pumni pe Boccetta. Dar astfel ar fi încălcat legea, ceea ce nu-i stătea în fire. De altminteri, aşa nenorocită cum era casa, tocmai uşa se afla într-o stare destul de bună. Era din scânduri zdravene de stejar şi nu i se putea veni de hac cu pumnii.

Asa că deocamdată nu-i rămase decât să-si vadă de drum si să lase mânia să-i tune vorbe de ocară despre Boccetta şi despre sine. Pe Boccetta îl făcu şnapan scârţar, netrebnic şi viclean, pungaş ce nu s-a mai văzut, iar pe sine prostănac şi neghiob bun de nimic care cere să fie bătut cu nuiaua. Mai spuse, atât de tare că trecătorii întoarseră capul după el, că vrea să-l vadă pe Boccetta putrezind în streang, căci Dumnezeu însuşi îi datora această mică răsplată pentru tot ce pătimise. Şi, după ce îl trecuse astfel şi pe Dumnezeu pe lista datornicilor săi, se mai linişti, căci Dumnezeu, aşa i se spusese, era un platnic încet, dar bun si de încredere, care nu uita nici dobânzile cuvenite. Şi, după tot sângele rău pe care şi-l făcuse, crezu de cuviinţă că sosise timpul pentru nişte vin - asta era mica răsplată pe care şi-o datora sieşi - şi, cum îşi lua tare în serios îndatoririle,

intră chiar după ce trecu de poarta Vercelli într-o cârciumă, iar primul pe care-i căzu privirea acolo fu Mancino, stând într- un colţ şi uitându-se furat de gânduri pe fereastră, la forfota de pe stradă.

Când ridică privirea şi-l văzu pe Behaim, în ochii lui Mancino se oglindiră simţăminte potrivnice. Nu o dată Behaim îl supărase cu întrebările lui neîncetate despre fata căreia ţinea cu tot dinadinsul să-i spună Annchen. Dar acum venirea lui nu i se păru chiar nepotrivită. Dădu glas acestor simţăminte, spunând:

— Staţi jos, dacă tot v-a adus îngerul meu păzitor pe dumneavoastră, şi nu pe altul.

— Domnul meu! se răsti Behaim la el. Nu mă primiţi prea frumos. Eu sunt învăţat şi merit să fiu întâmpinat cu mai multă bunăvoinţă.

— Aveţi dreptate, recunoscu Mancino. Cea dintâi poruncă: „Fii bun cu cel cu punga plină". Luaţi loc, dară, şi bucuraţi-vă de tovărăşia mea. Cât despre îngerul meu păzitor, de când sunt nu s-a prea sinchisit de mine, altminteri mi-ar merge şi mie mai bine şi aş putea de pildă să vă cinstesc cu o gâscă friptă sau cu nişte piept de viţel băiţuit cu coriandru.

— Nu vă faceţi inimă rea, îl încurajă Behaim. N-am venit decât să beau o pintă de vin.

— Hei, birtaş! strigă Mancino. Ce stai acolo ca un popândău ? O pintă de vin la domnul! După cum vezi, nu duc lipsă de prieteni.

Apoi, întorcându-se spre Behaim, continuă:

— Aşadar, îngerul meu păzitor, ca un mare parşiv ce este, m-a uitat cu desăvârşire când m-a lăsat acum un ceas să intru aici fără nici cea mai mică bănuială - în cârciuma asta unde, pare-se, mă ştie lumea, căci până să veniţi burduhănosul ăsta de birtaş nu m-a slăbit din ochi o clipă. Şi, când colo, eu i-am făcut - furân- du-mi singur căciula - un hatâr pe care nu-1 meritä, cerând doar o mâncare de napi, care bineînţeles că nu mi-a ajuns nici pe-o măsea. Dar stai şi-aşteaptă recunoştinţă de la un birtaş!

Tăcu, şi o urmă de necaz şi de părere de rău îi umbri chipul stafidit.

— Şi de ce vă onorează birtaşul cu o asemenea atenţie ? aruncă Behaim o întrebare care nu putea fi mai de prisos, fiindcă răspunsul îl ştia deja.

— Pentru că, îl lămuri Mancino, vede clipa în care, în loc de plată, îi voi cere voie să număr pliurile pe care le face punga când e goală. Iar dacă n-o să se mulţumească cu asta şi va căuta gâlceavă, am să-i dau un pumn sau am să capăt unul de la el - cum o vrea norocul şi zeul războiului - şi apoi voi încerca să mă fac nevăzut.

— Asta nu-i rău, o să ne distrăm, fu de părere Behaim. Nici lovitura de cuţit n-o să lipsească, nu ?

— Mi-e că nu, spuse Mancino întunecându-se

la faţă.

— Păi atunci, naiba să mă ia dacă lipsesc de la aşa ceva! exclamă Behaim. N-am putea însă mai înainte să încheiem micul nostru târg ?

— Despre ce târg vorbiţi ? întrebă Mancino.

— Păi îngerul meu păzitor, îl lămuri neamţul, care nu este aşa un parşiv ca al dumneavoastră, ci unul care-şi cunoaşte îndatoririle, mi-a şoptit să cer pentru dumneavoastră nişte gâscă friptă sau nişte piept de viţel băiţuit, ce poftiţi. Aşa veţi...

— Hei, birtaş! strigă Mancino. Veniţi să auziţi ce spune domnul! Ascultaţi-1, căci prin el grăieşte glasul Domnului.

— .. .împuşca doi iepuri dintr-un foc, continuă Behaim. întâi o să faceţi o faptă bună spunându-mi unde o găsesc pe Ännchen şi apoi aveţi şi gâscă pe deasupra.

— Poţi pleca! i se adresă Mancino crâşmarului care se apropiase. Aşa stau lucrurile carevasăzică. Sunt un om care pentru ceva de pus în gură vinde orice poate. Aveţi dreptate, domnule - cei care n-au nimic de pierdut se vând pe nimic. Şi ce sunt eu pe lumea asta decât un profitor care vinde ce are la îndemână - azi versuri, mâine femei ? Aveţi dreptate, domnule, aşa o poamă sunt, aveţi dreptate.

— Dacă am înţeles bine, primiţi propunerea mea, constată Behaim.

— Să zicem că aş face-o, spuse Mancino, nu văd ce aţi avea de câştigat din asta.

— Spuneţi-mi odată unde stă, îl zori Behaim. De restul am eu grijă.

— Aveţi grijă! spuse Mancino privind în gol spre stradă. Ochii ca două văpăi i-au luat lui Samson vederea. Sânii albi ca laptele i-au luat lui David frica de Dumnezeu. Picioarele mlădioase i-au luat Botezătorului capul.

— Asta-i bună! râse neamţul. Eu am să mă aleg cel mult cu un picior scrântit, atât.

— Cu ce-o să vă alegeţi ? Nu înţeleg, se miră Mancino.

— în faţa casei ei, îl lămuri Behaim, am să-mi strunesc calul s-o ia razna, să dănţuiască şi să joace până mă va da jos, dar uşurel. Apoi am să strig după ajutor, am să mă vaiet şi am să gem de să ţi se rupă inima; am să mă prefac că am leşinat şi am să fiu dus la ea în casă. Atât îmi trebuie.

— Şi dup-aceea ? întrebă Mancino.

— Dup-aceea, las' pe mine, spuse Behaim scăr- pinându-se în barba neagră, tunsă cu grijă.

— Bine atunci, când o să aveţi piciorul scrântit, rupt ori zdrobit, am să vă las în stradă, îi făgădui Mancino. Ea, una, nu o să vă primească în casă, fiţi sigur de asta. Poate dacă aţi fi fost francez sau flamand, căci sunt foarte căutati si iubiţi de milaneze. Pe când nemţii... La fel de îndrăgiţi ca turcii.

— Nu fiţi neobrăzat! spuse Behaim jignit.

— După un timp, poate o să trimită careva după un felcer, continuă Mancino, care o să vă

dreagă piciorul. Gândiţi-vă bine deci dacă nu vreţi totuşi să-mi daţi gâscă aia aşa, de mila Domnului. Aşa aţi împuşca şi dumneavoastră doi iepuri dintr-un foc: aţi face o faptă bună şi aţi rămâne şi viu şi nevătămat pe deasupra.

— S-ar prea putea să aveţi dreptate, încuviinţă neamţul. Dar aş încălca toate legile neguţătoreşti.

— Atunci păstraţi-vă gâscă! spuse Mancino. Şi de s-o întâmpla ca, în ciuda tuturor legilor neguţătoreşti, să vă vină gândul mărinimos să plătiţi napii pentru mine, apoi să nu vă închipuiţi că-mi faceţi mie vreun bine. Birtaşul să vă fie recunoscător, că şi-ar primi astfel banii cuveniţi. Cât despre fată, ştiam că va trece pe-aici şi mi-era teamă să nu o vedeţi. Ei bine, a fost aici şi n-aţi văzut-o. Tocmai puneaţi calul să ţopăie în faţa casei ei, apoi zăceaţi jos cu piciorul rupt şi dădeaţi ochii peste cap de durere. Asa că de data asta...

Amuţi. Fata, cea în jurul căreia se învârtise târgul lor, era în cârciumă. Ii făcu semn prieteneşte luiMancino, zâmbindu-i. Apoi se apropie. Behaim sărise de pe scaun şi o aţintea cu privirea. Ea spuse:

— Trecând pe-aici v-am văzut, domnule, şi mi-am zis că e un bun prilej să vă mulţumesc pentru năframa pe care o pierdusem.

Apoi tăcu, trăgând aer în piept.

— O, Niccola! spuse Mancino cu mânie şi amar în glas.

6

Joachim Behaim tot nu reuşea să scoată vreun cuvânt.Avură a doua zi de dimineaţă în biserica Sfântul Eustorgio o întâlnire scurtă, dar cuprinzătoare. în umbră, ascunşi în spatele unei coloane, îşi spuseră - ea m şoaptă, el mai tare - cu aceeaşi patimă, ca orice îndrăgostiţi, şi ce-i apăsa, şi ce putea să mai aştepte. El vru să ştie de ce fugise aşa ca vântul şi ca gândul [la] P[n]ma întâlnire, de ce nu întorsese nici măcar o dată capul după el. Ea îi dădu mai multe lămuriri. Fusese buimăcită. Nu ştiuse ce ar fi gândit el despre [ea] dacă s-ar fi întors. Ar fi fost, de altfel, datoria lui sa nu-i piardă urma. Dar de ce îi spunea Annchen, doar pe ea o cheamă Niccola ? Şi să vorbească mai încet, fiindcă femeia în genunchi din faţa sculpturii în lemn a Sfântului Ioan întorsese deja de două ori capul spre ei.

^ E>ar nu ţi-ai dat seama atunci că de cum te-am văzut m-am îndrăgostit de tine atât de tare, că era sa-mi pierd simţirile ? spuse el. Trebuie să-ti fi dat seama.

— Fiindcă îşi dăduse toată silinţa să-şi coboare glasul, ea nu înţelese o vorbă. îi zâmbi întrebător. El socoti de datoria lui s-o lămurească ce se petrecuse cu el în £iua aceea, aşa că îşi căută cuvintele potrivite.Ca o săgeată m-a lovit, şopti el. Din senin, pe neaşteptate, o durere aici - aici m-a lovit, adânc de tot. Dar tu ai plecat şi m-ai lăsat singur, nu e drept!

Aşteptă încuviinţare. Dar nici de data asta ea nu putuse să-l audă, fiindcă vorbele îi fuseseră acoperite de nişte călugări care cântau pe două voci. Cum vorbise însă şi cu trupul, arătând mereu cu două degete înspre inimă, Niccola înţelese că îi mărturisise iubirea. îl întrebă totuşi dacă ţinea cu adevărat la ea.

— Cum să nu! spuse Behaim atât de tare, încât femeia care se ruga în faţa lor se întoarse a treia oară. Zi de zi colind străzile în lung şi-n lat, doar-doar te-oi zări. Da, află că sunt înnebunit după tine - şi ca un nebun m-am şi purtat.

Ce văzuse la ea, vru Niccola să ştie. Doar erau în Milano fete mult mai plăcute şi mai frumoase. Rostind acestea, se lipi o clipă de el, parcă pentru a-şi îndulci vorbele.

Din şoaptele ei, Behaim nu pricepuse decât un cuvânt: Milano.

— Da. Numai şi numai pentru tine, pentru speranţa de a te revedea, am rămas la Milano, îi răspunse, şi pentru prima oară îşi dădu seama că, deşi nu voise s-o recunoască, aşa era. Tu eşti din acelea care fură minţile bărbaţilor. Dacă

t

t

nu erai tu, eram dus de mult, treburi nu mai am de rezolvat aici. Sau poate că una singură.

Chipul i se schimonosi. Amintindu-şi de Boccetta, o furie rece îl cuprinse. îşi muşcă buzele.

t

t

Ce n-aş da să-l văd cu ştreangul de gât, mormăi el. Cine ştie, poate găsesc pe cineva care să mi-1 cotonogească de să-i meargă fulgii, ar fi şi asta cevAiDar asta nu-mi dă mie ducaţii înapoi, dimpotrivă,
mă costă alţii.

Fata îi citi supărarea de pe chipul posomorât şi gura strânsă. Bănuia că acum nu mai rostea vorbe de iubire - era mânios. îşi puse în gând să-l împace.

— Poate că a fost într-adevăr vina mea, recunoscu ea, ar fi trebuit să încetinesc niţel pasul. Dar am lăsat să-mi cadă năframa, mai mult de atât n-ar fi fost cuviincios - şi uitaţi că asta ne-a adus împreună, nu ? Iar dacă vreţi, puteţi să mă vedeţi în fiecare zi de-acum înainte.

El îi făcu semn că nu înţelesese nimic din şoaptele ei, iar ea se hotărî să repete ceva mai tare ultimele cuvinte.

— Ziceam că, dacă vreţi, de-acum înainte mă puteţi vedea în fiecare zi. Dacă vă face plăcere...

Behaim îi apucă mâna.

— Pentru vorbele pe care tocmai mi le-ai spus ti-as da o mie de sărutări, de n-am fi în biserică.

Dar aşa vrea Necuratul, să trebuiască să aştept până ieşim afară.

Ea tresări.

— Afară, îi atrase ea atenţia, trebuie să ne prefacem că nu ne cunoaştem, că nu ştim nimic

unul de celălalt. Nu trebuie să fim văzuţi împreună, fiindcă aş avea neplăceri dacă aş ajunge în gura lumii.

— Adevăr grăieşti ? întrebă el. Cum îţi închipui atunci că va merge povestea noastră mai departe ? Ne vom petrece zilele la biserică, ascultând liturghia ?

Ea scutură din cap, zâmbind. Apoi îi vorbi despre o cârciumă sătească lângă un lac în afara oraşului, pe drumul spre Monza - drumul, spuse, ducea la
o pădurice de pini. în această pădurice sau, de-o fi vreme rea - trebuiau să fie pregătiţi pentru orice la cârciumă să o aştepte el a doua zi la ceasurile patru ale după-amiezii. Nu făcea până acolo mai mult de o jumătate de ceas cu piciorul.

— O nimica toată, o asigură Behaim. Pentru tine aş bate zilnic drumurile şi trei sau patru ceasuri în şir. M-aş căţăra pe ziduri, m-aş tăvăli prin şanţuri, şi m-aş lăsa sfâşiat de fiare să te văd.

Ea îi zâmbi, se dezlipi de el şi se duse la un crucifix atârnat într-o nişă alăturată. Se înclină, îşi făcu cruce şi îngenunche. întorcându-se după câteva minute, spuse:

— M-am rugat Domnului nostru Isus Christos ca povestea noastră să se termine cu bine. Pe mâine, deci, când a bătut de patru - drumul îl veţi nimeri negreşit. Şi pentru Mancino m-am rugat. Trebuie să ştiţi că mă iubeşte, mă iubeşte cu mult mai mult decât mă veţi iubi vreodată.

Acum, fireşte, este supărat pe mine din cauza dumneavoastră şi-i par necredincioasă, dar eu nu i-am dat niciodată dreptul să mă socotească a lui. M-am rugat să-şi recapete amintirile şi să-şi găsească drumul spre casă. Se spune că odinioară ar fi fost un domn de vază cu palate, slugi, sate, păduri şi păşuni. Numai că nu mai ştie unde.

Pe stradă, pe când se grăbea să plece, se mai întoarse o dată după el. Zâmbi, ridică mâna şi arătă patru degete, să-i amintească ora întâlnirii.

în Milano erau doi negustori de origine germană, fraţii Anselm şi Heinrich Simpach, care strânseseră o avere frumuşică şi căpătaseră stima oamenilor vânzând mărfuri din Levant; nu era om care să nu-i ştie. La ei, deja de douăzeci de ani locuitori ai oraşului, se duse Behaim. Se lăsă servit cu vin, migdale sărate şi turtă dulce şi le povesti păţania lui, rugân- du-i să-i arate pe ce căi îi permitea regimul ducelui să-l poată sili pe Boccetta să-şi plătească datoria.

Dintre cei doi fraţi, Anselm, cel mai în vârstă, era un bărbat rotofei, greoi, cu o căutătură somnoroasă, care păru să se scoale cu oarece trudă din fotoliu să-l întâmpine pe Behaim; pe de altă parte, cel tânăr, vioi şi sprinten nu contenea - fie că stătea jos, în picioare sau mergea de colo-colo prin odaie - să-şi facă de lucru cu orice obiect îi pica în

mână: un pahar de vin, o lumânare, un medalion, o legătură de chei, o pană de scris şi din când în când până şi cu o clepsidră de pe masă, care, de cum întindea mâna spre ea, îi atrăgea o privire mustrătoare din partea fratelui lui. Şi câtă vreme Behaim le înfăţişă starea de fapt şi chestiunile legale, ceea ce făcu cu lux de amănunte, pentru a întări cât era de neclintit în hotărârea de a-şi căpăta cei şaptesprezece ducaţi înapoi, căci doar era dreptul lui, asta era limpede ca lumina zilei, fraţii îl ascultară curtenitori, dar nepăsători; ba chiar cel mai în vârstă nu izbuti să-şi înăbuşe câte un căscat. Cum pomeni însă pentru prima oară numele lui Boccetta, ciuliră urechile, se tulburară şi începură amândoi să-i vorbească lui Behaim cu atâta însufleţire, încât păru că fiecare din ei nu urmărea altceva decât să nu-1 lase pe celălalt să ia cuvântul.

— E cu putinţă, domnule ? Dar nu ştiaţi că acest Boccetta...

— Nu ştiaţi ce vă aşteaptă şi că el e...

Un zgârcit e şi-un pizmaş şi_un mincinos şi-un viclean, îl întrerupse fratele’mai mic pe cef mai mare. Un hoţ şi un pungaş car,* nu ştie ce_i aia cuvântul dat...

Un om josnic, de nimic care n_are nici onoare, nici obraz, luă din nou cuvântul ceJ mare. Cei ca noi, dacă-1 văd pe unul ca el pe stradă, trec pe partea cealaltă. Lasă clepsidra în pace? Heinrich, stă foarte bine la locul ei, pe masă! Unul de la care, cu toate că se trage din oameni distinşi ş[

nobili, te poţi aştepta la orice ticăloşie. De mult 's_au lepădat ai lui de omul ăsta.

- Om îl numeşti, Anselm ? strigă fratele cel mic ieşindu-şi din fire. E un monstr^ un animal, un vierme respingător care-a reuşit să se strecoare pe sub piele omenească. Pur şi simplu nu-mi vine a crede, domnule Behaim, că v-a căzut pe cap nenorocirea asta, că...

- Cu tot ce-mi stă în putină, domnule, îl întrerupse fratele cel mare, vă stan îa dispoziţie. Dar pe Boccetta tare mă tem că nici eu...

- Să nu credeţi cumva că sunteţi singurul păgubit de el, Boccetta şi-a petrecut toată viaţa

- înşelând şi jefuind oamenii. Este dintre aceia care nu se tem de mânia Domului pentru că nici nu visează cât este de aprigă şi de aproape.

- Şaptesprezece ducaţi, ziCeaţi > Mă minunează şi mă mulţumeşte faptul că aţi scapat aşa de ieftin. Căci Boccetta acesta o data s^ vadă omul la fată si deja ştie de cât îl poate mulge.

Ca întotdeauna când era prost dispus, Behaim îşi scărpina cu mâna stângă braţul drept.

— Eu nu mă las muls, spuse el hotărât. O să-mi dea înapoi cei şaptesprezece ducaţi, iar dacă nu o face, îl şi văd vărsând lacrimi amare: căci îl aşteaptă judecata.

Fraţii se uitară la el, unul scuturând din cap, celălalt zâmbind a milă. Pentru o clipă tăcură, părea acum că fiecare din ei voia să-l pună pe celălalt să vorbească. Cu o mişcare atât de

hotărâtă, încât părea nespus de sprintenă pentru trupul său greoi, fratele cel mare îi luă mezinului neastâmpărat vasul de sticlă cu migdalele chiar înainte să fie scăpat pe jos.

— Of, Doamne! oftă el. Cât pe-aci să se petreacă o nenorocire. Să-l daţi în judecată, ziceaţi? Pe Boccetta ? Nu mai spuneţi! Se vede că nu sunteţi de pe-aici. Ce ştiţi dumneavoastră despre legile acestui oraş ?

— Şi despre ce înseamnă un proces aici, la noi, se băgă din nou în vorbă mezinul, uitându-se după ceva care să înlocuiască vasul cu migdale. Mai ales pentru cineva care nu-i de-al locului şi se mai pune şi cu unul ca Boccetta. Scoase o legătură de chei şi începu s-o arunce în aer, fiind cu băgare de seamă s-o prindă la loc. Chiar vă stă gândul la un proces ? Atunci luaţi aminte: dumneavoastră veţi fi cel ce-are

să verse lacrimi amare.

— Şi asta fără măcar să punem la socoteală înfăţişările la tribunal, obiecţiile apărării, verificările şi piedicile de formă, care sunt nenumărate.

— Ca să nu mai vorbim cum merg lucrurile aici cu încurcături, acuzaţii false şi dosare care dispar fără urmă.

— Veţi avea de-a face cu martori si referenţi, cu procurori, avocaţi şi locţiitori, cu grefieri şi aprozi care-au să vă ceară, toţi, până la ultimul, bani...

— Şi, vreţi, nu vreţi, au să vă pună să plătiţi

în dreapta şi-n stânga fără încetare şi fără îndurare. Pentru întocmirea şi predarea plângerii. Pentru protocol. Pentru citaţie, pentru ştampilă, pentru expertiza legală şi pentru citarea fiecărui martor în parte...

— Şi pentru că vi se va da permisiunea să vedeţi dosarele. Veţi avea de plătit pentru fiecare înscris judecătoresc şi pentru fiecare observaţie trecută la dosar...

— Şi pentru fiecare înregistrare, pentru fiecare redactare, pentru fiecare semnătură, până şi pentru fiecare *salvo errore*[8]...

— Şi într-o bună zi, spuse cel mare, veţi afla cu mare uimire că plângerea v-a fost respinsă *in absen- tia.* Veţi face tărăboi şi veţi cere reluarea procesului...

— Şi aşa o va lua totul de la capăt, continuă mezinul. Vă veţi prăpădi banii şi la urmă, când veţi fi sătul până peste cap şi veţi dori să plecaţi acasă, veţi avea atât de puţini bani...

— încât n-au să vă ajungă nici de-un catâr sau de-o căruţă, încheie cel mare smulgând cu ţâfnă clepsidra din mâinile fratelui său.

— Atât de rău a ajuns justiţia în ducatul milanez ? murmură Behaim cătrănit. De-aia mi-a spus să mă aşez cu fundul în urzicile din fata casei!

— Lăsaţi-mă în plata Domnului cu fundul dumneavoastră, strigă oţărât cel mai mare dintre fraţi, care nu auzise decât acest cuvânt şi-l tălmăcise în felul său. Mă faceţi vinovat de

8 Eroare exclusă (lat.).

cum merge justiţia prin locurile astea ? Eu vă spun cum stau lucrurile, omeneşte, şi dumneavoastră, în loc să-mi mulţumiţi că-ncerc să vă păzesc de rele, vă obrăzniciţi. S-ar părea că e nevoie de ani buni până să-nveţe cum să se poarte unul de dincolo de munţi.

— Să-mi fie cu iertare, spuse Behaim neînţelegând nimic din reproşurile care i se făceau. N-am vrut să vă supăr. Aşadar, nu am să merg la judecată. Dar ce să fac în schimb ? Numai când mă gândesc cum, de-atâta răutate, Boccetta nu doar păstrează banii, ci-şi mai şi bate joc de mine, şi nu pot dormi noaptea.

— Dacă nu puteţi dormi noaptea, fu de părere fratele cel mare, atunci citiţi câteva pagini din Sfânta Scriptură. Aşa trece timpul, mânia se potoleşte şi în locul ei se-aşterne oboseala.

— Vă foarte mulţumesc, răspunse Behaim. Dar aşa nu-mi capăt cei şaptesprezece ducaţi înapoi.

— Căutati să-i daţi uitării! îl sfătui mezinul. încer-

câţi să vi-i scoateţi din cap! Ştergeţi-i din amintire! Nu se cade pentru cineva ca dumneavoastră să se tot certe pe şaptesprezece ducaţi cu un ticălos căruia oamenii cinstiţi nici ziua bună nu i-ar da.

— Şi fiţi fără grijă, îl mângâie cel mare. Pe lumea cealaltă îşi va primi el pedeapsa cuvenită.

— Desigur, domnul meu, desigur, spuse Behaim. De asta n-am nici o îndoială. Dar pe lumea asta, cea de-aici, eu vreau să-mi văd banii înapoi.

— S-ar părea, îl mustră mezinul, că, atunci când vine vorba de bani, sunteţi surd şi orb la orice sfat.

— N-ar fi rău, fu de părere celălalt frate, să învăţaţi să vă călcaţi pe inimă şi să vă înfrânaţi poftele.

Pentru Behaim, asta fu picătura care umplu paharul.

— Pentru numele cerului! urlă el. Dar încetaţi odată! Destul! Nu ştiţi cu cine aveţi de-a face, şi nici Boccetta habar n-are. Spre paguba lui, are să afle. Până acum nimeni dintre cei pe care i-a pus Necuratul să mă tragă pe sfoară nu a sfârşit bine.

Fraţii se uitară unul la altul, iar mezinul scoase un fluierat.

— Dacă asta v-aţi pus în gând să faceţi, începu el.

—Atunci înseamnă, fireşte, că luaţi în mâinile dumneavoastră pedeapsa dumnezeiască, îi dădu de gândit fratele cel mare.

— Pe de altă parte, nu ştiu pe mulţi cărora le-ar plânge inima din pricina asta, fu de părere mezinul.

— Desigur, uneori aşa ceva, cu măsură, face minuni, încuviinţă cel mare.

— Sporeşte dorinţa de plată.

— Numai că nu aveţi voie să vă ocupaţi personal de asta. Toată stima pentru înzestrarea dumneavoastră, dar la aşa ceva nu vă pricepeţi. Un pic să întreceţi măsura, şi aveţi neplăceri.

—De altfel, există alţii pentru asta. Veţi găsi oameni care pentru o sumă modestă vor face bucuroşi...

— De pildă nu trebuie decât să vă duceţi la cârciuma Mielul, nu departe de dom, şi să întrebaţi de Mancino, iar dacă nu-1 găsiţi acolo, să lăsaţi vorbă la prietenii lui.

— El ştie cu ce se mănâncă treburile astea. Ii dă

— pe nesimţite şi cu atâta măiestrie o lovitură de cuţit acolo unde trebuie...Cât ai zice peşte, încheie fratele cel mare pledoaria, iar Behaim îşi aminti acum că în seara aceea, la cârciumă, chiar când începuse să i se urce vinul la cap, Mancino îi propusese un târg de felul acesta. „Nu trebuie să vă faceţi dumneavoastră griji, spusese. Lăsaţi totul în seama mea.“

Joachim Behaim se ridică şi-şi luă paharul în mână.

— Vă mulţumesc mult, domnii mei! spuse el apoi. E un gând bun acesta, şi ce-mi place cel mai mult la el este că e uşor de înfăptuit. Ştiu cârciuma şi-l ştiu şi pe Mancino. De obicei cu greu mă las înduplecat să fac ceva ce încalcă legea. Dar în cazul ăsta, fiind vorba de Boccetta, mi se pare întemeiat şi just să mă supun obiceiurilor locului.

7

Şi, închinând, goli paharul.Pentru a treia oară se întâlneau la locul ştiut - în pădu-
ricea de pini de pe drumul către Monza - însă de data asta nu mai rămaseră sub cerul liber, ci se adăpostiră la timp în cârciuma de lângă lac, fiindcă cerul era înnorat şi ameninţător, prevestind furtună. Când se apropiară, un uliu legat de o stinghie de lemn îi salută cu fâlfâit de aripi şi cu un strigăt răguşit. Fiindcă hangiii lucrau la câmp în timpul zilei, un băietan servea în locul lor oaspeţii ce mai picau când şi când. în sala îngustă, băiatul îi aduse fetei lapte şi pâine cu smochine, iar lui Behaim vin friulan în tărtăcuţă.

— E mut din naştere, spuse fata după ce băiatul ieşise din odaie, aşa că n-are cum să spună mai departe că am fost aici în tovărăşia unui bărbat străin. Ghini-
onul lui e norocul meu - numai pe unul ca el mă pot bizui. E rudă cu un preot de aici din apropiere şi lumea îi spune Nepotul.

Behaim gustase între timp vinul.

— Să nu te plângi mai încolo, îi spuse el fetei, că n-am fost cinstit cu tine. Căci trebuie să ştii despre mine că sunt în stare să-mi vând si calul, si căruţa dacă îmi place un vin. Şi ăsta nu e rău.Beţi cât poftiţi, îl sfătui Niccola, căci nu aveţi nevoie nici de cal, nici de căruţă să veniţi aici să mă vedeţi.

în sporovăială lor de îndrăgostiţi aduceau mereu vorba de prima oară când se văzuseră, pe strada Sfântului Iacob, şi se minunau că drumurile li se întâlniseră din nou, deşi oraşul era atât de mare si de ticsit.

— Era musai să te găsesc, se destăinui Behaim, fiindcă ai reuşit ca dintr-o singură privire să mă faci să mă îndrăgostesc într-atât de tine, încât n-aş mai fi putut trăi fără să te revăd. De uşurat însă nu mi-ai uşurat căutările.

— Ce era să fac ? întrebă Niccola.

— Nu te-ai mai întors pe strada unde ne-am întâlnit prima dată, şi te-am căutat de-atâtea ori acolo, se plânse el. Am plecat până şi din locuinţa care avea tot ce-i trebuie şi m-am mutat într-o casă sărăcăcioasă de pe strada Sfântului Iacob, doar să mă pot uita după tine. Ore în şir am stat la fereastră căutân- du-te prin mulţime.

— Deci chiar voiaţi să mă revedeţi ? vru să ştie Niccola.

— Ce întrebări pui şi tu! spuse Behaim. Ştii şi singură că e de ajuns să-i arunci o singură privire unui bărbat, că i-ai şi luat minţile.

— Ce mi-e dat să aud! se miră Niccola.

înseamnă că trebuie să nu mai fii în toate minţile să simţi nevoia să mă revezi ?

Ei, taci şi nu mai încurca iţele, că ştii prea bine ce vreau să spun, zise Behaim. M-ai văzut, m-ai făcut să înnebunesc după tine şi apoi ai zbughit-o iute ca o căprioară. încremenisem, nu ştiam ce să fac maiîntâi. Şi, crede-mă, m-aş fi vândut şi diavolului să te ®8^®^ebui să vorbiţi aşa, spuse Niccola, făcân-

^ -llaTpentru că te-am întâlnit din nou, continuă TVhaim nu am de mulţumit decât norocului care ™ a dus la timpul potrivit taman in carcmma unde 1-0 Mancino. Tu n-ai făcut nimic pentru asta. te *T*Chimic ? întrebă Niccola cu zâmbetul pe buze şi bujori în obraji. Mancino e supărat pe mine. De-atunci nu s-a mai aratat, ma ocoleşte

D __ Mai nimic n-ai făcut, spuse Behaim. Pe el l-ai căutat-pe Mancino, nu pe mine.

C __ M ati văzut venind, dar nu v-a trecut prin minte ,ă ieşiţi după mine, îi reproşa Niccola. M-aţi văzut *2* m-ari lăsat să vă scap printre degete. îmi amintesc - răteati cu o cană de vin dinainte şi nu prea va indu- *2*,i s-o lăsaţi singură pentru mine Aţci se opreşte II, dumneavoastră. Eu, în schimb, vazandu-va cu Mancino, mi-am zis : „Sta, aşa, Niccola, de nu e asta

U" întocmai aceste votbe le aşteptase Behaim,

însă ,, mulţumi cu ele, voia să mai audă şi altele asemenea din gura ei, aşa că o iscodi în continuare:

__ M-ai **zărit** deci cu Mancino. Şi ce-ai văzut la mm! păi m_am uitat o dată, povesti Niccola, m-am uitat a doua oară şi n-am văzut nimic care să nu-mi fie pe plac la dumneavoastră.

__ Ce-i drept, strâmb nu-s, olog nu-s şi nici cruciş nu mă uit, spuse Behaim mângâindu-şi obrajii, barba

— si mustaţa.Aşa că mi-am spus în sinea mea: „Tu ştii, Nic- cola, că într-ale iubirii câteodată femeia e cea care trebuie să facă primul pas“, urmă fata. Insă, fireşte, mă întreb dacă am făcut ce se cuvine.

— Să nu te îndoieşti de asta! spuse Behaim hotărât. Ai făcut întocmai ce trebuia. Doar ştii ce simt pentru tine şi ştii că aş fi înnebunit de dorul tău.

— Ştiu, mi-aţi spus-o, zise Niccola. Şi poate că mă iubiţi cu adevărat, însă nu altfel decât iubeşte un domn de vază o biată fată: cu măsură.

Spunând acestea, privirea îi rătăci pe fereastră, spre lacul şi copacii dimprejur, care păreau să se înfi- oare sub stropii de ploaie, şi ceva din apăsarea ce plutea afară i se furişă în suflet.

— Ar fi nesăbuit din partea mea să mă aştept la mai mult, adăugă ea.

— Nu sunt domn de vază, o corectă Behaim. Sunt negustor, mă târguiesc cu unii şi cu alţii, aşa-mi croiesc drum prin viaţă. Aici, la Milano, am vândut doi cai şi din ce-am scos pe ei am să trăiesc o vreme. Şi tot aici mai am - chipul i se întunecă, fiindcă se gândea la Boccetta - de recuperat o datorie.

— Slavă cerului! exclamă fata. Credeam că sunteţi de viţă nobilă. Aşa e mai bine. Fiindcă e rău când în dragoste unul poartă mătăsuri, iar celălalt zdrenţe.

— Ce înseamnă asta ? exclamă Behaim, care, cu mintea la Boccetta, nu ascultase cu

luare-aminte. Pentru că nu sunt de viţă nobilă mă faci o zdreanţă ?

— Eu, îl lămuri Niccola, sunt zdreanţă, iar dumneavoastră mătasea.

Tu, o zdreanţă ? Ce tot spui acolo ? se înfierbântă Behaim, uitând de Boccetta. Zdreanţă! Ştii tuprea bine, dar vrei doar să mai auzi o dată • - Milanul nu e fată mai frumoasă şi mai dr Ca J'n.t°Î' niciunde n-am să găsesc alta ca tine. ^ Niccola roşi de plăcere.

— Aşadar, vă sunt dragă ?

— Cum ai reuşit ? întrebă Behaim. Sigur n • • strecurat în vin ori în supă câteva petale de nu-n^ ^ ^ Căci, trebuie să ştii, când nu te am lâneă a"mta • sta mintea la altceva. In viaţa mea n-am W j îndrăgostit. atat de

— Mă bucur, spuse Niccola. Asta mă fac r ■ ■ -

— Dar tu? întrebă Behaim. Tu ce s m, ™ ' mine? Mă iubeşti? sln>ţi pentru

— Da, spuse Niccola. Nespus de mult.

— Mai spune-o o dată!

— Vă iubesc tare mult! îmi sunteţi foarte

— Şi prin ce semn, prin ce faptă ai de e înd ?j mi-o dovedeşti ? 6 1U

— E oare nevoie de vreun semn ? Ştiti că

— Când ne-am întâlnit prima oară, spuse BT mi-aţi făgăduit un sărut şi încă multe altele C ^

— Să fi făcut eu asta ? sări Niccola

— Da, din priviri. Aveai în ochi o promisiune Şi acum, ca lucrurile sunt pe un bun făgaş tv • ~ t- să iti cer ţi-o împlineşti.

— Bucuroasă am să mă las sărutată, îi f“ - J Niccola, dar nu aici, unde acest băiat, Nen^ |U Nu, vă rog, nu acum, ascultati-mă! De re „ °tUl '' sarutat ieri, când... ,

Voia să-i aducă aminte că în urmă cu o zi • şi nestingheriţi în păduricea de pini, rămăsese „Si ratată; dar nu mai apucă, fiindcă, socotind r,

lu ca sosiseclipa nimerită, o şi trăsese înspre el. Şi în vreme ce, luându-1 de gât, se lăsă în voia dezmierdărilor lui, reuşi să nu-i scape nici uşa, nici fereastra şi să pândească în acelaşi timp şi paşii Nepotului coborât în pivniţă după vin.

Se scurseră câteva clipe până când Behaim îi dădu drumul.

— Ei ? întrebă el. Ce-mi face aleasa inimii ?

— Este a dumneavoastră, spuse Niccola cu o mică şi încântătoare plecăciune. Şi pare să fie adevărat ce se tot spune: o gură sărutată nu-i o gură păgubită.

Si-si trecu, ca o mâţă care s-a furişat la oala cu smântână, limba peste buze.

— Vrei să spui, vru să afle Behaim, că nu te-a mai îmbrăţişat şi nu te-a mai sărutat vreodată un bărbat ?

— Nu trebuie să ştiţi chiar tot, spuse Niccola. Poate că sunt din acelea care se lasă sărutate la fiecare colt de stradă.

y

— Trebuie să ştii însă, o avertiză Behaim, şi, ca să nu avem prilej de ceartă, ţi-o spun de pe-acum: nu sunt dintre cei care se mulţumesc doar cu sărutări.

— Am băgat de seamă, spuse Niccola străduin- du -se să dea vorbelor ei un ton mustrător. Când m-aţi sărutat, v-aţi lăsat mâinile să se joace în voie. Asta a fost foarte necuviincios. Eu, una, nu v-am făgăduit că după un timp atât de scurt...

Amuţi, căci băiatul se afla în odaie cu un urcior de vin în mână. Se făcu stacojie de ruşine, fiindcă nu ştia cât ascultase din cuvintele ei. Se duse la fereastră şi privi lacul şi drumul către Monza. Stătuse ploaia. Uliul îşi zbârlea penele şi îşi ascuţea ciocul de lănţugul care-1 ţinea prins.încet, fără să-şi mişte buzele, îşi spuse: „O fi adevărat că mă iubeşte, nu pare din aceia care se întrec cu vorba. Da, cred că-i sunt dragă. Dar o fi iubit de-acum atâtea femei! O, Doamne, nu mă lăsa! Fie ca ceea ce s-a înfiripat între noi să se termine cu bine pentru mine. Fiindcă - n-am cum să Te mint, iar Tu oricum o ştii deja - de mă vrea, voi fi a lui“.

Aşa cum obişnuia deseori, în această după-amiază ploioasă messer Leonardo se dusese la piaţa de păsări, deschisă de două ori pe săptămână în apropiere de Porta Nuova. în timp ce se plimba printre tarabe, dughene, corturi şi roabe, privind păsările din temniţele lor de răchită sau sânger, afla de la păsărari în ce fel şi prin ce şiretlicuri amăgeau păsările cu plase, fluierături ademenitoare si nuiele unse cu lut si-i

asculta plângându-se cât de puţin se câştiga din acest meşteşug pentru câtă băgare de seamă, răbdare şi silinţă cerea el.

Apoi, pentru jumătatea de scud care în dimineaţa aceea îşi croise în mod neaşteptat drum în buzunarul său, messer Leonardo târgui mai mulţi scatii, două mierle, doi piţigoi

şi o gheonoaie pestriţă, cărora, după obicei, voia să le dea drumul într-o pădurice sau pe vreo câmpie din afara oraşului. Asta fiindcă îi făcea mereu plăcere să vadă cât de diferit se purtau păsările când după o lungă captivitate dădeau din nou de libertate - cum unele fâlfâiau nehotărât din aripi, de parcă n-ar fi ştiut că sunt slobode, în vreme ce altele piereau ca prin minune în înaltul cerului.

O pornise în tovărăşia unora dintre prietenii săi pe drumul către Monza, iar unul din ei, MatteoBandello, care în pofida vârstei fragede se bucura de o oarece apreciere ca scriitor de novele şi povestitor, ducea coliviile. Venise anume de la Brescia cu o zi înainte ca să vadă unde ajunsese messer Leonardo cu *Cina cea de Taină.*

— Tare-aş vrea, îi spuse el poetului Bellincioli, care mergea alături de el, ca în povestirea cu care mă chinuiesc acum şi pe care-am de gând s-o numesc „Poveste cu tâlc“ să pot exprima fie şi doar o părticică din bogăţia formelor şi a ţesăturilor pe care messer Leonardo a lăsat-o să se vadă în toate operele sale. Iar această bogăţie şi plinătate este cu atât mai uimitoare, cu cât trebuie să nu uităm cât este de nouă pictura în zilele noastre, căci până în timpul lui Giotto a stat ascunsă, îngropată sub neştiinţa şi nesăbuinţa oamenilor.

— Pe nedrept, lămuri messer Leonardo, lauzi tu puţinul neînsemnat pe care l-am făcut până azi în pictură. Se prea poate să fi învăţat câte ceva de la dascălul meu, maestrul Verrocchio, aşa cum şi el o fi prins una, alta de la mine. însă abia aici, la Milano, cu *Cina cea de Taină,* am devenit pictor.

— Şi din această pricină, adăugă Bellincioli cu o urmă de zeflemea în glas, nu v-aţi dori nimic mai mult decât ca tot restul vieţii să fiţi lăsat să lucraţi la *Cina cea de Taina* şi să vă jucaţi cu vernis pe culori.

Nu am dorinţă mai mare, îi răspunse Leonardo, decât să duc la bun sfârşit această lucrare, pentru că atunci am să mă pot dărui cu trup şi suflet studiului matematicii, fiindcă numai în ea poate fi recunoscută hotărârea divină. însă până atunci, la această *Cină de Taină,* Cerul şi pământul deopotrivă trebuiesă-mi stea alături, ca să poată ieşi din ea ceva măreţ, nepieritor, care să dăinuiască după mine. E adevărat că de ceva vreme nu mă prea ascultă pensula şi culorile. Dar pentru lucrarea asta doi sau trei ani nu înseamnă nimic. Nu uitaţi că sunt pictor, şi nu animal de povară. Chiar dacă nu iau mereu pensula în mână, tot stau zi de zi două ceasuri în faţa peretelui şi chibzuiesc în ce locuri să aşez personajele, ce înfăţişare, ce postură şi ce gesturi să le dau. Ca să nu mai pomenesc de munca anevoioasă de pe străzi, din cârciumi şi de prin alte locuri care, în treacăt fie vorba, azi de dimineaţă mi-a adus jumătate de scud. Tare bine-venit mi-a fost bănuţul acesta, căci fără el n-aş fi putut elibera micii prizonieri pe care-i poartă acum Matteo în spinare.

Şi, întrebat ce însemnătate deosebită avea această jumătate de scud, Leonardo povesti:

— Voi ştiţi că munca la această pictură în care-i voi zugrăvi pe Mântuitor cu apostolii în jurul mesei îmi pune tam-nisam piedici care îmi răpesc mult timp : uneori îmi trebuie o zi întreagă să-l urmăresc pe unul în toate drumurile sale, a cărui bărbie, frunte, barbă sau al cărui păr îmi atrage atenţia; numai aşa pot să-i cercetez natura şi firea, ca să-l fac apoi după chipul lui pe Iacob, pe Simon Petru ori pe altul din cei doisprezece. Ei, azi de dimineaţă s-a întâmplat ca unul pe care-1 urmăream astfel să se întoarcă spre mine înciudat: „Nesuferitule, ia-ţi scudul înapoi, s-a răstit, şi să ştii că l-am găsit pe jos, în noroi - acum nu te mai ţine scai de mine, iar pe viitor ai grijă unde-ţi ţii banii!“ Zicând acestea, a plecat, şi l-am văzut apoi multă vreme bodogănind - astfel, domnilor, amdobândit jumătatea de scud, mai mult n-aveam, căci ieri i-am cumpărat servitorului meu, Giaccomo, pe care voi îl numiţi Hrăpăreţul, nişte pânză pentru o haină şi o beretă, ca să am în sfârşit linişte - îmi vâjâia capul de dorinţele, ofurile şi vaietele lui.

— Şi după ce v-aţi aruncat banii pe acest pierde-vară mincinos, pe acest hoţoman care vă fură cearşafurile să înteţească focul în sobă cu ele, n-aţi găsit pentru jumătatea de scud o întrebuinţare mai bună decât să o risipiţi la piaţa de păsări ? se înfierbântă sculptorul Simoni, care mergea cu Marco d’Oggiono în spatele lui messer Leonardo.

Scriitorul de novele Bandello, care ducea în spinare cinci sau şase colivii, se opri şi-şi îndreptă chipul vesel, tineresc spre sculptor, pe care, de când îl ştia, obişnuise să-l folosească drept ţintă a farselor
si a snoavelor sale.

— Cum, maestre Simoni, spuse el alăturându-i-se, nu ştiaţi că messer Leonardo vrea să afle taina zborului de pasăre ? In scurt timp va fi a lui, pentru asta sunt aici aceste mici făpturi, scatiii şi piţigoii pe care mi i-a pus în spate. Rolul dumneavoastră în toată această istorie este, desigur, mult mai mare şi mai însemnat decât al meu. Parcă văd ziua în care-am să vă aflu zăcând la spital, unde veţi...

— La spital ? Pe mine ? se sperie sculptorul.

— Fireşte. Cu mâinile sau picioarele frânte, după caz, continuă Bandello, dar acoperit de glorie. Pe noi, ceilalţi, ne roade invidia că dumneavoastră sunteti alesul lui messer Leonardo să fiţi primul muritor care, asemenea unui zeu, să atingă norii cu aripi de vultur!Aripile nu e încă deloc sigur c-au să fie de vultur, îl contrazise d'Oggiono. Mie messer Leonardo mi-a spus că pentru maestrul Simoni a pregătit nişte aripi de liliac. Doar ştiţi că sunt mult mai ieftine decât unele de vultur.

— Ce tot îndrugaţi acolo ? strigă sculptorul îngrozit. Pentru numele Cerului! Nu s-a gândit messer Leonardo că sunt în plin lucru la *Ecce homo*[9] ? Şi nu ştie şi că pe vremea asta mai trebuie să-mi hrănesc şi tatăl, care este suferind şi nu mai câştigă din meseria lui ? Eu, să ating norii! Şi fără să mă întrebe înainte! Dar ce crede el ? Să ajungă bătrânul, bolnav cum este, să cerşească pe străzi ? Şi dumneavoastră - se îndreptă acum vijelios spre tânărul Bandello - o paiaţă, un trântor, care nu se îngrijeşte de nimeni pe lumea asta...

— Gândiţi-vă, maestre Simoni, se apără Bandello, că dumneavoastră, atât de priceput în a dovedi cu dalta, cuţitul şi ciocanul lemnul cel mai zdravăn, aveţi o musculatură a braţelor mai puternică decât oricine - de aceea messer Leonardo v-a ales pe dumnea-

9 „Iată omul!" Cuvinte spuse de Pilat din Pont arhiereilor, înfăţişându-li-1 pe Isus. V. Ioan, 19, 5.

voastră pentru această slujbă, şi nu pe mine, care după cum vedeţi nu fac decât să duc ce e mai uşor. Nu fiţi, deci, supărat. îmi fac şi eu partea mea. Fără să crâcnesc am dus în spinare tot drumul coliviile cu mierle, scatii şi piţigoi, ca să-i fiu de folos lui messer Leonardo. Vorbiţi fără teamă şi fără ocolişuri cu el, maestre Simoni. Spuneţi-i că vreţi aripi de vultur - numai ele, nu nişte amărâte de aripi de liliac, sunt demne

de dumneavoastră. Duceti-vă si vorbiţi cu el.

> ? >Arătă spre messer Leonardo, care le-o luase înainte şi aştepta acum cu Bellincioli în faţa cârciumii de la malul lacului, în care Niccola şi Joachim Behaim

îsi rosteau vorbe dulci.

>

Pictorul d'Oggiono îl luă de după umeri pe sculptor şi vorbi ca şi cum ar fi avut să-i dea un sfat prietenesc.

— Ascultaţi-mă! spuse el. Cu aripi de liliac lucrurile n-au să iasă chiar aşa de prost. Fireşte, n-au să vă poarte până la nori, veţi rămâne mereu mai jos deasupra pământului, dar, când veţi cădea, o să scăpaţi doar cu o sperietură - în cel mai rău caz cu un picior rupt. Şi o să puteţi termina şi *Ecce homo,* şi tot ce poftiţi, fiindc-aveţi să vă bucuraţi de şi mai multă apreciere - nimeni n-are să ia în seamă că şchiopătaţi niţel sau că vă trageţi un picior. Ascultaţi-mă deci pe mine, şi nu pe Bandello, nu vă vreau decât binele. Vorbiţi degrabă cu messer Leonardo şi cere- ţi-i aripi de liliac!

Sculptorul îl privi încurcat şi deznădăjduit pe d'Oggiono, pe al cărui chip nu se clintea nici un muşchi. Până să apuce însă să-l prindă din urmă pe messer Leonardo ca să-i ceară socoteală, privirea îi căzu pe Matteo Bandello, care nu-şi mai putea stăpâni râsul, şi-şi dădu seama că fusese luat peste picior. Cu toate că pe de-o parte se simţea tare uşurat că nu trebuia să îndure primejdii şi să-şi pună viaţa în joc în înaltul cerului, îl cuprinse mânia şi începu să blesteme ca un păgân.

La călău cu voi, netrebnicilor, să vă smulgă limbile păcătoase din gură! strigă el după ce le urase să-i lovească ciuma, vărsatul, lepra şi toate nenoro-cirile pământului şi otrăvise aerul pe care-1 respirau. De la bun început n-am crezut nici o iotă din toate câte mi-aţi îndrugat. Pe mine nu mă duce nimeni de nas aşa uşor! Nu pe mine!

Şi îşi şterse broboanele de sudoare rece de pe frunte, mărturie a spaimei de moarte prin care trecuse.

Intre timp, la cârciuma de pe malul lacului, messer Leonardo îi desluşea poetului Bellincioli cât de trebuincios este pentru un pictor să cunoască şi să înţeleagă cu de-amănuntul anatomia nervilor, a muşchilor şi a tendoanelor.

— La fiecare dintre mişcările atât de felurite ale corpului omenesc, la cea mai mică sforţare trebuie să-ţi poţi da seama care muşchi anume creează acea mişcare şi încordare, pentru a putea zugrăvi limpede zvâcnirea lui, şi nu a altor muşchi. Iar cine nu poate, acela să picteze un mănunchi de ridichi, dar nu corpul omenesc.

Se întoarse către ceilalţi, care între timp îi ajunseseră din urmă, şi spuse:

— Nu rămânem aici, iar tu, Matteo, va trebui să-ţi mai duci povara o bucată de drum, n-am ştiut că vom avea de-a face cu un asemenea zurbagiu.

Arătă spre uliul încătuşat, care fâlfâia agitat din aripi şi scotea ţipete furioase.

Da, mai bine plecăm de-aici, fu de părere Ban- dello. Simte păsările pe care le port în spinare şi le sperie de moarte cu ţipetele lui. Nici una nu-şi va părăsi temniţa atâta vreme cât se va şti în preajma acestei rubedenii prădătoare.O porniră mai departe, către păduricea de pini. Sculptorul rămase o clipă locului şi se uită spre cârciumă. Apoi îi prinse pe ceilalţi din urmă.

— A dispărut, nu se mai arată privirii, dădu el raportul. N-aţi văzut-o ? Doar o clipă s-a arătat la fereastră, dar tot am recunoscut-o.

— Pe cine aţi recunoscut? întrebă pictorul d'Oggiono.

— Pe fată, pe Niccola, răspunse sculptorul. O stiti, e fata cămătarului. Deşi nu-mi aruncă niciodată vreo privire când se întâmplă să treacă pe lângă mine, eu mă bucur ori de câte ori o văd. E încântătoare. De Sfântul Eustorgio se duce la slujbă.

— Da, este frumoasă, spuse messer Leonardo. Când Dumnezeu i-a creat chipul, a înfăptuit o mare şi grozavă minune.

— A venit aici din Florenţa - de la florentine are mersul acela unduitor, o ridică în slăvi sculptorul.

— Şi totuşi, făcu poetul Bellincioli, mersul şi frumuseţea au lăsat-o fără soţ, fără iubit.

— Cum fără iubit ? strigă tânărul Bandello. Nu vedeţi că maestrul Simoni se dă de ceasul morţii din

dragoste pentru ea ? Nu v-ascundeţi, maestre Simoni! Duceti-vă la ea si vorbiti-i, spuneti-i ce simţiţi!

— Să-i vorbesc ? se miră sculptorul. Credeţi că e asa uşor ?

>*

Nu mai fiţi aşa de ruşinos şi duceţi-vă, îi spuse junele Bandello. Luaţi-vă inima-n dinţi, sunteţi un bărbat impunător şi chipeş, nu cred c-are să vă trimită la plimbare. Sau vreţi să încerc eu ? Nu-i nevoie decât de vorbe potrivite.Se prefăcu că se află în faţa fetei, şi, în ciuda poverii din spinare, îi reuşi o plecăciune destul de graţioasă.

— Domniţa mea, începu el. Dacă nu vă supăr... Nu! Asta e prea obişnuit. Frumoasa mea domniţă, având norocul şi surpriza să vă întâlnesc, vă rog din toată inima să-mi primiţi iubirea şi să mă învăţaţi cum aş putea s-o obţin pe-a dumneavoastră! Ce părere aveţi, maestre Simoni ? Vă place ? Deh, vorbe meşteşugite din acestea nu le găseşti la poticar.

— Dar lăsaţi fata în pace, spuse Bellincioli. E îndeajuns de deşteaptă să nu se prindă în aşa ceva, căci ştie că la urmă batjocura şi dispreţul s-ar alege de ea. Credeţi-mă, frumuseţea nu-i o binecuvântare, când eşti fiica lui Boccetta.

O vreme îşi continuară drumul în tăcere.

— Vă spun eu că are un drăguţ, spuse deodată d’Oggiono, cu el era acum. Trebuie să fie străin de acest oraş, unul care nu ştie ce tată are. în câr- ciuma asta aşadar îsi întâlneşte ea iubitul. Tare-as

vrea să ştiu...

Dădu din umeri şi nu mai pomeni nimic despre asta.

8

— Au plecat, spuse Niccola, întorcându-se uşurată în braţele lui Joachim Behaim. Era messer Leonardo cu prietenii săi, iar printre ei precis sunt câţiva care mă cunosc. Ce m-am speriat! Dacă m-ar fi văzut aici - nu, jur că nu mi s-ar fi putut întâmpla ceva mai rău.Când Joachim Behaim îi povestise cum, pentru a mijloci o revedere, se mutase într-o mansardă prăpădită al cărei singur folos era că pe fereastră putea să vadă pe strada Sfântului Iacob tocmai locul unde se întâlniseră întâia oară, ea voise de îndată să vină în această mansardă prăpădită, să fugă, să zboare să vadă cum trăia iubitul ei acolo. Nu o mai apăsa gândul că i-ar fi putut ieşi vorbe, fiindcă dragostea era atât de mare, încât biruise în ea temerile, îndoielile şi şovăielile. Cum însă Behaim nu o poftea la el, ci o tot ţinea una şi bună cum se uitase zadarnic după ea, aşteptând ceasuri de-a rândul la fereastră, ea hotărî că trebuia să ia singură frâiele în mână.

— Sper că nu vă închipuiţi, spuse ea

zâmbindu-i iubitului ei, c-am să vin în odaia dumneavoastră, bună, rea cum o fi. Ştiţi prea bine că aşa ceva încalcă datina, aşa că nu mi-o veţi cere. Nu vreau să tăgăduiesc că se află în acest oraş destule femei care ar

face-o bucuroase, însă nu mă număr printre ele - şi asta ştiţi prea bine. Nu s-ar cuveni! Iar dacă mi-aş călca pe inimă şi, de dragul dumneavoastră, aş face-o - spuneţi drept, ce-ar gândi oamenii din casa dumneavoastră despre mine ? Da, poate aveţi să faceţi în aşafel, încât să nu-mi iasă nici unul în cale, dar v-aţi gândit că după ce mă voi fi furişat pe poarta pe care-o veţi lăsa deschisă pentru mine s-ar putea să fiu văzută de cineva, şi-atunci ? Doamne păzeşte! Nici nu vreau să mă gândesc la asta, s-ar duce bunul meu nume, m-ar arăta cu degetul în tot oraşul. De aceea este mai cuminte nici să nu mai vorbim despre asta, nu credeţi ? Dacă ţineţi câtuşi de puţin la onoarea mea, trebuie să vă scoateţi totul din cap.

Posomorât, Behaim îşi scărpină cu mâna dreaptă braţul stâng, aşa cum făcea de fiecare dată când ceva nu-i era pe plac. Dădu vina pe sine, socotindu-se un prostănac ce nu ştia cum să ia lucrurile. Ştia că nici pomeneală să-i fi făcut Niccolei propunerea căreia i se împotrivea ea cu atâta înverşunare, dar se temea că pesemne cu vreo vorbă pripită şi necugetată o lăsase să-i ghicească gândurile şi astfel stricase totul.

— Tare mă tem, urmă fata după un răgaz de gândire, că aveţi dreptate: aici, la cârciumă, printre ochi iscoditori, nu mai suntem în siguranţă. La asta m-am tot gândit şi eu: acum câteva zile messer Leonardo cu tovarăşii săi, iar ieri, v-am povestit, venind încoace am întâlnit un om care nici nu ştiu să vă spun cum m-a privit - aşa, de parcă ar fi ştiut şi de mine, şi de dumneavoastră, şi de tot. Mă îngrijorează asta. De credeţi că s-ar putea într-adevăr ca, nevăzută şi fără primejdie - poate cu o năframă pe faţă ? - să... Dar ce folos ? Mi se spune - deseori mi s-a spus asta - că mă recunoaşte lumea de la depărtare, după mers. Spune-mi, iubitule, găseşti că mergîntr-un fel anume, care mă deosebeşte de celelalte ? Nu ? Ba da ? Adevărat ? Şi crezi că m-aş putea încumeta, totuşi ? Enevoie de mult curaj, crede-mă, şi eu nu sunt prea curajoasă. Dar trebuie să fie şi pentru asta un sfânt - un sfânt căruia să i se roage o biată fată atunci când vrea să ajungă la cel pe care-1 iubeşte. Pentru toate câte sunt de făcut pe lumea asta există un sfânt care te poate ajuta. Când eram mică, m-au pus să mă rog Sfintei Ecaterina, ca să învăţ repede să scriu şi să citesc. Cu ajutorul ei am învăţat să cânt la lăută şi să torc lână, fiindcă de-atunci voiam să-mi câştig pâinea astfel, dar mult mai tare mă încântă să fac flori din hârtie colorată, sunt foarte îndemânatică cu foarfecele. Dragul meu, spune-mi dară: înainte să vin, să aprind o

lumânare pentru Sfânta Ecaterina, sau mai bine pentru Sfântul Iacob ? Că doar lui îi e închinată strada. Cel mai bine-ar fi să-l am de partea mea pe sfântul hoţilor, care-i ocroteşte să intre nevăzuţi în casele oamenilor. Dar nu-i ştiu numele. Mancino, el ar putea să mi-1 spună, îi ştie pe toţi din breasla asta. Dar e supărat, de zile întregi nu mai vorbeşte cu mine.

Apoi, după ce printre sărutări şi dezmierdări şi mărturisiri de iubire hotărâră ziua, ora şi ce li se mai păru însemnat, Niccola îşi luă dintr-o privire rămas-bun de la cârciuma care le fusese de ajutor şi se strecură afară. De pe drum, învăluită în lumina palidă a sfârşitului de zi, îi arătă iubitului ei - care, mulţumit nespus de reuşita pe care-o credea a lui, se uita după ea pe fereastră - trei degete ca să-i amintească s-o aştepte a doua zi la ceasurile trei ale du- pă-amiezii.

Fiindcă avea acum sarcina ca iubita lui, când avea să intre în casă şi să urce la el, să nu fie tulburată depriviri curioase, Behaim socoti înţelept să vorbească din nou cu negustorul de lumânări. îl găsi la bucătărie, pregătindu-şi cina: prăjea castane şi cocea mere pe o plită fierbinte.

— Intraţi, intraţi, nu staţi acolo! îl întâmpină negustorul de lumânări, bucuros de cineva cu care putea sta de vorbă; în semn de bun-venit flutură deasupra capului ca pe tăişul unei săbii lingura de lemn cu care amesteca şi întorcea castanele. Sigur aţi venit să vă poftiţi la masa mea de seară: doar geme casa de miros de mere, iar castanele sunt dintre cele mai bune din câte le găsiţi în piaţă, sunt din Brescia. Avem destul pentru doi, masa o pun de îndată şi vă mai aduc şi o salată cu ierburi alese. Azi sunteţi oaspetele meu, mâine sunt eu al dumneavoastră. Staţi jos şi luaţi cu nădejde!

Şi, cum era printre cele mai mari plăceri ale sale să-şi facă rost de la alţii de o masă pe săturate, adăugă:

— Dacă vreţi, vă spun de pe-acum bucatele mele preferate, ca să aveţi timp să le pregătiţi pentru mâine. Ce părere aveţi de-un purcel de lapte pentru amândoi ?

— Am venit, începu Behaim scărpinându-şi braţul stâng, să vă spun că mâine...

E zi de post ? îl întrerupse negustorul de lumânări. Da, ştiu. Dar în asta nu sunt mai breaz ca un turc. Un purcel de lapte sau o potârniche, de vă e mai la îndemână, nu strică nici vinerea, iar de credeţi că e păcat, atunci nu-i unul care să nu se ducă cu puţină apă sfinţită. însă, cum doriţi, putem ţine postul ca doi buni creştini cu o tocană de lin sau, şi mai bine, cu crabi în unt pe pâine prăjită - asta e masa potrivită pentru post.Şi dădu capul pe spate, închise ochii şi se prefăcu că, unul câte unul, crabii i se topeau în gura-i pofticioasă.

— Chiar dacă nu azi sau mâine, odată s-odată vom mânca noi împreună, spuse Behaim. Acum am venit doar să vă spun că mâine o aştept la mine. îmi face o mare onoare că a primit să vină.

— Cine vine ? întrebă negustorul de lumânări fără prea mare curiozitate şi curăţă, smuls din visarea la bucatele care-i plăceau, două castane pe care şi le îndesă în gură.

— Cea pe care-o căutam. Am găsit-o, îl lămuri Behaim.

— Nu ştiu pe cine căutaţi. Pe cine ziceţi c-aţi găsit ? vru să ştie negustorul de lumânări.

— Pe fată. Pe cea de care v-am vorbit, aduceţi-vă aminte!

— Deci aţi găsit-o. Asta nu mă miră, îşi dădu cu părerea negustorul de lumânări. Nu v-am spus eu c-o s-o găsiţi ? V-am spus şi unde s-o căutaţi, n-aţi avut decât să-mi urmaţi sfatul. Acum vedeţi şi dumneavoastră

cât îmi dau silinţa să vă fiu de folos în toate cele, străin cum sunteţi în oraş şi pe deasupra nici prea descurcăreţ ori umblat. Şi acum, că datorită mie aţi reuşit să o revedeţi, tot vă mai înnebuneşte atât ?

— Cunoscându-i între timp firea, sunt şi mai îndrăgostit ca la început, îi mărturisi Behaim.

— Dac-ar fi să vă dau crezare, s-ar zice atunci că-i o muieruşcă pe cinste, păru să înţeleagă negustorul de lumânări. Vă mai dau un sfat. Luati-o si bucu- raţi-vă de ea, ţineţi-o câteva zile, dar nu prea mult - şi-apoi mi-o daţi mie, iar dumneavoastră vă găsiţi alta.Cum naiba să fac asa ceva? întrebă Behaim mirat şi surprins. Doar vedeţi că mi-a căzut cu tronc.

— Tocmai pentru că văd prea bine asta, vă dau, prieteneşte, povaţa asta pentru care într-o bună zi aveţi să-mi mulţumiţi si să-mi strângeţi mâna. Se vede cu ochiul liber că e una care n-are nevoie nici de tobe, nici de fluiere să-i pună pe bărbaţi să dănţuiască. Dacă vă afundaţi prea tare în bâlciul acesta amoros, în curând n-o să mai ştiţi pe unde să scoateţi cămaşa, şi-atunci nu veţi mai fi în stare să-i daţi papucii.

— Să-i dau papucii ?

— Da. Să vă descotorosiţi de ea cuviincios până nu e prea târziu.

— Nu mai spuneţi! strigă Behaim. Ascultaţi-mă bine, nu-mi stă mintea decât la un singur lucru: să fac tot ce-mi stă în putinţă să rămână a mea, n-am de gând ca povestea aceasta să se termine prea curând, de-aceea, când plec, sunt hotărât s-o iau cu mine; fiindcă dintre toate pe care le-am întâlnit vreodată este cea mai bună, cea mai frumoasă si cea mai des- teaptă, şi nu se află pe lumea asta prea multe lucruri care înseamnă pentru mine la fel de mult ca

iubirea pentru ea.

Şi abia după ce îl lămuri astfel pe negustorul de lumânări cum stau lucrurile îşi găsi timp să răsufle.

Of, iubirea! spuse cu un oftat prelung negustorul de lumânări. Ce ştiţi dumneavoastră despre ea ? Plăcere dulce pentru o clipă şi jale amară pentru o veşnicie — asta e iubirea, dacă nu vrem s-o numim, precum filozofii, o simplă nălucă ce otrăveşte simţurile. Prea bine, vă închipuiţi că o iubiţi şi sunteţihotărât să n-o lăsaţi să plece - ar fi o prostie să vrei să-i faci aceluia un bine, care nu ştie să-l preţuiască. Să nu mai vorbim despre asta. Şi celălalt de care m-aţi întrebat? V-a înapoiat banii pe care vi-i datora?

— Nu-mi pomeniţi de el! spuse Behaim, înfuriin- du-se. Dar de plătit are să plătească, de asta puteţi fi sigur, are să mă roage chiar să primesc cei şaptesprezece ducaţi.

— Tocmai ce mi-a venit în minte, spuse negustorul de lumânări în timp ce dădu iama în merele coapte, că poate iubita dumneavoastră are vreo prietenă tânără şi frumoasă, doar le vezi aproape mereu câte două pe fetele astea. Dac-ar aduce-o şi pe ea, n-aş avea nimic împotrivă, căci în patru sporovăială e mult mai plăcută decât în trei.

— In trei ? In patru ? îi sări ţandăra lui Behaim. Ce tot vorbiţi acolo ? Nici să n-aud de asa ceva, vreau să fiu singur cu ea. Ce-i aşa de greu de priceput ?

— Ei, uitaţi, eu chiar nu pricep, spuse scuturând din cap negustorul de lumânări. De ce vreţi să-i luaţi plăcerea să se bucure şi de tovărăşia mea ? Dacă sunt în toane bune, merită să mă aibă cineva în preajmă, credeţi-

mă că ştiu ce spun. Fiecare cuvânt e o glumă, sunt atât de vioi, strălucesc, toată lumea mă ascultă şi nu se poate opri din râs.

— Ţineţi bine minte ce vă spun! sări neamţul, care-şi pierduse deja răbdarea. O aştept mâine la ceasurile trei şi vine pentru că i-am promis că nu va da aici de nici o fată străină. Vă sfătuiesc deci să nu

care cumva să vă zărească, fiindcă, dac-are să vă vadă fie şi doar pentru o clipă nasul, am să vin şi-am să vă trag o chelfăneală atât de zdravănă, c-au să se certedoctorii săptămâni de zile cum să vă pună pe picioare. Din ăsta mi-s. M-aţi înţeles ?

— Cum vreţi. Cum vreţi, spuse, mai mult uluit decât jignit, negustorul de lumânări. N-am să ies din prăvălie, şi acest hatâr prietenesc am să vi-1 fac. Cu ameninţările n-ajungeţi nicăieri, dar cu vorba bună
faceţi ce vreţi cu mine. Un lucru voiam doar să vă
,))
mai spun: Ştiţi c-au crescut preţurile la grâne şi vinul se scumpeşte, iar în iarna asta atât de aspră a trebuit să iau deja de patru ori lemne. Şi-n plus mă mai supără şi băşica udului. Aşa că n-o s-aveţi nimic împotrivă să vă măresc chiria cu doi carlini pe săptămână. Ce-mi plătiţi acum nu-mi ajunge nici de-o gustare.

Cu mişcări iuti si mlădioase se învesmântă, iar când el, îndrăgostit, încercă s-o mai cuprindă o dată, trăgând-o înspre el, se smulse din strânsoare, căci se făcuse târziu. Cu o strâmbătură drăgălaşă - îşi lăsă colţurile gurii în jos şi dădu ochii peste cap — îşi luă rămas-bun de la el, iar în uşă îi arătă cu degetele la ce oră trebuia s-o aştepte el a doua zi şi, cu aceleaşi degete, îi trimise o bezea. Apoi îl părăsi.

Tiptil, cu paşi uşori, coborî în fugă scările.

Jos, pe coridor auzi un scârţâit, iar prin crăpătura unei uşi pătrunse lumina pâlpâitoare a unei lumânări. Negă- sindu-şi năframa -pesemne o lăsase la iubitul ei -, îsi ascunse fata în îndoitura braţului, ca într-o mască ocrotitoare, şi pieri afară, pe strada Sfântului Iacob.

Sus, în odaie, lui Joachim Behaim nu-i era gândul decât la ea si la ceasul care trecuse.

„Acum e a mea, îi cânta inima, mă iubeşte şi e limpede că sunt primul căruia i s-a dăruit. Aşa o făptură frumoasă, abia acum ştiu cu adevărat cât e de frumoasă şi de încântătoare! Ce noroc pe capul meu! Nu e o binecuvântare dumnezeiască să fiu iubit de ea ? Şi mâine vine iar. Va trebui să am ceva în casă, prăjituri, sucuri de fructe, cozonac şi alte dulciuri - vai, cum de nu m-am gândit azi la asta! Sunt nebun după ea, e limpede, sunt prins în mreje. Oare unde mă aflu, în rai, ori în iad ? Se poate spune că s-a pogorât raiul peste mine, însă când nu-i aici n-am pace - atunci sunt în chinurile iadului. Mâine vine iar. Doamne, de nu s-ar sfârşi niciodată, de-aş putea spune zi de zi: Mâine vine iar. Poate cine ştie, acum că ne-am apropiat... dar asta n-are însemnătate, lumea, viaţa au să ne despartă... De-ar fi cu putinţă să rămână a mea! Of, de ce mă perpelesc atâta? Doamne, ce viaţă am dus eu în toţi anii ăştia! De colo-colo călare, pe corabie, ba la greci, ba la turci, ba la moscoviţi şi iar înapoi la magaziile din Veneţia. Iar pe drumuri, iar în pieţe, iar la curţile domneşti, mereu şi mereu alergând după blestemaţii ăia de bani. Vai, Doamne, ce tot spun aici ? Oare nu sunt decât un sclav al iubirii ? Nu sunt eu negustor, om al cântarului şi al metrului ? Nu mă mai recunosc, nu, nu mai sunt acelaşi! In ce fundătură m-am băgat ?“

Păşi la fereastră, deschise obloanele şi lăsă

adierea vântului de seară să-i răcorească fruntea.

„Iubită îmi este, îşi spuse, de ce să n-o iau de soţie, dacă vreau să fie a mea pentru totdeauna ? Ce vreau de la ea, nestemate, păduri, palate ? E frumoasă şideşteaptă, de bune moravuri şi modestă, şi mă iubeşte - ce vreau mai mult ?“

Plecă de la fereastră. îl surprinse că nu se gândise mai devreme să se însoare cu ea şi s-o ia cu el acasă. Acum, că luase această hotărâre, îl cuprinse o linişte desăvârşită. Totul i se părea simplu şi uşor.

„Ce-mi mai trebuie ca să mă-nsor cu ea ? se întrebă. E totul aproape gata. Un preot şi doi martori, şi să spună « Da », doar atât.“

Se înnoptase. în drum spre casă, Niccola intră în biserica Sfântului Eustorgio să-I vorbească Domnului despre iubirea ei.

„Poate că Te-am mâniat, şopti ea îngenunchind în faţa icoanei Mântuitorului, pentru că am fost a lui fără binecuvântarea Ta. Dar nu mi-ai sădit Tu însuţi în inimă dorul ăsta care mă poartă zi de zi la el, în braţele lui ? Astăzi, în ceasurile după-amiezii, s-a întâmplat. Ştiu că nu l-am lăsat destul să aştepte, dar mi-am spus c-atunci când doi oameni se potrivesc, ca noi doi, se văd cu dragă inimă şi se îndrăgesc, atunci nu trebuie să piardă timpul, fiindcă nu se ştie niciodată ce aduce ziua de mâine. De-am greşit, iartă-mă, nu ne pedepsi iubirea, ci ocroteşte-o, să ne bucurăm amândoi de ea, să sfârşească

bine povestea noastră! “

Fiindcă seară de seară tatăl ei fereca poarta la aceeaşi oră, fie că venise, fie că nu venise acasă, încât era nevoită să bată, să strige, să cearâ să-i dea drumul şi, când îi deschidea într-un sfârşit, să-i audă ocările, nu mai zăbovi decât să spună grabnic *Tatăl nostru*.în usa bisericii, venit de la lucru, în sort si saboţi

de lemn, era sculptorul Simoni, care alergase să prindă Sfânta Liturghie. Recunoscând-o pe Niccola, îşi mângâie mustaţa de bucurie că o vedea şi o salută dez- velindu-şi capul pleşuv. Ea îi răspunse cu un zâmbet fugar şi îşi văzu de drum.

„Nu-1 cunosc, şi cu toate astea mă salută de fiecare dată când îl văd, îşi spuse mergând în grabă mai departe. Mă priveşte de parcă m-ar cunoaşte. O fi dintre cei care-au împrumutat bani pe camătă? De-aia mă ştie ? Nu, nu pare să-l aibă tata la mână. Ce ruşine îmi este când îi văd pe oameni privindu-mă aşa, cu milă. Nu ştiu că pâinea pe care-o mănânc mi-o câştig singură. Mancino ştie, îmi aduce uneori lână la tors. Ce nenorocire, Doamne, dacă mi l-ai scoate în cale! De-ajuns să-mi arunce o singură privire, şi ştie unde-am fost şi ce s-a petrecut. Pentru nimic în lume nu trebuie să afle! Mă iubeşte si,

dac-ar şti că s-a întâmplat, s-ar topi de durere şi de întristare - ca o lumânare aprinsă s-ar topi."

Poarta nu era ferecată. Când urcă treptele de lemn putrezite înspre cămăruţa îngustă şi sărăcăcioasă unde-si avea culcuşul, auzi de jos glasul lui Boccetta: — încetaţi odată să-mi împuiaţi capul cu mila Domnului şi patimile lui Christos - vă răciţi gura de pomană. Bolnav, ziceţi ? N-are decât să bolească după pofta inimii, n-are decât să şi crape, de-are chef - nu mă priveşte. Sunteţi chezaşul lui - plătiţi. Şi-acum, pe-aci vi-e drumul; acasă la dumneavoastră, sau la călău: cum poftiţi. Mâine să văd banii. De nu, tare-am să mai râd când am să vă văd putrezind în închisoarea datornicilor!Sus, în odăiţă, Niccola se aruncă pe pat.

„Dragul meu, se tângui ea, ia-mă cu tine! Ia-mă şi du-mă departe de acest străin care mi-e tată, ia-mă din casa asta mai cumplită ca închisoarea, ia-mă din Milano! M-ai întrebat dac-am să te iubesc mereu. O, dragul meu, ia-mă cu tine, iar dacă acolo sus se află iubire ca aceea de pe pământ, să ştii c-am să te iubesc pe veci!"

Negustorul de lumânări, care pândise prin deschizătura uşii cum Niccola se furişa din casă, trase uşa după el şi suflă în lumânare, să facă economie.

9

„Frumoasă mai este, recunoscu el. înaltă şi subţire. Ştie ce-i bun neamţul ăsta. M-am săturat de el ca de mere pădureţe. Tot vine la bucătărie, mă înnebuneşte cu mii de prostii, îmi răpeşte timpul. Dar ea îl iubeşte, nu şi-l mai scoate din cap. Da, aşa sunt fetele din ziua de azi, la alde noi nici că se mai uită, în schimb după străini se ţin scai, n-au pic de ruşine, sunt date pierzaniei. Pe-afară ţi se arată pioase şi cuminţi, pe dinăuntru însă ascund toate cele şapte păcate de moarte."în seara în care Behaim se duse din nou la Mielul, cârciuma nu mai era înseninată de flăcările prietenoase ale focului din cămin, ci îşi primea picul de lumină de la cele două lămpi cu ulei care abia pâl- pâiau printre carnaţii şi funiile de ceapă atârnate de tavanul înnegrit de fum. Behaim îl recunoscu pe bărbatul pleşuv cu mustăcioară care se prezentase ca maestrul de ceremonii al cârciumii, ca de altfel şi pe alţii dintre tinerii pictori şi muncitori în tovărăşia cărora se ameţise în seara aceea. La una dintre mese, cu creta în mână şi adâncit în figurile sale

geometrice, era şi bărbatul în sutană de călugăr despre care se spusese că preda matematicile la universitatea din Pavia. Pe Mancino Behaim nu-1 zări. Voia neapărat să vorbească cu el, şi de această dată venise doar din pricina lui, deşi vinul pe care i-1 servise birtaşul în seara aceea nu fusese rău deloc. Acum, că se hotărâse ca Niccola - al cărei nume nici nu-1 ştiuse măcar ultima oară - să-l însoţească pe viaţă pretutindeni, nu mai era nimic care să-l ţină în Milano; numai socoteala cu Boccetta trebuia încheiată, cei şaptesprezece ducaţi trebuiau recuperaţi până la ultimul - iar pentru asta era nevoie de sprijinul unui om care ştia să mânuiască bâta, iar la nevoie şi pumnalul.

întrebându-1 de Mancino, crâşmarul se schimonosi de parcă i-ar fi rămas un dinte într-o coajă de pâine şi pufni într-un râs amar.

— Mancino ? izbucni el. După el aţi venit azi aici ? Nu cumva gândiţi să-i aflaţi şi pe Luminăţia Sa ducele şi pe Eminenţa Sa cardinalul arhiepiscop de Milano tot aici la mine în crâşmă ? Un ducat, domnule, este un ban frumos, îţi trebuie câteva zile bune să-l mântui - asta dacă nu-ţi iei după tine vreo duzină de muieri din acelea de vânzare care să se distreze pe seama ta. Ei bine, aveţi dreptate: de la el te poţi aştepta la aşa ceva, căci aşa o poamă este.

— Nu v-am întrebat de arhiepiscop, spuse neamţul posac, şi nu mă priveşte nici cu câte muieri se ţine şi cum se distrează cu ele. Eu de Mancino v-am întrebat.

Aşadar, nu stiti ? se minună birtasul. In fine, sunteţi străin, asta spune totul. Păi să vă lămuresc eu cum stau lucrurile: pe Mancino, dacă îi zornăie ceva bani prin buzunar, trebuie să-l căutaţi în toate celelalte cârciumi ori hanuri din oraş; si-ntr-una din- tre ele o să-l şi găsiţi - la Cocorul, la Clopoţelul, la Suveica sau la Dud. La mine însă nu se arată decât când şi-a prăpădit şi ultimul creiţar, dar de venit, vine, fiţi fără grijă. „Birtaş! aveţi să-l auziţi strigând, nu vrei să mă omeneşti ? Fii un bun creştin, gândeşte-te la viaţa de apoi! “ Aşa o poamă-i, aşa-s toţi pe care-i vedeţi aici, fie pictori, sculptori, maeştri de orgă sau poeţi, şi dacă-1 ştiţi pe unul, îi ştiţi pe toţi; nici cel de acolo, în sutană, nu-i mai breaz, de săptămâni întregi n-a scos nici o jumătate de quattrino[10] dinbuzunar, stă aici, îmi toceşte creta şi-mi distruge tăbliile meselor cu mâzgălelile lui - da, de dumneavoastră vorbim, tocmai îi spuneam domnului care m-a întrebat de dumneavoastră cât sunteţi de învăţat - uitaţi, aşa sunt toţi, o apă şi-un pământ. Dar eu, domnule ? Dacă am ceva să-mi reproşez, atunci e bunătatea mea nemărginită. Ştiţi, eu sunt tare liniştit şi răbdător, dar nu mă mai las prea multă vreme dus cu zăhărelul - nu, nu, vă spun drept.

— Aşadar, credeţi că a dat de bani ? întrerupse Behaim văicărelile birtasului.

---

10 Monedă bătută în aproape toate monetăriile italiene între secolele XIII şi XIX.

— Aici, la cârciumă, o ştie toată lumea, povesti crâş- marul. Mi s-a spus din toate părţile că a fost văzut ieri la Clopoţelul schimbând un ducat. Un ducat, domnule! Mancino, să schimbe un ducat! Se spune că l-a primit de la messer Bellincioli, poet şi el, însă un mare domn care îşi pune serviciile în slujba Luminăţiei Sale ducele. Se spune că a primit ducatul pentru câteva versuri scrise pentru Bellincioli, care primise comandă de la duce. Dar credeţi asa ceva ? Un ducat pentru câteva versuri ? Poate pentru o lovitură de pumnal pentru cine ştie cine în numele cine ştie cui, asta mai degrabă, fiindcă e maestru la aşa ceva. Dar pentru versuri ? Mor de râs. Dac-ar fi aşa şi pentru versuri s-ar primi ducaţi zdraveni, atunci aş prefera şi eu să scriu versuri şi poezii în loc să stau aici şi să stric vinul meu bun friulan pe toţi neghiobii şi nerozii. Da, domnule, zău c-aş face-o. Şi acum, ce pofteşte domnul ? Vreţi un urcior de Vino Santo din Castiglione, lăudat de oricine l-a gustat vreodată ?

Cum stătea acum Behaim cu urciorul de vin si cana de cositor înainte, sorbind cu nesaţ fiecare înghiţi-tură din minunea de Vino Santo care îi aluneca pe gâtlej, îl cuprinse, odată cu starea de mulţumire, şi oboseala. Şi în vreme ce, cu fruntea în palmă, se gândea la Mancino şi, sorbind din vin, se întreba oare de câte zile avea nevoie acest cuţitar şi poet de cârciumă să-şi risipească ducatul, îi ajungeau la urechi frânturi amestecate din conversaţiile meşteşugarilor şi artiştilor de la mesele din jur:

— Ce vremuri păcătoase! Pentru slăvirea Domnului şi a Maicii Sale nu dă nimeni nici măcar un quattrino!

— Ca sa pot să mă apuc de treabă, aveam nevoie de o anume cantitate de albastru bun, aşa că i-am spus...

— De prea multe nu e în stare. Florile, ierburile şi animalele mici îi ies cel mai bine. Dar, smintit cum este, i-a intrat în cap că...

— Trebuia să-l ascult pe tatăl meu şi să mă fac bucătar într-o cârciumă nenorocită, că pentru o masă bună...

— Când o văd, rămân ţintuit locului, chiar de mă grăbesc, şi mă uit în urma ei - nu pot să mă stăpânesc.

— Stimate frate, aşa cum eu nu sunt teolog, dumneavoastră nu ştiţi nici cel mai mic lucru despre pictură, aşa că n-aveţi cum să spuneţi...

— Vrea să zugrăvească viaţa sfântului său

protector pe opt tăblii mari, căci - zice, el, netotul - trebuie să ne pese şi de onoare.

— Ei, şi ca să pot în sfârşit să-mi încep lucrul, îi zic: „Du-te să iei o uncie de lac, dar din cel mai bun care se găseşte în Milano".Matematicile pătrund şi luminează viaţa omenească si, ca unul care iubeşte matematicile, ştiu că...

— „De pe urma artelor, mi-a zis tatăl meu, n-o să ai nici cu ce te îmbrăca, nici ce pune pe masă."

— Ca unul care iubeşte matematicile n-aveti cum să ştiţi cât este de greu să pictezi clipirea sau strălucirea unui ochi, de pildă.

— Să ştii că ce spui nu e decât trufie. Toată stima pentru muzică, dar nu poţi s-o numeşti sora picturii!

— Şi dacă nu găseşti lacul cel mai bun, atunci nu cumpăra nimic şi dă-mi jumătatea de carlin înapoi!

— Şi azi am văzut-o şi m-am uitat multă vreme după ea, dar la ce folos ?

— Prost cum e, se crede faima şi lumina artei italieneşti, iar spre nenorocul lui nu-i scoate nimeni asta din cap.

— Să vorbesc cu ea ? De-ar fi atât de simplu! Şi-apoi, uită-te la mine! Aşa chel şi rotofei cum sunt, spune şi tu: n-aş fi un iubit de tot râsul ? De anii mei nici să nu mai vorbim.

— Fiindcă pictura nu moare de îndată ce s-a născut, faima şi strălucirea ei dăinuie peste veacuri...

— Da, de mic copil n-am vrut să mă fac

altceva decât pictor...

— In fiecare zi o zăresc, de cele mai multe ori la biserica unde merge la slujbă.

— Şi nu rămâne o amintire palidă, ci ceva viu.

— Şi iată că, bată-mă Domnul, pictor m-am făcut.

— Ceva viu ? Mă faci să râd. Eu nu văd decât o învălmăşeală de culori puse una peste alta şi ceva lac pe deasupra.Uite-1 pe Mancino. A sosit la momentul potrivit. Dacă tot o ţii pe-a ta ca un catâr, să hotărască el între noi doi. El nu e nici maestru de orgă, nici pictor, dar, când îşi spune versurile, e la fel de apropiat de pictură ca şi de muzică. Hei, Mancino!

Din toropeala în care se cufundase, mai mult din pricina zumzetului confuz şi obositor din jurul lui decât de la vinul pe care-1 băuse, Behaim sări ca ars auzind numele celui pe care-1 aşteptase cu atâta nerăbdare. Se uită împrejur. In uşă, uşor nesigur pe picioare, ca şi cum ar fi fost niţel pilit, Mancino le făcea semn cu bereta celor doi tineri care-1 poftiseră la masa lor. Behaim se ridică. Şi, pe când Mancino păşea cu o graţie firească prin odaie, oprindu-se când ici, când colo să schimbe o vorbă cu unul sau cu altul dintre tovarăşii săi, Behaim îi tăie calea salutându-1 politicos, ba chiar aproape cu respect.

— O seară minunată vă doresc, începu el. V-am aşteptat şi, dacă nu vă tulbură prea tare, aş avea o vorbă cu dumneavoastră.

Mancino îl privi posac. Nu se prea desluşea dacă vedea în el rivalul asupra căruia se pogorâse norocul sau doar un pisălog care îi strica buna dispoziţie cu trăncănelile lui.

— Atunci spuneţi-mi, domnule, ce-aveţi de spus! se hotărî după o clipă de gândire şi le făcu celor doi tineri care-1 aleseseră drept

arbitru în cearta lor despre supremaţia muzicii ori a picturii un semn să fie răbdători.

— Mai întâi, spuse Behaim, voiam să vă rog să vă aşezaţi la masa mea si, dacă n-ati mâncat de seară încă, să-mi fiţi oaspete.Vai mie! exclamă Mancino. M-am născut în ceasul rău. Prea târziu gândiţi, domnule, să mă onoraţi astfel, căci acum nici o oră mi-am umplut stomacul cu pâine şi brânză. Că s-a întâmplat aşa e dovada limpede că Domnul m-a aruncat în dizgraţie. Dar oare mă minunează asta ? Pe mine, care păşesc prin viaţă cocârjat de o asemenea povară de păcate ?

— Asta, spuse Behaim cu gândul nu la dizgraţia dumnezeiască şi la povara de păcate, ci la brânză, n-are cum să vă împiedice să goliţi cu mine împreună un urcior, două de Vino Santo de la crâşmar.

— Aici aţi găsit, zise Mancino, cuvântul care-1 face până şi pe cel mai nenorocit dintre oameni, până şi pe cel osândit la chinurile iadului să uite de necazuri. Hei, birtaş! Nu vă mocăiti aşa, veniţi degrabă să ascultaţi ce vă cere domnul! însă dumneavoastră, se întoarse el spre Behaim, sigur nu m-aţi aşteptat numai ca să-mi daţi să gust din Vino Santo.

— Numele dumneavoastră, îl lămuri Behaim, mi-a fost lăudat ca cel al unui om pe care te poţi bizui la ananghie. în sănătatea dumneavoastră, domnule!

— Şi în a dumneavoastră! îi răspunse Mancino. într-adevăr, unii au această părere despre mine, alţii însă cred că a sosit vremea

să mă retrag din treburile astea şi să las altora locul, fiindcă, spun ei, la anii mei nu sunt decât o biată luminiţă ce se poate stinge la cea mai mică adiere de vânt. Oricare-ar fi adevărul, sunt gata să vă slujesc.

E ciudat, spuse Behaim căzut pe gânduri. Aşa cum stăm acum faţă în faţă parcă v-aş cunoaşte de undeva, că v-am mai întâlnit cândva, cu mulţi ani în urmă. Chipul dumneavoastră nu e dintre cele carese uită asa uşor. Stăteam deci într-o zi de vară în fata hanului la care trăsesem - undeva în Burgundia sau în Provence - si-mi beam vinul când am văzut oameni urcând strada, doi suliţaşi în stânga, doi în dreapta, iar între ei unul pe care-1 duceau la spânzurătoare - dumneavoastră. Insă nu păreaţi un răufăcător: mer- geaţi aşa de mândru, cu capul drept, de parcă însuşi ducele v-ar fi poftit la masă.

— în visele mele, spuse Mancino liniştit, mă văd deseori cu ştreangul deasupra capului, iar un popă burduhănos îmi întinde să sărut o cruce de argint. Dar nu cred că aţi venit să vă povestesc visele mele. Faceţi-mi aşadar plăcerea să-mi spuneţi care vă sunt dorinţele.

— Sunt sigur, fu de părere Behaim, că unui om deştept, priceput şi încercat ca dumneavoastră n-o să-i fie deloc greu să-mi facă pe plac.

— Grea ori chiar primejdioasă, spuse Mancino, chiar împotriva legilor ducatului de- ar fi sarcina dumneavoastră, asta nu mă sperie - de mare însemnătate este cât de darnic sunteţi, fiindcă, aşa cum ştiţi, n-am fost prea binecuvântat cu bunurile lumeşti. Fireşte, în zilele ce vin aş avea o groază de

treabă ce mă aşteaptă, mi-e timpul scurt, însă, dacă batem palma, ştiţi ce scrie în Evanghelii: trebuie să fii gata să-ţi laşi şi mrejele, şi corabia pentru o faptă bună.

— Atunci, să vorbim pe şleau! spuse Behaim coborând glasul. Mi s-a spus că pumnalul acesta - privi spre arma pe care Mancino o purta la cingătoare - ar fi o baghetă fermecată care a cuminţit nu o dată câte-un căpos cu care nu te mai puteai înţelege.Intr-adevăr, aşa este, întări Mancino lăsând mâna să-i alunece drăgăstos peste teaca de piele a pumnalului. Magistru, doctor chiar ar fi putut ieşi în arta aceasta.

— Atunci nu-mi rămâne nimic altceva de făcut, spuse Behaim, decât să caut câţiva călugări care să se roage pentru mântuirea sufletului său.

— Să se roage pentru mântuirea sufletului său ? Mă subestimaţi, domnule, spuse Mancino. Doar nu-i vreţi viaţa omului acestuia, oricât de căpos ar fi el. Sunt printre cei din breasla mea, fireşte, şi din aceia al căror cuţit nu cunoaşte măsura. Aceia se reped şi ucid ca ageamiii şi cârpacii ce sunt şi nu lasă decât belele în urma lor. Nu, domnule, eu nu sunt ca ei. Pumnalul meu ştie ce-i măsura.

— Vreţi să spuneţi, se asigură Behaim, că fie şi doar un leac mai dulce, o lovitură peste faţa aia a lui nenorocită e de ajuns ca să...

— Da, cu aşa ceva am să-l servesc, îl lămuri Mancino. îşi va primi partea. Vă puteţi bizui pe asta, veţi fi mulţumit.

— Prea bine, spuse Behaim. Faceţi cu el cum credeţi de cuviinţă. Eu sigur că aş vrea mai degrabă să-l văd pe Boccetta spânzurat,

cu limba de-un cot afară.

Pentru o clipă se lăsă liniște. Mancino ridică privirea şi se uită la Behaim. Cana de cositor pe care o dusese la gură o puse înapoi pe masă fără să bea din ea.

Atunci când aveţi să-i daţi ce merită, continuă Behaim, nu vă zgârciţi prea tare. Nu uitaţi ce mi-a făcut acest Boccetta mie şi atâtor altora. Crestaţi-1 cu băgare de seamă, însă în aşa fel încât să-şi mai amintească de mine din când în când.Mancino rămăsese cu privirea aţintită înainte şi tăcea.

— Acum îmi ştiţi dorinţele, continuă Behaim, şi cred că în ceea ce-1 priveşte pe Boccetta ne-am înţeles. Nu mai rămâne decât să mi le faceţi cunoscute

>

pe ale dumneavoastră. Ştiu că asemenea muncă nu ţi-o face nimeni de pomană. Spuneţi-mi dară cât mă va costa totul.

Mancino stăruia în tăcere.

— Spuneţi-vă preţul, repetă Behaim, şi cât din el vreţi dinainte. Restul aveţi să-l primiţi de îndată ce veţi fi terminat treaba. Să ştiţi că plătesc la timp, vă pot numi oameni de vază de aici din oraş care-au să vă încredinţeze de aceasta.

Mancino oftă, clătină din cap, îşi dădu părul de pe frunte şi începu să vorbească.

— Cum spuneam, zise el, pentru astfel de treburi timpul nu-mi este alături. Trebuie să mă îngrijesc de treburile mele, şi ele însemnate, pentru că nu e nimeni care să le facă în locul meu.

Lui Behaim i se păru că Mancino nu urmărea decât să scoată pentru munca lui un preţ mai mare, şi asta îl supără.

— Nu vă învârtiţi în jurul cozii şi spuneţi-vă preţul ! îi ceru el. Lăsaţi ocolişurile, nu sunt bune de nimic. Vorbiţi limpede, aşa avem să ne înţelegem cel mai bine.

Aţi venit în zadar, spuse Mancino posomorât. Nu vă pot fi de folos, domnule, fiindcă o treabă încurcată ca asta trebuie pregătită cu grijă, iar mie pentru asemenea pregătiri îmi lipseşte timpul. Nici mâna numi-e atât de sigură ca înainte, şi s-ar prea putea întâmpla să vă aduc neplăceri şi dumneavoastră, şi mie.

— Ca să mă înţelegeţi cum se cuvine, îi vorbi Behaim. O parte a plăţii o veţi primi peşin chiar aici, la masa aceasta, de îndată ce vom cădea de acord.

Mancino făcu o mişcare de respingere cu mâna.

— Eu vă înţeleg foarte bine, însă se pare că dumneavoastră nu mă înţelegeţi pe mine, spuse el. Nu vă pot fi de ajutor, pricinile vi le-am spus. Trebuie să mai puneţi la socoteală şi că Boccetta este un om bătrân. Nu mi-ar aduce glorie să mă pun rău cu el.

— Dar ce, la glorie vă e gândul ? izbucni Behaim. Nu la banii câştigaţi atât de lesnicios ?

— Banii aceştia să-i câştige altcineva, se hotărî Mancino. Eu, unul, nu-i vreau. Aşa că să nu mai vorbim despre asta, n-ar avea nici un rost. Şi-acum, dacă o să vreţi să mă iertati...

— V-a luat Dumnezeu minţile ?! strigă Behaim consternat. Acum nici o clipă se putea vorbi cu dumneavoastră, si acum mă lăsaţi baltă? Doar stiti ce însemnătate are pentru mine această poveste. Ce altceva să fac să ajung la ducaţii pe care nemernicul

acesta îi ţine pentru sine fără nici un drept ?

— De vreţi sfatul meu, spuse Mancino ridicân- du-se, vi-1 dau: lăsaţi timpul să mai treacă, aşteptaţi în linişte cum mai merg lucrurile şi nu vă pripiţi. Azi e o zi, mâine alta. Azi aţi pierdut bani cu Boccetta, mâine îi câştigaţi cu altul.

Ei, drace! urlă Behaim furibund. Dar ce-i cu prostiile astea ? încetaţi imediat cu asemenea tâmpenii ! De-abia m-aţi asigurat c-are să primească ce merită. Şi acum, că nu-i de glumă, că trebuie să văfolosiţi pumnalul pentru o cauză dreaptă - acum vă tremură inima ?

— Da, se prea poate, spuse Mancino. Aşa sunt eu.

— Un laş sunteţi şi un fanfaron! îl repezi Behaim. Un mincinos sunteţi, un fluieră-vânt, un adevărat francez, unul căruia nu-i acoperă cămaşa fundul. Nu-i decât gura de dumneavoastră!

— Bine, spuneţi-mi cum doriţi, de vă face plăcere, îi răspunse Mancino. Şi-acum, că aţi terminat tot ce-aţi avut de zis, duceţi-vă cu Dumnezeu înainte! Da, domnule, cel mai bun lucru pe care-1 puteţi face este să dispăreţi cât mai repede de-aici, fiindcă nu mai răspund mult de mine însumi.

Cu mâna stângă apucă mânerul pumnalului, iar cu dreapta arătă poruncitor spre uşă. Cei de la mesele vecine îşi dăduseră între timp seama că se iscase o ceartă, şi sculptorul Simoni se ridică s-o potolească.

— Hei, voi de colo! striga el. Care dintre voi doi vrea să semene gâlceavă şi harababură aici ?

— Iar s-a ametit neamţul ? vru să ştie unul dintre pietrari.

Mancino făcu un semn cu mâna, ca şi cum nu avea rost să se îngrijoreze.

— Are fiecare un vierme ce-1 roade, îi lămuri el, iar al lui i-a băgat în cap că trebuie să facă din Boccetta un om de onoare.

— Ce onoare! sări Behaim furios. Cine-a zis ceva de onoare ? Cei şaptesprezece ducaţi îi vreau!

în jurul său lumea izbucni în hohote de râs, iar cel mai tare păru să se amuze pictorul d'Oggiono.

Despre cei şaptesprezece ducaţi era vorba deci! strigă el. Şi rămăşagul nostru ? A rămas în picioare,nu ? Doi ducaţi de-ai dumneavoastră pe unul de-al meu.

— Da, stă în picioare, răspunse Behaim morocănos.

— Păi atunci, strigă pictorul, cei doi ducaţi sunt ca si ai mei. Doar se ştie că voi, nemţii, sunteti oameni de cuvânt.

— Da, suntem oameni de cuvânt, aşa este, spuse Behaim tare şi răspicat, să audă şi Mancino, care, părând nepăsător, se aşezase la masa maestrului de orgă Martegli şi începuse să stea de vorbă cu el. însă, urmă el, să nu vă bucuraţi prea devreme! Nu ştiu ce-are să se aleagă de trupul şi viaţa lui Boccetta, dar c-am să pun mâna pe cei şaptesprezece ducaţi ai mei, asta ştiu sigur, fiindcă mă cunosc. Şi astfel aveţi să fiţi dumneavoastră cel bun de plată.

— Şaptesprezece ducaţi de la Boccetta! oftă fratele Luca fără să ridice privirea de pe masa pe care demonstrase o teoremă algebrică. Cum vă închipuiţi dumneavoastră asta ? Boccetta, de-ar putea să-şi salveze tatăl din flăcările purgatoriului doar cu jumătate de scud, şi tot n-ar face-o!

— Ce nu pricep eu, se auzi glasul pietrarului, este că, în asemenea vremuri în care creştinătatea e prigonită de ciumă şi ameninţată de războaie, dumneavoastră vă poate sta mintea la asemenea fleacuri!

— Fleacuri, să-mi vreau banii înapoi ?

strigă Behaim supărat. Poate credeţi că la mine plouă cu bani.

— Ascultaţi un sfat bun, spuse Alfonso Sebastiani, un tânăr nobil care-şi părăsise domeniile din Romagna ca să devină elevul lui messer Leonardo. Mâncaţi lucruri uşoare, culcaţi-vă devreme, dormiţi cât puteţi de mult. Poate aşa o să vi se arate odată banii în vis.Scutiţi-mă de pălăvrăgelile dumneavoastră, domnule, mă plictisiţi, îl repezi Behaim. Banii am să mi-i primesc, chiar de-ar fi ca mai înainte să trebuiască să-i zdrobesc lui Boccetta fiecare oscior în parte.

— Şi la toate acestea, i se adresă acum pictorul d'Oggiono plin de interes şi cu o uşoară urmă de batjocură în glas, ce-are să spună iubita dumneavoastră ?

— Iubita mea ? Ce stiti dumneavoastră de iubita mea ? întrebă Behaim. Nu-mi amintesc să fi suflat în toate cele patru vânturi cine e iubita mea aici în Milano. De cine vorbiţi ?

— De această Niccola, doar ea vă este iubită, nu ? răspunse d'Oggiono. N-aţi fost văzut zi de zi în cârciuma ţărănească de pe drumul către Monza, aşteptând-o ? Iar ea nu alerga ca o căprioară în singura rochie bună pe care-o are către dumneavoastră ?

Behaim sări ca ars în picioare şi se uită furios şi temător în jurul lui, ca şi cum aici, la cârciumă, ar fi fost încercuit de duşmani de moarte.

— Domnul meu, cum îndrăzniţi să vă băgaţi în treburile mele ? i-o reteză scurt lui d'Oggiono. Ce vă priveşte dacă e sau nu

iubita mea ? Şi, dacă este, are să primească rochii bune câte vrea, lăsaţi-mă pe mine să mă ocup de asta. Şi pe toţi dracii, fir-ar să fie, ce-are a face asta cu Boccetta ?

Acum fu rândul lui d'Oggiono să fie uimit.

— Asta mă întrebaţi pe mine ? Nu ştiţi, sau oare vă prefaceţi că nu ştiţi că este fiica lui Boccetta ?

Vai! gemu de durere şi de gelozie sculptorul Simoni. Fiica scumpă a cămătarului, Niccola... aşadar, e iubitul ei ? El este cel cu care... ? E a neamţului acestuia ? Behaim îi privea împietrit, ca un vier încolţit de câini.

10

— Ce tot îndrugaţi voi acolo ? V-aţi smintit amândoi ? urlă el, însă ştia, cu o siguranţă de moarte ştia că spuneau adevărul. Simţi că un pumnal i se înfige în inimă.Până la revărsatul zorilor rătăci de colo-colo, zdruncinat de durere şi deznădejde, pradă gândurilor încâlcite; străduţele înguste şi întunecate îl pur- tară prin tot oraşul până când ajunse la ziduri şi la canalul Naviglio, la crucea Sfântului Eustaţiu, unde începeau tufişurile şi gardurile vii, şi la porţile noului cămin al săracilor, de la geamurile căruia cobora miro- sul pâinii proaspete care se cocea noapte de noapte pe spezele Maurului, şi apoi înapoi tot drumul acesta lung, până ajunse în sfârşit, trecând prin piaţa de peşte şi pe la tarabele zarafilor, la palatul primăriei şi, în cele din urmă, în piaţa domului. Acolo se aruncă, mort de oboseală, pe treptele care duceau la portal, însă, neputând să-şi găsească liniştea, se şi ridică după câteva clipe şi îşi reluă drumul deznădăjduit.

„Tare proastă veste am primit, îşi spuse, mergând mai departe. într-adevăr, cea mai rea pe care mi-ar fi putut-o da cineva. Iov însuşi n-a primit una mai rea. Aşa o răutate! Aşa o perfidie! Aşa o trădare! Se uită la mine ca o mieluşică, se poartă de parcă mi s-ar fi dăruit cu totul, îmi zâmbeşte, îmi vorbeşte câte-n lună şi-n stele, dar asta ţine pentru sine: că e fiica acestui netrebnic. Şi ce netrebnic! Ce ghinioncă m-am procopsit cu ea! « Fiica scumpă a cămătarului », aşa i-a zis cheliosul de la cârciumă, cel cu mustăcioară - o plăcere să rosteşti aşa ceva, asta chiar nu sună rău. Dar « fiica lui Boccetta », asta e cu totul altceva, e ca o palmă peste faţă. Ce nerod am putut să fiu! De ce anume m-am lăsat mânat ? Cărei vrăji i-am căzut pradă ? De ce m-am lăsat prins de această iubire amăgitoare ? Unde-am să ajung ? Lucardesi - mi-a zis că mama ei era din familia Lucardesi. Da, *mama* ei! Dar tatăl ei este Boccetta, asta nu mi-a zis-o, flăcările iadului de i-ar înghiţi pe amândoi!“

Se opri şi-şi duse mâna la inima care stătea să-i sară din piept. In sufletu-i rătăcit, ceea ce fusese doar un gând născut la mânie devenise aievea. închipuirea că o vedea pe Niccola târându-se spre porţile iadului şi pierind în văpaia flăcărilor îl sperie, i se păru că din talpa iadului o aude strigând după ajutor şi, căi- nându-se şi cu o durere de nebiruit, îşi dădu seama că încă o mai iubea.

„Glasul acesta! gemu el continuându-şi

drumul. Cum îmi pătrunde în inimă! De-aş putea să-l alung din urechi pentru totdeauna! Dar dacă o sută de glasuri mi-ar vorbi în acelaşi timp, şi l-aş auzi pe acesta, numai pe el l-aş asculta. O, Dumnezeule, Dumnezeule milos, lasă-mă să-i uit glasul, lasă-mă să uit tot ce m-a vrăjit la ea, tot ce mă leagă de ea, ia-mi amintirea glasului, a mersului, a privirii, a îmbrăţişării, a zâmbetului - o, Dumnezeule, Dumnezeule milos, lasă-mă să uit că zâmbeşte ca îngerii, Tu ştii că este fiica lui Boccetta, scapă-mă, Doamne, auzi-mi ruga, lasă-mă s-o uit pentru totdeauna, sau ia-mi viaţa - asta ar fi si mai bine!“

„Acum, că îi vorbise Domnului şi-L rugase cu atâta ardoare să-l ajute, îşi simţi inima mai uşoară şi se străduí să privească totul într-altă lumină.

„Ce mi s-a întâmplat de fapt ? îşi spuse. Un mic necaz care i se putea întâmpla oricui, o mică neplăcere despre care nu prea sunt multe de spus - nimic mai mult. Am fost niţel îndrăgostit, mi-am pierdut un pic capul din pricina fetişcanei ăsteia, asta nu e bine, cu siguranţă, dar s-a întâmplat - pe cine-1 prinde îl prinde. Şi acum că, slavă Domnului, am aflat la timp cine este şi de unde vine, acum s-a terminat, trebuie să se fi terminat. Da, zău aşa, ar fi împotriva oricărei raţiuni să stărui în iubirea pentru fiica lui Boccetta, asta ar fi chiar de tot râsul. Iubire ? Oare se poate chema iubire povestea asta ? Nu, nu e nimic altceva decât un nesăbuit şi necugetat capriciu pe care, iată, sunt gata să-l înfrâng!“

însă alinarea pe care spera s-o dobândească astfel nu ţinu mult. Fără să vrea, îşi aminti o vorbă drăgăstoasă pe care, în timpul îmbrăţişării, i-o şoptise la ureche Niccola - de îndată îi apăru înaintea ochilor imaginea ei, o văzu în braţele sale în toată frumuseţea ei, lipindu-se de el, hotărâtă, gata să i se dăruiască, îşi făcu loc în mintea lui clipa de neuitat în care înţelesese că toate minunile lumii pălesc în faţa fericirii pe care o simţea în braţele ei, însă în locul desfătării acelei clipe se simţi potopit de durere, ruşine, tristeţe şi deznădejde.

„Nu e adevărat! strigă ceva în el. Minciuni, numai minciuni! De ce mă amăgesc singur ? Cum să învinq asta, e prea greu, cum s-o uit, are să fie mereu cu mine! Poftim, uite în ce hal am ajuns, mai nefericit nici căse poate - o, cât mă dispreţuiesc! Fiica lui Boccetta... Ştiu prea bine că e fiica lui, dar nu mă pot desprinde de ea, nu reuşesc să mă gândesc la altceva: la negoţ, la pieţe, la creşterea preţurilor, la mărfurile ce m-aş- teaptă în depozitele de la Veneţia. Ce boală m-a cuprins de trebuie să mă gândesc fără încetare să ajung iar în braţele ei, să dorm la sânul ei ? Ce-au de zis onoarea mea, mândria mea ? E oare cu putinţă să trăieşti chinuit de iubirea pentru cea pe care n-ai voie s-o iubeşti ? Cum puteam să ştiu oare că e venită pe lume anume să semene nefericire ? Să-mi aducă ruşine şi necaz ? Pedepseşte-mă, Doamne, căci fiica unui ţăran nespălat ar fi trebuit să-mi fie iubită! Blestemat fie ceasul în care-am întâlnit-o! Ce-am căutat pe strada Sfântului Iacob ? Mancino, care cânta cocoţat pe butoiul de varză, el e de vină că am cunoscut-o. îmi iese în cale o fată, e frumoasă, e chiar încântătoare, îmi zâmbeşte. O pierd din ochi - aici pesemne mi-a surâs îngerul meu păzitor. Iar eu, neghiobul de mine, îmi pun în cap că trebuie s-o regăsesc, o caut şi-n gaură de şarpe, nu mă dau bătut, o găsesc, devine a mea şi apoi - apoi ce păţesc ? Ce să mă fac acum, doar nu se

poate ca pe fiica lui Boccetta să mă încăpăţânez să o... Vai, e oare de îndurat o asemenea năpastă ? Diavolul însuşi, de-ar şti ce-am pătimit, mi-ar plânge de milă!"

îşi duse mâna la frunte şi simţi sudoarea rece care-i ţâşnea prin piele. Un fior de gheaţă îi cutremură spinarea.

„Sunt bolnav, se tângui el. Mi-e un rău de moarte, m-au cuprins frigurile, ce caut pe străzi ? Ar trebuisă fiu acasă în pat. O cană de vin fiert cu ceva cui- şoare - asta mi-ar prinde bine. Mă macină febra şi-mi încâlceşte gândurile. Poate că totul nu e decât o nălucire a febrei, nu e nimic adevărat, nimic aievea, doar visez, iar ea nu este fiica... Nu, vai mie, nu visez, simţurile-mi sunt limpezi, ştiu ce mi s-a întâmplat şi de-aia hoinăresc pe străzi - ar trebui să fiu în pat!“ Se crăpase deja de ziuă când ajunse acasă, la mansardă. Se trânti pe pat, hăituit şi bântuit de gândurile cele negre, până când un somn neliniştit se milostivi de el.

Era trecut de amiază când se trezi. O vreme zăcu încă năuc de somn, neputând să prindă măcar unul din gândurile ce-i vâjâiau prin cap. Ştia că i se întâmplase o nenorocire, ştia că cineva îi făcuse rău, dar ce rău anume nu reuşea să-si amintească. Nu-i era bine, presimţea că îl aştepta ceva de care-i era teamă. Şi atunci îşi aduse aminte de seara de dinainte, iar glasul lui d’Oggiono îi răsună în urechi: „Nu ştiţi că e fiica lui Boccetta ?“

încremeni de spaima a ce se petrecuse, însă chiar în clipa următoare un nou gând puse stăpânire pe el şi-l lăsă să vadă cu alţi ochi povestea care-1 apăsa într-atât.

„E oare sigur adevărat ce mi-au spus ? se întrebă el. Nu e oare cu putinţă ca cei doi de la Mielul, acest d'Oggiono şi cu celălalt, să fi ticluit o glumă proastă ca să-şi râdă de mine ? O minciună fără cusur, o scorneală îndrăzneaţă pe care mi-au pus-o sub nas şi pe care eu am fost îndeajuns de nerod s-o iau drept adevăr."Sări din pat şi începu să meargă de colo-colo prin odaie, pe deplin înviorat şi surprins de această scăpărare.

„Nu, nu este şi nu poate fi adevărat, ţesu el gândul mai departe. O minciună gogonată mi-au întins pe tavă. Din joacă, din obrăznicie, ba nu: din răutate au făcut-o. Dar n-am să-i uit, au să mi-o plătească. Auzi, Niccola, fiica lui Boccetta! Ce nerozie! Atât de altfel este ea: un suflet curat, nu-i pasă de bani, nu ţine la lucruri, nu vrea să primească de la mine nici cel mai mic dar, nici măcar o cingătoare sau una din acele punguţe brodate în care-şi ţin milanezele bănuţii de argint. Auzi, fiica lui Boccetta! Şi eu să cred aşa ceva!"

Se opri şi trase aer în piept. Şi, fiindcă inima îi era mai uşoară şi zbuciumul i se mai domolise, simţi nevoia ca, în loc să vorbească de unul singur, să le împărtăşească şi altora ce păţise şi să le asculte părerea despre renghiul pe care i-1 jucaseră la Mielul.

Proprietarul casei, negustorul de lumânări, nu era singur. La el în bucătărie, unde mirosea a slănină prăjită, se afla cizmarul din

vecini, un bătrân cu o bărbuţă rară. îi peticise tălpile tocite ale pantofilor de duminică şi căzuse în sfârşit, după tocmeli îndelungi, la învoială asupra plăţii, iar negustorul de lumânări îi numărase pe masă, în silă şi bodogănind, şase quattrini.

— O zi norocoasă să aveţi si Domnul să vă bine-

— cuvânteze! salută Behaim intrând în bucătărie. Am venit la momentul nepotrivit ? De nu, am să vă povestesc ce lucruri nemaipomenite mi s-au întâmplat.Domnul acesta, îi desluşi negustorul de lumânări cizmarului, locuieşte aici şi trece adesea pe la mine să-mi ceară sfatul, fiindcă ce-ar face el fără mine ? E străin şi tot oraşul nu vrea decât să-l păcălească.

— Eu sunt un om cinstit, mă ştie lumea, eu nu păcălesc pe nimeni, îi mărturisi cizmarul cu mâna pe inimă lui Behaim. De-aveţi pantofi de peticit, să ştiţi că la mine nu plătiţi mai mult decât se cere fiindcă sunteţi străin.

— Pe cinstea mea, nici nu ştiţi cât este de adevărat ce spuneţi, îi zise Behaim, fără să-l bage în seamă pe cizmar, negustorului de lumânări. Au încercat în- tr-adevăr să mă păcălească. Sunt doi puşi pe răspândit zvonuri - vor să mă facă să cred că iubita mea, cea de care v-am povestit, e fiica lui Boccetta.

— A lui Boccetta ? exclamă negustorul de lumânări părând foarte uimit. Adevărat ? Să fie oare cu putinţă ?

Apoi, cugetând o clipă, întrebă:

— Şi cine este acest Boccetta ?

— Cum ? Nu-1 cunoaşteţi pe Boccetta ? se minună Behaim. Credeam că nu e om să nu-1 cunoască, doar înşală pe toată lumea. V-am tot povestit de el, este cel care nu vrea să-mi plătească cei şaptesprezece ducaţi pe care mi-i datorează de atâţia ani. Dintre toţi

hoţomanii de cămătari din oraşul acesta, el este cel mai rău. Un om fără ruşine si fără onoare.

— Fiica lui ori a altuia, zise negustorul de lumânări, e straşnică fetişcana asta: cine-o are are o noapte dulce. E aşa cum trebuie, nici prea durdulie, nici prea sfrijită. Numai că nu-mi place c-aleargă după străini. E prea bună pentru unul care nu-i de-al nostru.Deci aţi văzut-o ? se interesă Behaim.

— Mi-a ieşit în cale o dată sau de două ori când pleca din odaia dumneavoastră, îi răspunse negustorul de lumânări.

— Nu v-am spus eu, se răsti Behaim la el, c-am să vă învineţesc spinarea dacă vă arătaţi fie şi doar o dată când e ea aici ?

— Glumeşte, îl lămuri negustorul de lumânări pe cizmar. E o vorbă de-a lui. Trebuie să vă spun că noi doi suntem cei mai buni prieteni. Carevasăzică, se întoarse el din nou spre Behaim, este fiica acestui afurisit de cămătar ?

— Aşa zice d'Oggiono, unul dintre pictorii ăştia pe care i-am întâlnit la Mielul, îl lămuri Behaim. Dar eu nu-1 cred, e un intrigant şi un mincinos.

— Ce v-am spus eu ? Că numai de necazuri o s-aveţi parte cu oamenii aceia, îl mustră negustorul de lumânări. Acum să nu spuneţi că nu v-am spus. Dar m-aţi ascultat ? Nu. Nici să n-auziţi, era musai să vă prăpădiţi banii la Mielul şi să vi se mai îndruge pe deasupra şi minciuni gogonate. în loc să staţi aici,

să mă lăsaţi să vă fac de mâncare - tot cartierul mă

>

ştie pentru bucatele mele!

Şi, pentru a întări adevărul celor spuse, luă tigaia de pe foc şi-i puse şi pe Behaim, şi pe cizmar să guste din lintea cu slănină pe care şi-o pregătise pentru masa de prânz.

Nu, nu-1 faceţi mincinos pe d’Oggiono, spus< cizmarul, lingându-se pe buze şi punând la loc lin gura cu care gustase lintea. Aici vă înşelaţi, domnule Acest d’Oggiono este foarte grijuliu când e vorba de adevăr.Apoi îi spuse negustorului de lumânări părerea lui despre cum se face lintea cu slănină:

— Eu, la mine acasă, pun mai puţin oţet şi adaug în schimb două-trei felii de măr si câteva fire de cim- bru, aşa iese mai bună.

— Fiecare cum ştie, spuse negustorul de lumânări înţepat, călcat pe bătături de feliile de măr şi firele de cimbru.

— Vorbiţi despre pictorul d’Oggiono ? îl întrebă Behaim pe cizmar. îl cunoaşteţi ?

— Da, cel care a pictat Fecioara pe nori ce atârnă în aripa corului, sub fereastra cea mare a domului, îl ştiu, spuse cizmarul. De ani de zile îşi aduce pantofii la mine în atelier. Are două perechi: unii din piele de oaie şi alţii din piele de Cordoba, pe care îi poartă în zi de sărbătoare. Şi dacă n-are bani zice: „Meştere Matteo, trebuie să mă păsuiţi niţel, astăzi n-am cum să vă plătesc, notaţi în carneţel că vă datorez opt quattrini - sau nouă, sau zece -, notaţi acolo, îmi zice, şi vineri trec şi v-aduc banii". Şi, dacă zice aşa, e ca şi cum ar fi jurat pe sfânta Scriptură: vineri îmi vine cu banii. Nu e un mincinos d’Oggiono. în el puteţi avea încredere, vă spun că ţine la adevăr.

— Atunci, murmură Behaim şovăitor şi abătut, fata aceasta, Niccola, e chiar fiica lui

Boccetta ?

Asta nu ştiu şi nici nu mă priveşte, i-o tăie negustorul de lumânări acru. E iubita dumneavoastră, si nu a mea, sper că n-aţi uitat! Cât despre ce le poate pielea unor fete ca asta, v-am mai spus-o de-atâtea ori. Şi-acum, că e ora prânzului, când toată lumea se aşază la masă, nu cred că trebuie să ascult toată trăncăneala asta despre această muieruşcă şi a cui fatăeste şi despre felii de mere şi pantofi şi Dumnezeu mai ştie ce! Banii vi i-aţi primit, meştere Matteo, la mine nu trebuie să se noteze cât am de plătit, eu plătesc pe loc - şi acum, cu bine, meştere Matteo, cu bine!

— Cu bine, spuse şi Behaim şi părăsi bucătăria şi casa, fără să ştie dacă să-i dea sau nu crezare lui d'Oggiono.

„Insă de n-a minţit, îşi spuse când ajunse în stradă, dac-am avut nenorocul să-mi fie iubită fiica acestui netrebnic, atunci ştiu unde stă si nu-mi rămâne alt- ceva de făcut decât să pândesc o vreme casa, iar de-am s-o văd ieşind pe uşa lui... O, Doamne, fă să nu se întâmple asta! Fă să stau şi să-mi pierd timpul de pomană în faţa casei lui, fă să aştept în zadar, Doamne! De-am s-o văd însă ieşind din casa lui, atunci nu mai încape nici o îndoială, atunci ştiu ce-am de făcut. Dar oare chiar ştiu ? Sunt oare atât de sigur de mine ? Am să fiu în stare să-mi înfrâng dorul ? Am să ascult de judecată, am să fac ce-mi porunceşte mintea ? Sau n-am să pot nici atunci să încetez s-o iubesc pe fata

aceasta ?“

1
1

Cu inima strânsă o porni pe drumul spre casa lui Boccetta.Foarte cătrănit - îi lipsea moneda cu care ar fi putut să-şi cumpere o felie de pâine de orz pentru prânz Mancino îşi croia drum printre bălăriile şi tufişurile dese ale grădinii sălbăticite din spatele casei „La fântână". Sub fereastra Niccolei se opri. Poate era acasă şi torcea lână ori îşi cârpea rochia în cămăruţa ei, căci obloanele erau deschise ca să pătrundă lumina sărăcăcioasă a acestei zile tulburi şi ploioase.

Nu pentru Niccola venise, avea o vorbă cu Boc- cetta, dar nu se grăbea, avea tot timpul. Rămase privind pierdut crăpăturile şi plesniturile casei, văzu că, dacă cineva voia să se suie pe zid, avea unde pune piciorul, întâi unul, apoi celălalt, şi îşi spuse că nu era cu neputinţă, ba chiar nu era nici prea greu să ajungă la fereastra Niccolei, în cămăruţa ei, în braţele ei. Şi, chiar de erau obloanele închise şi ferecate noaptea, lemnul era putred: nu putea rezista unei lovituri puternice.

Insă, dându-şi seama la ce se gândea, se mânie pe sine şi fu cuprins de ruşine şi de amărăciune.

„Uită-te la tine în ce hal ai ajuns! se certă el. Ce, te crezi încă un june poet? Un muritor de foame eşti, un paria, un neghiob şi o paiaţă. Grăjdar eştisi, de se nimereşte, un cutitar. Asta eşti! Mereu ai să rămâi înglodat în sărăcia asta amară. Şi mai eşti şi în iarna vieţii, cât mai e până când te-or duce şi ţi-or behăi *De terre vient, en terre tourne*[11] ? Vai, cum de si-a luat tinereţea mea bun-rămas, cum mi s-a întâmplat mie asta, şi când ? Nici pe jos şi nici călare n-a plecat - m-am uitat o dată după ea şi nu mai era. Şi-acum, neghiobule, vrei să te duci sus la Niccola si să-i cerşeşti o fărâmă de iubire ? Ce-as mai vrea să-ţi trag un pumn zdravăn, aşa un pumn, de să dai cu fundul de pământ, că asta meriţi. Nu ţi-ai jurat tu, când încă erai în toate minţile, să nu mai roieşti în jurul ei cu simţământul acesta amărât, searbăd şi răsuflat pe care-1 numeşti iubire ? Dar iată-te din nou aici, că de judecată n-asculţi, fireşte. Bolnav din dragoste ? De tot râsul eşti - la fel îl doare şi pe măgar biciul cu care-i îndemnat la treabă. Ce speri să-ţi aducă chipul acesta - care nu e chip, ci o grimasă ? Ochi înfundaţi în orbite, privire moartă, obraji sco- fâlciţi şi zbârciţi ca o mănuşă din piele de batal veche, crăpată şi bleagă. Asta eşti! Şi-i vrei iubirea, când ştii prea bine că nu te bagă în seamă şi că este a altuia ? Nu ştii ce-i mândria, eşti mai rău ca un şobolan! Neghiobule! Smintitule! Ia-ţi tălpăşiţa de-aici!“

11 Ce vine din ţărână în ţărână se va întoarce (fr.).

Şi, după ce îşi recăpătase astfel stăpânirea de sine, se duse, fără să mai arunce nici o privire spre fereastra Niccolei, prin mărăcinişul grădinii în partea din faţă a casei. Se dovedi că nu avea nevoie să bată la uşă, căci Boccetta stătea la gemuleţ. Tocmai asculta un călugăr cerşetor care îl rugase ca în cinstea SfinteiTreimi să-şi facă o pomană cu el şi, în faţa lui Mancino şi a tuturor celor care treceau pe acolo, se arăta în toată răutatea lui:

— S-ar părea, zise el clătinând din cap a amărăciune, ca şi cum i-ar fi părut rău că cineva îşi bătuse joc de acest biet călugăr, că cineva v-a trimis cu gând rău la usa cui nu trebuie, căci ştie toată lumea că aici nu se dă de pomană.

Călugărul îşi avusese încercările sale, ştia că arareori îi dădea cineva ceva de prima dată. Celor de la oraş trebuia să li se spună de două, trei ori că nu sunt decât trecători prin lumea aceasta şi că prin fapte bune îşi pot scurta timpul petrecut în flăcările iadului.

— Daţi, domnule, îi spuse el lui Boccetta, pentru mila Domnului şi pentru meritele preaslăvitului sfânt care a ctitorit ordinul nostru. Ce daţi vi se va întoarce înapoi. Căci Domnul nu-i uită pe cei ce din milostenia lor fac o faptă bună. De la Domnul vine harul.

— Da, spuse Boccetta şi văzându-1 pe Mancino îi aruncă o privire ghiduşă. Asta se ştie. La fel cum
de la Cremona vin cârnăciorii fierbinţi.
>
— O mică pomană, îşi continuă călugărul

neobosit litania. Mai târziu pomana asta are să vă călăuzească la răscrucile lumii de dincolo. Nu vă cer mult. Puţină brânză, un ou, puţină untură - ştiţi cum se spune: pomenile şi slujbele spală păcatele.

Mă uimiţi de-a dreptul, scumpe frate, îi zise Boccetta. Untură, brânză, un ou - ce mai, praznic de duminică aşteptaţi dumneavoastră de la mine. Nu v-aţi gândit oare că, pe lângă suferinţa pe care-o lasă s-o îndure, Dumnezeu i-a pregătit păcătoasei omeniri şi foamea ? Purcedeţi împotriva voinţei divinede-ncercaţi să nesocotiţi această pregătire a Lui. Atât vă-ntreb: E oare creştineşte asa, e bine ?

— Ce-aţi spus acum, recunoscu, buimăcit de acest reproş neaşteptat, călugărul, e teologie înaltă, iar eu nu-s decât un biet călugăr neştiutor. Un lucru însă ştiu: am fost aduşi pe lumea asta să ne ajutăm unii pe alţii la ananghie. Altminteri, de ce suntem pe pământ ?

— Să ne ajutăm unii pe alţii ? strigă Boccetta pufnind într-un râs sălbatic. Ce gând năstruşnic! Nu, scumpe frate, să-i ajut pe alţii, asta nu-mi stă în fire, nu sunt făcut pentru aşa ceva, şi-apoi de cele mai multe ori asta înseamnă cheltuieli care nu prea cred să-mi aducă vreun câştig. M-aţi înţeles, scumpe frate ? Atunci mergeţi şi găsiţi-vă altă uşă la care să bateţi!

Speriat de-a dreptul şi fără prea mari speranţe, călugărul făcu o ultimă încercare de a-1 îndupleca totuşi pe Boccetta.

— Aduceţi-vă aminte, îl mustră el, că Domnul l-a plăsmuit pe om după chipul şi asemănarea Lui: bun şi dornic să facă fapte bune.

— Ce-a făcut ? izbucni Boccetta. Ce spuneţi acolo ? Bun şi dornic să facă fapte bune ? încetaţi de îndată, de nu vreţi să mor aici de râs. Bun şi dornic să facă fapte bune! Asta-i prea de tot, au început să mă doară fălcile, încetaţi odată!

Călugărul îşi luă sacul de pe jos şi-l aruncă peste umăr.

— Cu bine, domnule! spuse el. Fie ca Domnul, în mila Lui, să vă lumineze. Căci îmi pare că aveţi nevoie de lumină.

— Ajungând în dreptul lui Mancino, îi făcu un semn tainic cu capul, se opri şi zise:De-aveţi şi dumneavoastră să-l rugaţi ceva, să vă dea Domnul mai multă răbdare şi mai mult noroc - pe mine mă doare gura de cât am vorbit. Nu-mi vine să cred: acesta-i unul care nu scoate nici pentru credinţă un quattrino din buzunar.

— Acesta-i unul, îi răspunse Mancino, care nu-i vrea nimănui pe lumea asta binele, nici măcar sieşi. Pâinea pe care o mănâncă şi porcii ar dispreţui-o.

— Hei, dumneavoastră, de colo! îi strigă Boccetta lui Mancino, în vreme ce călugărul îşi văzu de drum clătinând din cap. Dacă aţi venit cu rost de ceartă, v-aţi obosit degeaba, că n-o s-ajungeţi nicăieri. Pe mine puteţi să mă faceţi în fel şi chip, de vă place, mi-e totuna.

— Am venit sa vă pun în gardă, spuse Mancino. Fiţi cu luare-aminte, sunteţi în primejdie - după cum stau lucrurile, are să se lase cu omor. Vă dă târcoale neamţul.

— Care neamţ ? întrebă Boccetta nepăsător, stând apoi o clipă pe gânduri. Să mor dacă ştiu despre ce vorbiţi.

— N-a venit unul să vă ceară nişte ducaţi pe care n-aţi vrut să i-i plătiţi ? îi aminti Mancino.

— De el era vorba ? spuse Boccetta. Acum îmi amintesc. Ca să-l pedepsească pentru păcate, Dumnezeu i-a băgat în cap că trebuie să-mi ceară mie zece sau nu ştiu câţi ducati.

A venit aici să mă sâcâie, numai de ducatii ăştia mi-a vorbit fără încetare si nu mi-a fost uşor să scap de el.

Atunci fiţi cu băgare de seamă, să nu se încheie urât socotelile pentru dumneavoastră, vorbi Mancino. Neamţul acesta se simte jignit şi batjocorit, iar furiaşi turbarea care l-au cuprins îl fac să nu se dea în lături de la nimic.

Boccetta îşi schimonosi gura strâmbă într-un zâmbet batjocoritor.

— N-are decât să vină, spuse el calm. S-a întâmplat nu o dată ca cei duşi după lână să se întoarcă tunşi.

— Ştiu, zise Mancino, că sunteti mai mult decât încercat şi priceput în treburi murdare şi că ştiţi ca nimeni altul să ţineţi si cu o sută de mâini banii care vă ajung în buzunar, chiar de nu-s ai dumneavoastră...

— Mă linguşiţi, îl întrerupse Boccetta. Prea multe vorbe goale despre modesta pricepere pe care mi-a dat-o Dumnezeu.

— Dar neamţul acesta, continuă Mancino, ştie ce să facă, îşi găseşte în oraş omul care să fie gata să vă dea *Benedicite* cu o lamă de cuţit ori de topor şi...

— N-are decât să vină cu al său *Benedicite*! hotărî Boccetta. Am să ştiu să-i răspund cu *Dominus.*

— Dar nu e dreptul lui ? strigă Mancino. Nu-i datoraţi neamţului acestuia banii pe care vi-i cere ?

Boccetta îşi scărpină bărbia nerasă, iar pe chip i se citi uimirea, de parcă ar fi fost ultimul lucru pe care s-ar fi aşteptat să-l

audă.

— Dreptul lui ? Ce vreţi să spuneţi cu asta ? răspunse el. O fi dreptul lui, dar ce-are a face, dacă n-am chef s-o fac pe milostivul şi să stric un ban bun pe-un prostănac ?

Fără să spună o vorbă, Mancino privi chipul de la ferestruică.

Dumneavoastră, care sunteţi de neam nobil, spuse el apoi, care veniţi dintr-o casă atât de mare şi de vestită, care nu o dată i-a dat Florenţei gonfalo-nierul, purtătorul stindardului dreptăţii, spuneţi-mi, de ce vă trăiti viata fără ruşine si fără onoare ?

Pentru prima oară pe chipul lui Boccetta se arătă un fel de supărare şi nerăbdare.

— Fără onoare, ziceţi ? răspunse el. Ce ştiţi dumneavoastră despre onoare ? Am să vă spun un lucru, şi să-l ţineţi minte, să nu-1 uitaţi: Cine păstrează banii, acela are onoarea. Si-acum, de mai aveţi ceva să-mi spuneţi, spuneţi-mi. De nu, nu mă mai bateţi la cap

cu netotul acesta de neamţ.

>

— Bine, spuse Mancino, am plecat. V-am înştiinţat de primejdie şi, pe legea mea, nu din iubire pentru dumneavoastră am făcut-o. Acum, de-o să încasaţi o tăietură de cuţit pe toată faţa, de la o ureche la cealaltă de lungă, nu-mi mai pasă.

Şi părăsi grădina.

— N-are decât să vină! urlă Boccetta în urma lui. N-are decât să se arate! De-abia aştept! Spuneţi-i că n-are să vadă din banii ăia nici o leţcaie, nici una, asta să-i spuneţi şi să veniţi pe urmă să-mi povestiţi ce v-a croncănit drept răspuns în furia lui.

Pufni într-un râs ca un lătrat răguşit, apoi chipul îi dispăru de la ferestruică.

Joachim Behaim, ascuns în spatele zidului grădinii şi privind ţintă spre uşa casei, temându-se de apariţia Niccolei ca de cea mai cumplită lovitură a destinului, auzise vorbele lui Boccetta si înţelesese de îndată că despre nimeni altul decât el era vorba, că el era cel care din banii săi n-are să vadă nici o leţcaie. O furie fierbinte, clocotindă, i se urcă la tâmpleşi-i puse stăpânire pe gânduri; vinele de pe frunte stăteau să-i plesnească, iar mâinile îi tremurau.

„E bine c-am auzit asta, îşi spuse. O, Doamne, a mai fost vreodată pe faţa pământului aşa un hain netrebnic ? Nici o leţcaie din banii mei! Nu mai e decât un singur lucru de făcut: să pun mâna pe el, să-l prind în pumni - iar de-ar fi să stau s-aştept ceasuri, zile întregi aici în faţa uşii lui, tot n-are de ce să-mi pară rău, căci timpul nu va fi timp pierdut. Trebuie să fac tot ce-mi stă-n putinţă să pun mâna pe el, şi-atunci am să-l altoiesc atât de tare, c-are să mă tină minte si-n ceasul cel din urmă. Dar oare iese vreodată din casă ? Are curajul să iasă pe stradă, printre oameni ? Poate o avea provizii pe săptămâni de zile în casă. N-am să-l văd până la urmă doar în spatele acelei ferestruici ? O, laşule, blestemat să fii aici şi acolo, pe pământ şi-n lumea de apoi! Ce-aş vrea să te aud zbierând din iad după o picătură de apă pe limba-ţi moartă! Şi aici, pe pământ ? Aici să-i meargă bine şi de-acum încolo, să se bucure de ducaţii mei, să se

joace el cu ducaţii mei, să-i zornăie în palmă ? O, de-ar ieşi chiar acum pe uşă, chiar acum de mi-ar pica în gheare - o, ce plăcere îmi face doar gândul că s-ar putea întâmpla asta. Vino-ncoace, jigodie ! Mânca-te-ar ciuma! Ciuma ? De ce ciuma ? N-ar fi o pedeapsă mult prea blândă pentru el, nu merită oare o moarte mai cruntă ?“

Trase adânc aer în piept şi îşi şterse sudoarea de pe frunte.

„Smintit sunt, că mă las cuprins de aşa o furie! se certă el. Nu-i oare taman ce-aşteaptă şacalul acesta răpciugos ? N-am ascultat cu urechile mele că tocmaiasta şi-a dorit, n-a râs el întocmai ca un şacal la gândul acesta ? La ce bun blestemele, la ce-mi folosesc ? Şi pentru o sută de ducaţi pot să tun, să fulger şi să-i vreau ciuma - am să-mi văd fie şi un pfenig din banii mei ? Şi dacă-mi pică în mână şi dau în el până mă dor palmele, banii tot îi păstrează. Şi la urmă mai dau şi de neplăceri din pricina javrei ăsteia nenorocite dacă nu tin măsura si rămân cu el lat. Pentru > •>
mila Domnului, pentru ce-am venit aici ? Să-i ascult vorbele neobrăzate si fără frica lui Dumnezeu ? Nu! Am venit să văd dacă ea - dacă Niccola - o, Doamne, dacă din casa lui, pe uşa aceasta... o, Dumnezeule bun şi drept, nu mă părăsi, se poate oare să vrei Tu ca Niccola..."

Se opri şi nu-L mai invocă pe Dumnezeul cel drept în numele Niccolei. Un gând covârşitor schimbă totul în el şi văzu deodată o cale ce avea să-l ducă la dreptul cuvenit, la acei şaptesprezece ducaţi.

„Trebuie să plec, îşi zise. Şi poate chiar nu-i atât de greu, iar Boccetta - Boccetta ar fi atunci năpăstuitul şi ar plânge el după cei şaptesprezece ducaţi. Cred că ar merge aşa, îşi spuse. Sigur că da, cu iubirea asta trebuie să se termine odată. Trebuie să încetez să fiu cu gândul la ea, trebuie să-mi scot din minte chipul ei. Dar oare am să reuşesc ? Vai mie, prea sunt prins în mreaja dragostei, e o

ruşine că încă ţin la ea, la fiica lui Boccetta. Dar dacă totuşi nu e fiica lui ? încă
nu ştiu de-am s-o văd ieşind din casa asta. Si dacă
> > >

aşteptarea îmi va fi în zadar, atunci e totul altfel. Cum mai ajung eu atunci la cei şaptesprezece ducaţi ? Dar dacă Niccola iese pe uşa aceasta, atunci am să reuşesc - chiar de-ar fi să-mi preschimb inima în piatră.însă voi putea oare ? N-o mai iubesc, de fapt ? N-a fost de la bun început iubirea mea mai mare şi mai arzătoare decât a ei ? N-are o putere mai mare asupra mea decât am avut eu vreodată asupra ei ? Cum de mi s-a putut întâmpla una ca asta ? Unde mi-e mândria ? Unde mi-e onoarea ?“

Deodată îl izbi gândul înspăimântător că, dacă planul său avea să-l ducă la ţintă, s-ar fi adeverit fără doar şi poate nălucirea înfiorătoare pe care o avusese în faţa ochilor toată noaptea, pe când hoinărea pe străzile oraşului, şi la care până în ceasul acela îi era groază să se gândească: că e fiica lui Boccetta. „O, de n-ar fi, totuşi!“ îi străfulgeră încă o dată, pentru ultima dată prin minte. „Ba da! Să fie!“ se contrazise, fiindcă pentru planul său trebuia să-şi dorească taman ceea ce înainte îl umpluse de groază şi de disperare. „Să fie! hotărî el. Este! Ştiu că este fiica lui Boccetta", îi porunci el inimii.

Rămase cu privirea pironită pe uşă şi cu mâinile la tâmple, aşteptând. Nu ştia dacă era învăluit de teamă ori de speranţă. Se certă şi se blestemă, îşi renegă iubirea dispreţuitor, o alungă, se războiu cu sine şi se mânie fiindcă i se părea că iubirea aceasta încă mai licărea.

Apoi se deschise uşa şi o văzu pe Niccola, ştia că ea era înainte să o fi văzut. Merse cu mersul ei unduitor şi mândru, după care putea fi recunoscută de departe, pluti prin grădină şi o luă pe stradă, văzân- du-si de drum cu un aer visător.

Joachim Behaim o urmă, şi iubirea îi muri ucisă de voinţă, trădată de orgoliu. Era o oprelişte în calea planului său, nu avea voie să trăiască.N-o pierdu din ochi şi, urmărind-o, îşi ticlui planul pe care avea să-l înfăptuiască în ziua aceea. O văzu şovăind o clipă la poarta Vercelli, apoi o luă pe drumul ce ducea la biserica Sfântului Eustorgio. îşi aminti că obişnuia să meargă în fiecare zi să se roage în şoaptă la Christul sculptat în lemn ce atârna într-o nişă a navei transversale. Uneori, când se întâmplase să întârzie niţel la el, îi spunea că fusese la Domnul ei Isus Christos în biserica Sfântului Eustorgio şi că avusese mai multe să-l spună ca în alte zile.

„Du-te tu şi vorbeşte-l! spuse Behaim când o văzu pierind în penumbra transeptului. Dumnezeu n-are să-l dea voie să te asculte. Dumnezeu este de partea mea, când l-am cerut ajutorul, mi-a arătat această cale — are să-mi facă dreptate."

Şi se grăbi să ajungă acasă, s-o aştepte pe Niccola în odaia sa.

Când intră înăuntru, îl găsi atât de ocupat cu umplerea cuferelor sale, încât păru să nici nu vadă că venise. Hainele, albiturile, cingătorile, pantofii, cămăşile şi batistele colorate zăceau, în parte orânduite şi stivuite, în parte încă în devălmăşie pe pat, pe masă şi pe scaune.

Ea se sperie, fiindcă la o primă privire nu-şi putu da seama dacă toate acestea erau de

bine ori de rău, de erau un început ori sfârşitul, de însemnau adio ori rămasul împreună pe vecie.

— Pleci ? îngăimă cu inima strânsă. Vrei să pleci din Milano ?

Mi-ai făgăduit, răspunse el fără s-o privească, că mă vei urma oriunde mă voi duce. Drumul nostrumerge la Lecco şi peste Adda. De-acolo până la Veneţia nu facem nici o oră dacă avem cai buni.

— La Veneţia, suspină ea, căreia, fiindcă nu ajunsese niciodată dincolo de satele din împrejurimi, această călătorie i se părea o aventură temerară. Se lipi de el.

— Te-ai îndoit că merg cu tine ? întrebă ea. N-am lăsat totul în mâinile tale, nu ti-am dat viata si sufle- tul meu ? Ziua şi ceasul plecării să mi le spui, şi voi fi gata. E azi? E adevărat că ziua la Veneţia nu se înţelege om cu om din pricina hărmălaiei măcinătorilor de piper ? Şi spune-mi: o să ai în sacul tău loc şi pentru lucrurile pe care vreau să le iau cu mine ? Trebuie să ştii, dragul meu, că nu sunt chiar aşa de săracă. Am şase farfurii de cositor, două mari şi patru mici, o salatieră şi două sfeşnice, toate trei de argint şi cu blazonul Lucardesi. Mai am şi un urcior de aramă pentru apă, dar e greu şi nu foarte îndemânos, poate că nu merită cărat într-o călătorie la Veneţia.

— Aceste lucruri n-au să mă ajute prea mult, spuse Behaim ridicând capul şi privind-o pe fată cu îngrijorare. Mă întrebi ziua, mă întrebi ceasul, şi eu nu pot să ţi le spun. Mă cheamă treburile la Veneţia, însă am avut parte de neplăceri, lucrurile nu merg aşa cum am sperat - pe scurt, am necazuri.

Şi, ca unul care nu mai ştie încotro s-o

apuce, ridică braţele si le lăsă din nou să cadă.

Niccola îl privi uluită şi îngrijorată.

Dacă ai necazuri, dragul meu, împărtăşeş- te-mi-le! îl rugă ea. Fireşte, nu ştiu de-ţi pot fi de folos. Ştiu însă că nu e nimic pe lume ce n-aş face de dragul tău.El râse scurt.

— Ce vorbeşti şi tu! spuse el. Cum să m-ajuţi tu pe mine ? De vrei însă neapărat să ştii ce mă apasă, n-am să-ţi ascund că lucrurile nu stau prea bine. îmi lipsesc bani, o sumă însemnată de care am mare nevoie - Dumnezeu mi-e martor că n-am avut nicicând nevoie de bani ca acum, si nu ştiu cum să fac rost de ei. Poate gândeşti că o călătorie ca asta...

— Dragul meu, crede-mă, eu mă mulţumesc cu puţin! făcu Niccola speriată. Dacă am ceva pâine si-un ou sau ceva fructe...

Behaim îi reteză vorbele cu o ridicătură din umeri.

— Nu e vorba de ce mâncăm, o lămuri el. O asemenea călătorie presupune alte cheltuieli mult mai mari. După ce-am plătit ce datorez aici în casă, nu ştiu de pot ajunge cu ce-mi rămâne fie şi la Lecco şi dacă, odată ajunşi acolo, om avea cu ce înnopta.

Şi, prefăcându-se supărat că-i spusese toate acestea, adăugă:

— Acum ştii dară cum stau lucrurile. Ce-am dres cu asta ?

Niccola oftă şi rămase pe gânduri.

— Sunt mulţi banii care îţi lipsesc ? întrebă ea înfrigurată. O sumă mare ?

— Patruzeci de ducaţi - uite ce uşor am

spus-o, răspunse el. O nimica toată. însă nu poţi crede cât de mulţi bani sunt ăştia când îti sunt de trebuinţă şi nu ştii cum să faci rost de ei.

Şi îşi trecu mâna peste frunte, ca unul care e împovărat de griji.

Patruzeci de ducaţi, spuse Niccola, şi o vreme tăcu.Se gândea la banii tatălui ei, la banii pe care el îi iubea mai mult ca pe ochii din cap şi pe care se chinuia să-i ţină ascunşi de ea; însă ei nu-i scăpase în ce găuri şi cotloane, în spatele căror pietre din perete şi sub ce dale din pardoseală îi dosise. Deşi citea necaz şi apăsare pe chipul iubitului ei, nu-i fu uşor să ia hotărârea.

— Patruzeci de ducaţi, repetă ea. Patruzeci de ducaţi... Poate... dragul meu, poate că ţi-aş putea face eu rost de ei.

— Tu ? striga Behaim, iar glasul îi trăda bucuria. Adevărat ? Ai putea tu... Pe legea mea, atunci toate grijile-ar pieri! Dar nu poate fi adevărat. Nu pot să cred. Nu spui drept.

Niccola era cu mintea încă în casa tatălui ei.

„Nu e o nedreptate ceea ce fac, îşi zise ea. Trebuie să iau ce-i al meu, pentru numele lui Dumnezeu. îmi iau rămas-bun de la el, dar de zestre nici n-are să vrea s-audă. Nici măcar bani de merinde n-are să-mi dea. Patruzeci de ducaţi! Sigur, are să bage iute de seamă. Doar ştie fiecare scândură din casă."

însă nu o sperie gândul acesta. Se şi vedea în drum spre Veneţia.

— Ba spun drept, zise ea. Nu mă crezi ? Nu ştii, dragul meu, ce-aş fi în stare să fac pentru tine!

1
2

Dacă spui drept, dacă-i adevărat că poţi face rost de banii ăştia, atunci nu mai zăbovi o clipă! îi spuse Behaim. Nu mă lăsa mult să aştept! întoar- ce-te degrabă!Lodovico Maurul, ducele Milanului, zăcea pe patul de suferinţă în acea încăpere a castelului numită, după cele două tapiserii flamande care-i împodobeau pereţii, Sala păstorilor şi a faunului. Junghiuri în capul pieptului îl nelinişteau, genunchii umflaţi îl dureau cumplit, iar strădaniile doctorului care fusese chemat şi care se bucura de încrederea ducelui nu îi aduseseră încă alinare. La picioarele patului stătea, cu un volum al *Purgatoriului* în mână, şambelanul Antonio Benincasa, căruia în ziua aceea i se făcuse onoarea de a-i citi ducelui suferind versuri din Dante şi care tocmai parcursese cu glasul său răsunător cel de-al unsprezecelea cânt, în care pictorul Oderisi se plânge de vremelnicia faimei pământeşti. Intr-o nişă a sălii stătea, adâncit în hârtiile sale, conducătorul cancelariei secrete a ducelui, Tommaso di Lancia, sosit să-i raporteze ducelui tot ce se

petrecuse în ultimele zile în Milano. Avea în slujba sa câteva zeci de oameni din toate straturile societăţii care îi aduceau la cunostinţă ce se vorbea de bine ori de rău, ce se plănuia, cine sosise în oraş sau cine îl părăsise şi orice lucru însemnat se mai petrecuse. Scopul era zădărnicirea eforturilor curţii franceze de a ştirbi renumele, puterea şi averea ducelui - ţel pentru care francezii

nu se zgârceau la cheltuieli şi la ameninţări nemărginite. Se ştia că destui oameni de vază n-ar fi pregetat ca în clipa potrivită să spargă porţile oraşului şi în locul lor să ridice arcuri de triumf pentru a-1 întâmpina cum se cuvine pe regele Franţei când avea să se mute la Milano.

La o grămăjoară de cărbuni aprinşi, maestrul Zabatto, doctorul, încălzea pe trepiedul său de aramă licoarea pe care i-o pregătise ducelui. Servitorul Gio- mino, un băietan, stătea gata să-i dea bolnavului vin dacă cerea, să-i potrivească pernele, să-i împrospăteze compresele reci şi să îndeplinească orice alte porunci ale sale ori ale doctorului.

Afară, în galerii şi pe culoare stăteau în grupuri şambelani şi secretari de stat, înalţi dregători, slugi, secretari ai diferitelor cancelarii şi ofiţeri ai gărzii - fiecare din ei gata oricând să fie chemat în camera de suferinţă a ducelui, care putea să-şi dorească să-i dea unuia cine ştie ce sarcini, să-i ceară altuia infor- maţii, să dezbată cu un al treilea o problemă arzătoare a zilei şi să comenteze cu un al patrulea vreun pasaj obscur din *Purgatoriu.* De undeva se auzeau adesea acordurile unui instrument cu coarde: Anason îşi umplea timpul stând de vorbă, când cu o melodie ce părea să pună o întrebare, când cu una ce suna a răspuns, cu sine însuşi.

Messer Leonardo, venit să ridice de la vistierie o anumită sumă cuvenită lui, se întâlni pe scara principală cu şambelanul Matteo Bossi, însărcinat cu mesele ducelui. Aflând de la el că ducele se lăsase pe mâna maestrului Zabatto, messer Leonardo îşi exprimă însufleţit nemulţumirea legată de alegerea doctorului şi părerea proastă despre cunoştinţele acestuia; şam-belanul îl ascultă tuşind şi dregându-şi glasul, fiindcă suferea de plămâni şi nu putea să respire decât dregându-şi mereu glasul.

— Cum poate avea unul ca el îndrăzneala să se numească doctor şi anatomist? se răzvrăti messer Leonardo. Ce ştie el ? Ce cunoştinţe are ? Poate să-mi spună de ce somnolenţa, ca şi plictiseala ne provoacă reflexul straniu cunoscut drept căscat ? Poate să-mi spună de ce necazurile, suferinţele şi durerile încearcă să ne aducă o anumită uşurare storcându-ne din ochi un lichid sărat ? Şi de ce teama ca şi frigul fac corpul omenesc să tremure ? Intrebaţi-1 toate acestea, şi veţi rămâne fără răspuns. Nu e în stare să vă spună numărul muşchilor care-i dau limbii mobilitatea, ca să poată vorbi şi lăuda pe Creator. N-o să vă poată spune nici ce loc ocupă în gospodăria corpului omenesc splina sau ficatul. Poate să mă lumineze cum funcţionează acest minunat instrument gândit şi construit de cel mai mare Creator - inima ? Nu poate. Nu-i decât un biet spiţer ce mai ia câteodată sânge şi oblojeşte un picior sucit. Insă, ca să

fie doctor, ar trebui să încerce să-nţeleagă ce e omul şi ce e viaţa.

Şambelanul îi dădu apă la moară povestindu-i ce păţise el cu doctorul:

— Trebuie să vă dau dreptate, messer Leonardo, fiindcă nici pe mine nu m-a ajutat. Dar, ca să spun drept, nici ceilalţi doctori pe care i-am întrebat n-au ştiut ce să-mi facă. In fine, încă mai trăiesc si-mi văd de-ale mele. Dar dacă mi se înrăutăţeşte boala -

atunci ce fac ? Ce se va alege de bucatele ducelui ? In ce mâini va cădea răspunderea pentru ele ? Vai, Doamne! Nici nu vreau să mă gândesc! Credeţi-mă,Luminăţia Sa, ducele, are să-şi dea seama abia când va fi prea târziu ce servitor devotat i-am fost.

Oftă, îi strânse mâna lui Leonardo şi coborî scările tuşind şi dregându-şi glasul.

Sus, în galerie, o parte dintre cei în slujba ducelui căutau să-şi omoare timpul cu tot felul de discuţii, şi după ce întorseseră pe toate feţele felurite lucruri, se opriseră acum la întrebarea atât de cunoscută: care dintre bunurile pământeşti îi aduceau fericirea celui care se bucura de ele. Secretarul Ferriero, însărcinat cu întocmirea corespondenţei ducelui şi atât de ocupat cu această îndeletnicire încât de cele mai multe ori nu găsea timp să-şi cureţe degetele de cerneală, dădu primul răspunsul.

— Câini, şoimi, o vânătoare, o herghelie sănătoasă - să ai toate acestea înseamnă să fii fericit, visă el netezind teancul de hârtii pe care-l ţinea în braţe.

— Eu, unul, mă mulţumesc cu mai puţin, zise un tânăr ofiţer al străjii. M-aş socoti fericit dacă aş reuşi la noapte să câştig la iadeş o monedă, două de aur.

Secretarul de stat Tiraboschi, care, deşi deţinea două vii frumuşele, era cunoscut ca mare strângător, îşi spuse şi el părerea:

— Dacă aş putea pofti în fiecare zi doi, trei ori patru prieteni la masă să vorbim despre arte, ştiinţe şi politică m-aş simţi tare fericit.

Dar pentru asta - oftă el - e nevoie de o masă încărcată şi de slugi pricepute care să ne servească, ori pentru aşa ceva, Dumnezeu mi-e martor, mijloacele nu-mi ajung.

— Fericirea ? Ce e oare fericirea, de nu darul vieţii pe tipsie de aur? spuse grecul Lascaris, lăsat fără patrie de căderea Constantinopolului şi însărcinat cu educaţia celor doi prinţi ai ducatului.Nu se află decât un singur bun pe care-1 socotesc preţios, ba chiar de neînlocuit, şi acesta este timpul. Cine poate face cu timpul său ce-i pofteşte inima, acela este fericit, acela este bogat. Eu, domnilor, sunt cel mai sărac dintre săraci.

Din această căinare a secretarului de stat nu răsuna amărăciune, ci satisfacţie, vanitate şi mândrie. Fiindcă de ani de zile fusese însărcinat de duce, care îşi pusese toată încrederea în el, cu treburi politice la curţile mai mici si mai mari ale Italiei si, cum termina o misiune, cum îl aştepta alta.

— Fericirea, adevărata fericire este să creezi lucruri care nu pier în aceeaşi zi, ci dăinuie peste veacuri, spuse resemnat cofetarul ducelui.

— Atunci adevărata fericire s-ar găsi numai pe uliţa căldărarilor, remarcă tânărul Guarniero, unul dintre pajii ducelui, care nu avea nimic împotriva creaţiilor pieritoare ale cofetarului.

— Fericirea este să-ţi fie dat să trăieşti pentru acele lucruri pe care ţi le-ai dorit încă din copilărie - toate celelalte sunt pulbere în vânt, îi lămuri grăj darul Cencio, a cărui datorie era să facă rost de hăţurile şi de şeile potrivite pentru fiecare cal al ducelui. Aşa că m-aş putea foarte bine socoti printre cei fericiţi dacă aş auzi din când în când fie si

doar o vorbă de recunoaştere pentru ceea ce fac. însă după cum se ştie...

Amuţi, dădu din umeri şi îi lăsă pe ceilalţi să hotărască dacă el s-ar putea numi fericit.

Luă cuvântul poetul Bellincioli.

După cum ştiu prietenii mei, începu el, cu multă trudă am izbutit să strâng o colecţie de cărţi rare şi însemnate, precum şi un număr de tablouri alese ale unora dintre cei mai mari pictori. Insă aceste comorinu m-au făcut fericit, ci mi-au dat doar mulţumirea de a putea spune că nu mi-am irosit viaţa de pomană. Şi nu cer mai mult. Căci celor ce gândesc nu le este dat să fie fericiţi pe lumea aceasta.

Il văzu pe Leonardo, care se apropia de grupul filozof, îl salută cu capul şi continuă în speranţa să fie auzit de el:

— Mă îngrijorează, de asemenea, că în raftul meu de cărţi de ani de zile stă un loc gol. E destinat tratatului despre pictură al lui messer Leonardo, pe care acest mare geniu l-a început de multă vreme, însă cine poate spune când îl va termina ?

Lui Leonardo, învăluit în gânduri, îi scăpară şi salutul, şi cuvintele lui Bellincioli.

— Nu-şi dă seama că este vorba de el, spuse secretarul de stat del Teglia. E cu gândul nu la lumea aceasta mică, ci la stele. Poate că tocmai a descoperit cum îşi păstrează luna echilibrul.

— Are o mină atât de întunecată, comentă şambelanul Becchi, mai-marele gospodăriei ducelui, de parcă tocmai s-ar gândi cum să picteze pieirea Sodomei ori deznădejdea celor nescăpaţi de potop.

— Se spune, grăi din nou străjerul, că are în cap invenţii uimitoare ce le-ar putea aduce victoria atât asediaţilor, cât şi atacatorilor

unei fortăreţe.

— Fără îndoială, e căzut pe gânduri, spuse grecul Lascaris. Poate chibzuieşte cum să măsoare în carate duhul divin care înconjoară Universul.

— Sau poate se întreabă dacă mai e unul ca el pe lume, îşi dădu cu părerea pe un ton răutăcios secretarul de stat Tiraboschi.

Se ştie că nu-1 prea aveţi la inimă, spuse poetul Bellincioli, însă asta pentru că nu-1 cunoaşteţi.Oricine îl ştie câtuşi de puţin nu se poate să nu-1 îndrăgească.

Secretarul de stat Tiraboschi îsi strâmbă buzele subţiri într-un zâmbet semeţ, şi conversaţia apucă alte făgaşe.

Messer Leonardo nu avusese nici ochi, nici urechi pentru adunarea de la curte, fiindcă în timp ce se plimba prin galerie gândurile îi erau într-adevăr în înălţimi cereşti - se gândea la acele păsări ce puteau să se ţină în văzduh fără să dea din aripi, doar purtate de hatârul vântului; acest mister îl umplea de multă vreme de o uimire smerită. Acum însă fu smuls din visare de o bătaie uşoară pe umăr a donnei Lucrezia.

— Messer Leonardo, nici nu-mi doream ceva mai mult decât să dau de dumneavoastră, îi spuse iubita ducelui, si de vreţi să fiţi bun să mă ascultaţi...

— Donna Lucrezia, cu tot ce-mi stă în putinţă vă stau la dispoziţie, spuse Leonardo lăsând zburătoarele să plutească în voia lor.

— Am auzit, începu frumoasa Lucrezia Crivelli, din toate părţile mi s-a spus că v-aţi dedicat arhitecturii, anatomiei, ba chiar artei războiului în loc să împliniţi dorinţa Luminăţiei Sale şi să...

Leonardo nu o lăsă să termine.

— E adevărat ce spuneţi, o asigură el, cu tot ce-aţi enumerat aş putea să-l mulţumesc pe duce mai bine decât oricare altul. De s-ar îndura să mă primească, i-aş împărtăşi unele din tainele maşinăriilor de război. I-aş putea arăta desenele carelor de neatacat pe care le-am inventat, care aduc moarte şi prăpăd în rândurile inamicilor, şi cărora nu le poate ţine piept nici cea mai numeroasă oaste.Vă rog, nu-mi mai pomeniţi de carele acestea! ripostă donna Lucrezia. E oare gândul la tumult şi vărsare de sânge ceea ce vă distrage de atâta vreme de la arta liniştită a picturii ?

— De asemenea, continuă Leonardo înflăcărat, vreau să-i amintesc Luminăţiei Sale că Adda are nevoie de o nouă albie pentru a putea duce corăbii, susţine morăritul, presarea uleiului şi alte îndeletniciri, pentru udatul câmpurilor şi al grădinilor. Am calculat unde trebuie clădite diguri, baraje şi ecluze pentru a regla şuvoiul apei. Aşa ceva ar ridica ţara şi i-ar aduce Luminăţiei Sale şaizeci de mii de ducaţi pe an. Ridicaţi din sprâncene, donna Lucrezia, clătinaţi din cap ? Vi se pare prea mare suma pe care v-am spus-o ? Credeţi că am greşit socotelile ?

— Vorbiţi, messer Leonardo, de multe lucruri. Ocoliţi însă să pomeniţi despre lucrul la care Luminăţia Sa, ca şi mine, ţine foarte mult. Şi anume pictura pe care aţi fost rugat s-o terminaţi. Mântuitorul nostru şi ucenicii Săi. Mi s-a spus că vă priviţi cu pizmă pensula

şi că numai cu neplăcere, în silă o luaţi în mână. Despre asta, nu despre presele de ulei şi carele de război vreau să vă aud vorbind.

Messer Leonardo văzu că nu reuşise să scape de întrebările supărătoare despre această *Cină de Taină.* Insă nu-şi pierdu cumpătul şi liniştea care-i stăteau în fire.

Să ştiţi dară, donna Lucrezia, o lămuri el, că mi-e tot sufletul pus în această lucrare, iar ce v-au spus cei nepricepuţi în aceste treburi e mai departe de adevăr decât este lumina de întuneric. Şi l-am rugat pe stimatul duce cât am putut, la fel cum îl implorăm pe Domnul l-am rugat să aibă răbdare şisă nu mă mai zorească, să nu mă mai certe şi să nu mă mai canonească în fiecare zi.

— Eu credeam ca ar trebui să vă bucuraţi să terminaţi un asemenea tablou măreţ. Sau poate vă simţiţi atât de istovit şi de slăbit din pricina lui, încât...

— Donna Lucrezia! o întrerupse Leonardo. Aflaţi că o lucrare care mă atrage, mă bântuie şi mă urmăreşte într-atât nu are cum să mă obosească. Asa m-a făcut natura.

— Şi atunci, întrebă iubita ducelui, de ce nu vă purtaţi cu bătrânul duce ca un fiu faţă de tatăl său, dându-i ascultare ?

— Această lucrare, spuse Leonardo, îşi aşteaptă ceasul potrivit. O fac în cinstea Domnului şi a oraşului acestuia şi n-am să las pe nimeni ca, zorin- du-mă, s-o strice şi astfel să mă acopere de ruşine.

— Atunci e-adevărat ce se spune, se miră Lucrezia, că vă e teamă de greşeli şi de reproşuri ? Şi că, deşi sunteţi numit maestrul acestor vremuri, suferiţi de boala de a descoperi cusururi acolo unde alţii văd minuni ?

— Ceea ce-mi spuneţi, nu ştiu dacă din

bunătate ori din mărinimie, îi răspunse Leonardo, nu-i adevărat, însă aş vrea să fiu măcar în parte cel care spuneţi că sunt. Adevărul este că sunt legat de această lucrare ca iubitul de iubita sa. Şi doar ştiţi: se mai întâmplă ca iubita, îmbufnată şi închisă în sine, să-l îndepărteze pe cel ce cu foc se îngrijeşte de ea.

Acestea sunt glume neadevărate, spuse iubita ducelui, obişnuită să se simtă atinsă de orice avea de-a face cu ale dragostei. Messer Leonardo, ştiţi cât ţin la dumneavoastră, însă mă tem că stăruind în a nu lucra la această pictură îl amărâţi pe Luminăţia Sa, şi atunci îngăduinţa sa are să piară curând.Auzind aceste vorbe, gândurile hoinare ale lui messer Leonardo îl purtară într-o ţară străină şi îndepărtată unde se văzu fără prieteni, fără adăpost, slujind singur, în mizerie, artele şi ştiinţele.

— Poate că, spuse el, mi-e scris să trăiesc în sărăcie de-acum încolo. Insă ce-mi aduce alinare este că, mulţumită bogăţiei şi mărinimiei naturii, pretutindeni unde mă poartă soarta învăţ lucruri noi, iar aceasta, donna Lucrezia, este sarcina pe care mi-a dat-o Creatorul a tot ce stă şi a tot ce mişcă. Şi, chiar de va fi ca de-acum înainte să-mi duc viaţa pe meleaguri îndepărtate, printre străini, n-am să încetez să preaslăvesc acest ducat, Dumnezeu să-l aibă în pază.

Şi se aplecă, de parcă şi-ar fi luat rămas-bun pentru totdeauna, în faţa donnei Lucrezia.

În această clipă intră cu o plecăciune adâncă servitorul Giomino şi-i spuse donnei că ducele cerea să o vadă, căci conducătorul cancelariei secrete îşi terminase raportul. Messer Leonardo dădu să plece, însă Giomino îi făcu, cu o mişcare timidă a mâinilor, semn să rămână.

— Să-mi fie cu iertare, stimate domn, am

şi pentru dumneavoastră o veste si nu-mi este uşor să v-o dau, fiindcă nu este una care să bucure auzul. Insă cu siguranţă nu veţi voi ca, pentru a vă cruţa, să vi se tăinu- iască un lucru ce e, poate, însemnat.

— Cu siguranţă, zise Leonardo, ai să-mi spui că am atras asupra-mi supărarea ducelui şi că-mi trimite vorbe grele şi aspre.

Băiatul clătină de câteva ori din cap.

Nu, stimate domn, spuse el, Luminăţia Sa nu a vorbit niciodată astfel despre dumneavoastră, cre- deţi-mă că numai cu mare preţuire vă pomeneştenumele. Şi ce am să vă spun nu vă priveşte pe dumneavoastră, ci pe unul din prietenii dumneavoastră. Nu ştiu care-i este numele creştinesc, messer di Lancia îl numeşte Mancino şi spune că a fost văzut deseori în tovărăşia dumneavoastră.

— Nimeni nu ştie cum îl cheamă, îl lămuri Leo- nardo. Ce-i cu Mancino ?

— Azi de dimineaţă, povesti Giomino, a fost găsit rănit de moarte în curtea casei „La fântână", zăcând într-o baltă de sânge. Se pare, spune messer di Lancia, că cineva i-a crăpat fruntea cu toporul. Şi trebuie să vă spun, domnule, că este casa taman a acelui Boc- cetta, pe care-1 cunoaşteţi, şi ducele a poruncit arestarea lui şi începerea unei anchete aşa că de data aceasta poate că...

— Şi unde se află Mancino ? întrebă Leonardo.

— Iertaţi-mă că nu v-am spus de la început, se scuză Giomino. L-au dus la spitalul ţesătoriei de mătase - acolo zace şi aşteaptă preotul şi ultima împărtăşanie.

— Sus în podul spitalului, sub căpriorii acoperişului, într-o încăpere în care nu erau paturi, ci grămezi de paie peste care fuseseră azvârlite cearşafuri aspre, sfâşiate, îl găsi messer Leonardo pe Mancino. Zăcea cu ochii închişi, obrajii plini de zbârcituri îi dogoreau de febră, mâinile îi tremurau fără încetare, pătura şi-o aruncase de pe el, iar capul şi fruntea îi erau acoperite de bandaje. Doi dintre prietenii săi, pictorul d'Oggiono şi maestrul de orgă Martegli îl vegheau, iar maestrul de orgă, cu capul înclinat să nu se lovească de căpriori, ţinea o cană de vin în mâini.Nu doarme, tocmai ce-a cerut de băut, spuse d'Oggiono. însă nu are voie decât vin îndoit cu apă, ceea ce nu-1 bucură prea tare.

— Nu e bine, îi şopti maestrul de orgă, aplecân- du-se şi mai tare, lui Leonardo în ureche. A fost preotul să-l spovedească şi să-l împărtăşească. Doctorul spune că ar mai fi putut fi salvat dacă ajutorul ar fi sosit la timp. Oamenii care l-au găsit s-au rugat la toţi sfinţii şi-au adus agheasmă de la biserică, însă la un doctor nu s-a gândit nimeni. Abia aici, la spital, i-au curăţat rana şi i-au potolit sângerarea. Se pare că a avut ceva de împărţit cu Boccetta, fiindcă a fost găsit la nici doi paşi de casa lui.

— Mi-e sete! şopti Mancino; deschise ochii şi luă o înghiţitură din cana pe care maestrul de orgă i-o duse la gură. Apoi îl zări pe Leonardo, un zâmbet îi lunecă pe faţă şi ridică mâna în semn de salut.

— Leonardo, prietene, fii bine-venit! spuse

el. Mare mi-e bucuria pentru onoarea ce mi-o faci, însă ar fi mai bine să te îndrepţi spre lucruri mai de seamă decât starea mea. Tocmai când îmi terminasem vizita şi voiam să sar pe geam afară, smintitul - căci e mai degrabă smintit decât netrebnic - şi-a ascuţit toporul de fruntea mea. Asta-i tot, nu moare nimeni de asta, dar am socotit cuminte să mă las răsfăţat de un chirurg câteva ceasuri.

Ceru din nou de băut, sorbi o înghiţitură şi se schimonosi de durere. Apoi îşi urmă vorba arătând spre bărbatul ce stătea lângă el pe altă grămadă de paie.

De el e rău. Pe el l-a trântit asinul la pământ şi l-a nenorocit aşa de tare cu copitele, încât nimeni nu-1 mai poate pune pe picioare, spune chirurgul. Mie, în schimb, mi-a surâs norocul.Febra urcă şi gândurile i se încâlciră.

— Nu, să nu vă fie teamă pentru sufletul meu, voi cei trei de colo sus, Tată, Fiu şi Duh Sfânt, lăsaţi-1 acolo unde este, şi Tu, Sfântă Treime, aşteaptă şi Tu răbdătoare, doar ştii că n-am să-Ţi scap printre degete, am fost întotdeauna un bun creştin, n-am fost niciodată printre cei care merg la biserică să fure lumânări. Fir-ai tu să fii, crâsmar - de ce-mi aşezi dinainte tocmai vinul acesta pe care l-ai botezat de trei ori în pivniţă şi l-ai stricat pe vecie pentru orice muritor ?

Rămase o clipă cu ochii închişi, tăcut şi respirând anevoie. Apoi, când i se mai linişti suflarea, deschise din nou ochii. Febra îl eliberase si din vorbele lui se înţelegea că ştia ce-1 aşteaptă.

*—Je m'en vais enpays loingtain**, spuse el întin- zând mâinile a rămas-bun spre prietenii săi. Vă rog nu-mi jeliţi zilele pierdute, s-au dus mai repede ca gândul. O, de mi-ar fi fost dat să mor la turci ori la păgâni pentru victoria credinţei creştine, atunci Domnul mi-ar fi iertat cu dragă inimă viaţa păcătoasă şi toţi îngerii şi sfinţii paradisului m-ar fi întâmpinat dănţuind şi mi-ar fi primit sufletul cu psalmi şi cu acorduri de vioară. Aşa însă, purced înaintea judecăţii Domnului ca cel ce sunt si-am fost o viată: un

beţiv, un jucător, un paria, un bătăuş, un

sclav al femeilor uşoare.

— Stăpânul destinelor noastre ştie că nu eşti nimic din toate acestea, ci poet, spuse Leonardo luând mâna lui Mancino într-a lui. Dar spune-mi, ce anume pe lumea asta te-a împins să cauţi ceartă cu acest Boccetta ? [12]Nimic nu se întâmplă fără pricină. Află motivul şi vei înţelege cele petrecute - nu sunt acestea cuvintele tale, dragul meu Leonardo ? Deseori te-am auzit spunându-le, răspunse Mancino. Nu e oare lumea plină de răutate şi trădare ? A venit o fată la mine plângând şi neştiind ce să facă în necazul ei, iar de-ar putea muri cineva de ruşine şi de durere, ea mi-ar fi luat-o înainte. Aşa că i-am luat banii din mână, i i-am dus înapoi lui Boccetta sărind pe geam - însă ca un netot am făcut atâta zgomot, încât Boccetta, trezit din somn, a crezut că venisem să fur. Iar de cauţi capul lui Iuda, dragă Leonardo, află că ştiu pe unul care este întocmai aşa cum îl vezi tu pe Iuda. Opreşte-ţi căutările! Cred că ţi l-am găsit pe Iuda. Numai că el nu a băgat în pungă treizeci de arginţi, ci şaptesprezece ducaţi.

închise ochii şi îşi trase sufletul.

— Dacă-1 înţeleg bine, spuse pictorul d’Oggiono, vorbeşte despre acest neamţ care avea de luat de la Boccetta şaptesprezece ducaţi. A pus rămăşag cu mine pe un ducat că are să-şi recapete banii de la Boccetta cu binele ori cu răul, fiindcă, zicea, nu e el omul ce putea fi înşelat. Iar azi mi-a dat de ştire că şi-a câştigat cum nu se poate mai onorabil

12 „Mă duc prin lume călător" (fr. veche).

rămăşagul - avea cei şaptesprezece ducaţi în buzunar, zicea, iar mâine avea să vină să-l mai ia şi pe cel pierdut de mine. Aşa că astăzi trebuie să bat pe la uşile de unde mai am de luat bani şi să încerc să strâng un ducat, căci n-am decât doi carlini în pungă.

— Tare-aş vrea să-l văd pe neamţul acesta căruia Mancino îi zice Iudă, spuse Leonardo. Tare-aş vrea să ne spună cum a făcut să-şi ia banii de la Boccetta.

— Mi-e sete! gemu Mancino.îl puteţi întreba pe Boccetta însuşi, spuse maestrul de orgă arătând, în timp ce-i dădea lui Mancino de băut, spre uşă.

— Pe legea mea! Iată-1! strigă d'Oggiono.

Doi străjeri păşiseră în odaie, iar între ei, prizonier, Boccetta în haina-i roasă şi pantofii-i scâlciaţi. Mâinile îi erau legate la spate, însă era atât de semeţ, că ai fi zis că era un domn de vază însoţit şi servit în drumurile sale de două slugi.

— Poftiţi, domnule, v-am făcut vrerea, spuse unul dintre străjeri. Acum faceţi bine să vă grăbiţi, fiţi scurt, spuneţi repede ce-aveţi de zis, ca să nu pierdem timpul.

Boccetta îl recunoscu pe messer Leonardo şi îl salută aşa cum un nobil îi dă bineţe altuia. Apoi îl văzu pe Mancino şi se apropie, urmat îndeaproape de străjeri, de culcuşul de paie.

— Mă recunoaşteţi ? îi vorbi el. Pentru mântuirea dumneavoastră am venit, nu m-am dat în lături nici de la drum, nici de la osteneală, din mila creştinească am venit să vă aduc înapoi pe calea cea dreaptă. Ca lintea ori bobul aţi împrăştiat pe jos banii când aţi fugit, în toate cotloanele a trebuit să mă bag să-i adun. însă şaptesprezece ducaţi îmi lipsesc, oricât am căutat n-a fost chip să dau de ei, au dispărut, şi nici nu sunt ai mei, ci ai unui credincios slujbaş al bisericii, ai unui onorabil preot care mi i-a încredinţat spre păstrare, sunt deci bani sfinţiţi. Spuneţi-mi locul unde i-aţi îngropat ori i-aţi ascuns -

pentru mântuirea sufletului dumneavoastră vă rog asta.

Pătura! îl rugă Mancino, cutremurat de frigurile febrei, pe d'Oggiono. Apoi, când se văzu învelit, îi răspunse lui Boccetta: Căutaţi-i dară, spuse el, cău- taţi-i cu toată sârguinţa. Nu vă descurajaţi, chinuiţi-vă,căzniţi-vă târându-vă zi şi noapte peste tot, până îi găsiţi. Căci doar ştiţi: Cine are banii are onoarea.

— N-ai de gând să-mi spui ? zbieră Boccetta alb ca varul de furie si încercând în zadar să-si elibereze

j >

mâinile. Atunci să putrezeşti în iad, o mie de draci să-ţi facă felul! Aş vrea să pot să te...

— Luaţi pacostea asta de aici, le strigă d'Oggiono străjerilor. Ce-aţi adus aici pe acest netrebnic, locul lui e la spânzurătoare!

—Tot drumul, spuse unul dintre străjeri, ne-a bătut la cap rugându-ne să-l ducem la acest om sărman, să-l ajute să-şi capete iertarea divină.

— Cum mi-aţi spus, tinere domn ? îi vorbi Boccetta lui d'Oggiono. Netrebnic ? Şi-aţi spus că mi-e locul la spânzurătoare ? Acum, mie mi-e totuna, sunt un om pe care sudălmile nu-1 ating, însă pe dumneavoastră aceste vorbe au să vă coste o sumă frumuşică, tinere domn, fiindcă atunci când voi fi din nou liber şi stăpân pe treburile mele va trebui să vă ispăşiţi pedeapsa. Messer Leonardo, l-aţi auzit! îmi veţi fi martor!

— Luaţi-1 de aici, le porunci Leonardo străjerilor. Dreptatea, pe care o jigneşte şi o batjocoreşte zi de zi fără încetare, şi-a găsit în sfârşit ac de cojocul lui.

— *Nostre Seigneur se taist tout quoy*[x],

şopti Man- cino, iar acestea fură ultimele lui cuvinte în această lume, nu mai răspunse la nici o întrebare.

13

Nu i se mai auziră decât gemetele uşoare şi apoi hor- căielile ce durară până în ceasul în care muri, pe înserat. [13]În vreme ce în odaia lui d'Oggiono era aşteptat să sosească Joachim Behaim, Leonardo cercetă lada de lemn ai cărei pereţi erau împodobiţi cu nunta din Cana Galileii si se arătă foarte mulţumit de lucrarea

terminată cu o zi înainte de tânărul pictor.

— Văd, observă el, că nici la această lucrare migăloasă şi obositoare n-ai uitat ce reprezintă frâiele şi hăţurile artei picturii: perspectiva. Şi compoziţia este bună, de asemenea felul în care ai folosit culorile. Şi, ceea ce este iarăşi demn de laudă, ai aşezat personajele în aşa fel, încât din poziţia lor se poate recunoaşte cu uşurinţă ce le pofteşte inima. Soldatul acesta de pildă nu vrea decât să bea - doar pentru asta a venit la nuntă. Tatăl miresei este un om cinstit, oricine vede cu ochiul liber că gura lui nu are să rostească

13 Şi tace Domnul (fr. veche).

decât adevăr şi că n-are să-şi uite făgăduiala către mire. Iar bucătarul este limpede că nu-şi doreşte nimic mai mult decât mulţumirea fiecărui oaspete în parte.

— Şi acest Christos ? întrebă d'Oggiono, care nu se mai sătura de atâta laudă.

Tai dat trăsături alese, iar Fecioara este şi ea plină de dulceaţă şi de graţie. Ce mă supără însă estedrumul acesta ce urcă dealul, cu plopii lipsiţi de umbră. Dacă ai îndoieli despre cum să zugrăveşti un peisaj, întreabă natura şi suflarea vie din jur.

— Vai de mine! strigă d'Oggiono. Cât îmi este de ruşine! Ştiam că am început cu stângul amărâta asta de nuntă - am lucrat ca un nepriceput... De n-ar veni chiar mâine omul s-o ia, cel mai mult mi-aş dori să fac bucăţi lada asta, să fac focul în sobă cu ele!

— Ba ti-a ieşit foarte bine. E o lucrare de maestru, îl linişti Leonardo. Şi-mi place cum faci jocurile de lumini şi umbre.

între timp, sculptorul Simoni îi povesti pentru a treia oară prietenului său, maestrului de orgă Martegli, ce întorsătură neaşteptată luaseră lucrurile în urmă cu o zi.

Am plecat din atelier, cum obişnuiesc de mai multe ori pe zi, la biserica Sfântului Eustorgio. Şi-o găsesc disperată, îngenuncheată în faţa amărâtului de Christos de lemn pe care şi băiatul care-mi ţine dalta l-ar face mai bine. Dumnezeu ştie de cât timp era acolo zguduită de plânsete, cu chipul schimonosit de durere, cu obrajii înecaţi în lacrimi; văzând-o astfel, am prins — nici eu nu ştiu cum - în sfârşit curajul să-i vorbesc. N-o să-ţi vină să crezi, însă am luat-o cu mine acasă, i-am spus că am un tată bolnav şi ţintuit la pat care are nevoie de îngrijire, şi că şi-ar face o pomană dacă ar avea grijă de el noaptea. Iar ea s-a uitat la mine, nu ştiu dacă m-a recunoscut - eu deseori am salutat-o -, pe scurt, de mă crezi ori nu: a venit cu mine, părea că nu-i păsa ce se întâmpla cu ea. Azi-noapte am auzit-o plângând, însă azi de dimineaţă, când le-am adus ei şi tatălui meu pâineaşi laptele, mi-a zâmbit. Poate că peste ceva timp, când are să mai uite tot ce-o fi pătimit şi-are să se obişnuiască cu mine - Tommaso! De-aş putea s-o ţin, de-ar rămâne la mine -, cel mai fericit om al creşti- nătăţii aş fi! Da, măsoară-mă din cap până în picioare, a iubit nu arăt, mic şi rotofei cum sunt, cu capul chel şi mâinile pline de bătături de la lucrul cu dalta şi cuţitul de cioplit. Poate că mi-e plină mintea de planuri şi speranţe deşarte, poate că ai dreptate, Tommaso, de mă crezi imul ce vrea să facă din aramă aur. Fiindcă, deocamdată, aşa este: nu-i e gândul decât la el.

— îmi aduc aminte de el, spuse maestrul

de orgă. înţeleg de ce nu se putea să nu-1 iubească. E tânăr, înalt, are trăsături mândre...

Uşa se deschise şi bărbatul despre care era vorba, Joachim Behaim, intră înăuntru cu un salut. Era în haine de drum, purta cizme de călărie şi arăta ca unul gata să se suie pe cal şi să părăsească oraşul.

Văzându-1 pe Leonardo, se duse degrabă la el şi făcu o plecăciune.

— De multă vreme, spuse el curtenitor, mi-am dorit să vă cunosc şi să mă pot bucura de tovărăşia dumneavoastră. A trecut mult timp de când v-am văzut prima oară - eram în curtea de la castelul ducelui în ziua în care i-am vândut Luminăţiei Sale doi cai, un berber si un sicilian. Poate că vă amintiri de mine, domnul meu.

— Da, îmi amintesc foarte bine, spuse Leonardo, neavând însă în faţa ochilor decât imaginea berberului.

Şi de-atunci, continuă Behaim, v-am auzit deseori numele pomenit cu mare laudă şi am aflat despre dumneavoastră lucruri pe care nu-ţi este dat să le auzi în fiecare zi.Făcu din nou o plecăciune şi apoi îi salută pe d'Oggiono şi pe ceilalţi doi.

— Şi eu, spuse Leonardo, eram foarte nerăbdător să vă întâlnesc, şi asta fiindcă trebuie să vă mărturisesc că am o rugăminte la dumneavoastră.

— De am norocul să vă pot fi de folos cu ceva, spuse Behaim curtenitor, nu trebuie decât să-mi porunciţi.

— Sunteţi foarte amabil, spuse Leonardo. Ce vreau să vă rog este să ne povestiţi cum aţi reuşit să vă luaţi banii, cei şaptesprezece ducaţi, de la Boccetta - pe care-1 ştie tot Milanul drept hoţ şi şarlatan.

— Banii pentru care am pierdut ruşinos rămăşagul, astfel că acum trebuie să plătesc, oricât îmi este de greu s-o fac, sări d'Oggiono.

— Ei, întotdeauna e mai bine să te duci direct la fântână, nu la urciorul cu apă să-ţi potoleşti setea, făcu sculptorul Simoni.

— E un lucru mărunt, aproape nici nu merită vorbit despre el, fu de părere Behaim luându-şi un scaun şi aşezându-se lângă ceilalţi. Din prima zi i-am spus acestui Boccetta că eu nu sunt unul care se lasă furat şi că oricine s-a pus cu mine a avut de suferit, fiindcă la urmă el a rămas cel păgubit.

— Suntem tare dornici si nerăbdători să vă

aflăm povestea, grăi Leonardo.

Ca să fiu scurt, am să încep spunându-vă că am întâlnit aici, la Milano, o fată care mi-a plăcut mai mult ca toate celelalte. Nu vreau să mă laud, dar sunt învăţat să primesc de la femei, fără prea mare caznă, ce vreau de la ele, aşa că ea a devenit a mea. Domnii mei, credeam că am găsit în ea femeia pe care o căutasem toată viaţa: frumoasă, fermecătoare, înaltă, cu un mers ce-1 puteam recunoaşte de la o mie de paşi,ascultătoare, cuviincioasă, simplă. Mă iubea foarte mult şi n-avea ochi decât pentru mine.

Se opri, se uită în gol, îngândurat, apoi se lovi puternic cu mâna peste frunte, ca şi cum ar fi vrut să alunge din minte imaginea pe care o invocase cu vorbele sale. Urmă:

— Era cea pe care o căutasem, şi am găsit-o, aşadar, aici, la Milano. Acum câteva seri însă, m-am dus la cârciuma Mielul să beau nişte vin si să schimb câteva vorbe cu oamenii care-si fac veacul acolo, si în acea cârciumă am aflat - arătă spre d'Oggiono şi spre sculptor - de la aceşti doi domni că cea pe care o iubeam este fiica lui Boccetta.

Sări în picioare şi începu să se plimbe de colo-colo prin odaie. Apoi se aruncă din nou în scaun şi vorbi mai departe:

— Din toate miile de bărbaţi ai Milanului tocmai pe Boccetta îl avea drept tată. Şi tocmai mie trebuia să mi se întâmple una ca asta! Vedeţi, aşadar, domnilor, cum îşi bate joc soarta uneori de un om cinstit.

— Mă întreb dacă Iuda Iscarioteanul a zis

vreodată despre sine că e un om cinstit, îi şopti sculptorul lui d’Oggiono.

— Nu pot să vă înfăţişez, urmă între timp Behaim, ce simţăminte m-au cuprins. M-am ruşinat şi m-am înspăimântat deopotrivă când mi-am dat seama că încă o mai iubeam. Durerea mea era sălbatică si neîn- durătoare - nu-mi dădea pace nici să dorm, nici să mănânc, însă într-un sfârşit am hotărât s-o înfrâng şi s-o alung din mine.

— Si ati reuşit asta cu atâta uşurinţă ? întrebă sculptorul.

— Behaim tăcu o vreme.Nu, nu mi-a fost uşor, fu răspunsul său. A fost nevoie de multă încrâncenare să sfarm vraja pe care încă o mai avea asupra mea. In cele din urmă însă m-am trezit şi m-am lămurit că nu aveam voie să îmi clădesc viaţa cu ea. Fiindcă a trăi împreună nu înseamnă doar să fiu noaptea lângă ea şi să las, cum se spune, clopotniţa să-şi găsească bisericuţa. Nu, înseamnă să mănânc si să beau alături de ea, să mă duc la slujbă cu ea, să adorm noaptea şi să mă trezesc dimineaţa lângă ea, să-i împărtăşesc toate necazurile şi bucuriile mele - ei, fiicei lui Boccetta! Şi de-ar fi fost să poarte în ea paradisul însuşi nu-mi putea deveni soaţă, nu-mi putea rămâne iubită. O iubisem prea tare, şi asta mândria şi onoarea mea n-au îngăduit.

— Da, spuse Leonardo gândindu-se la un altul. Mândria şi onoarea lui n-au îngăduit asta.

— Cine-a fost cel care, continuă Behaim, m-a călăuzit pe calea cea bună - de-a fost îngerul meu păzitor ori Dumnezeu însuşi, ori preacurata Fecioară - nu ştiu. însă, odată înfrântă iubirea aceasta, toate s-au legat.

Tăcu şi chibzui câteva clipe. Apoi îşi urmă povestea:

— A venit la mine, drăgăstoasă ca în fiecare zi, însă eu m-am prefăcut că sunt apăsat de griji. I-am zis că îmi lipsesc bani, că trebuie să fac rost de patruzeci de ducati si că nu ştiu cum si că asta e tare rău. S-a

— speriat puţin, a stat niţel pe gânduri şi apoi mi-a spus să nu-mi fac griji pentru că avea ea să-mi facă rost de ei, ştia ea o cale. Am crezut-o. Să nu mă înţelegeţi greşit, domnii mei, nu aveam nevoie de banii aceştia, magaziile din Veneţia îmi sunt pline de mătăsuri şi lânării în valoare de opt sute de ţechini, pe care pot să le vând oricând dacă am trebuinţă de bani.Credeam, făcu Leonardo, că trăiţi din negoţul cu cai.

— Din orice marfă se pot scoate bani, îl corectă Behaim. Azi din cai, mâine din cuie de bătut potcoave, din varză la fel de bine ca şi din perle ori din mirodenii indiene. Eu fac negoţ cu orice îmi aduce bani: cu alifii, apă de gură şi roşu de obraji din Levant, cu covoare din Alexandria, iar de ştiţi unde se găseşte in ieftin să-mi spuneţi, fiindcă anul acesta se aşteaptă o recoltă foarte proastă.

— Poftim, nu e nimic cu care să nu facă negoţ, şopti sculptorul în urechea maestrului de orgă. De l-ar avea, ar vinde şi sângele lui Christos.

întorcându-ne însă la ceea ce voiati să auziţi, luă Behaim din nou cuvântul, a venit a doua zi şi mi-a adus banii, toţi cei patruzeci de ducaţi - era bucuroasă de marele ajutor pe care, zicea ea, mi-1 adusese. Domnii mei, nu vreau să vă obosesc cu ce s-a petrecut apoi, ce i-am zis eu şi ce mi-a răspuns, îndeajuns fie zis că mi-a mărturisit că noaptea, când el dormea, luase banii de la tatăl ei, iar eu am certat-o că asta nu-i cinstit şi nu-i bine şi nu-mi place deloc, e împotriva legilor creştine şi a iubirii de părinte şi i-am spus că acum, că mi-a arătat adevărata ei faţă, nu mai putea fi a mea, să se ducă şi să n-o mai văd niciodată. întâi a crezut că glumesc, a râs şi m-a mustrat : „Frumoase vorbe de la un bărbat ce pretinde că mă iubeşte!“ Apoi, când a înţeles că nu-i de glumă, m-a rugat cu cerul şi pământul, a plâns, s-a purtat ca o disperată, însă eu mă hotărâsem să n-o ascult, aşa că nu i-am luat în seamă vaietele. Am numărat din bani cei şaptesprezece ducaţi care erau ai mei, i-am dat şi o chitanţă, aşa cum se cuvine, iar restulsumei i-am dat-o să i-o ducă tatălui ei înapoi - astfel a mers totul pe calea cea dreaptă, fiindcă nu mă priveşte decât ce-i al meu, şi nu ce-i al altcuiva. Apoi i-am întins mâna şi i-am cerut să plece şi să nu se mai întoarcă, iar ea s-a mâniat, da, a îndrăznit chiar să mă jignească spunându-mi că sunt un om rău. Eu însă mi-am amintit de vorbele pe care dumneavoastră - se îndreptă spre d’Oggiono şi arătă spre lada cu înfăţişarea nunţii din

Cana - mi le-aţi spus despre Isus: „Femeie, ce-am a face eu cu tine ?“, şi i-am arătat uşa.

— Aşadar aţi azvârlit pur şi simplu o mare iubire, ca şi cum n-ar fi fost nimic mai mult decât o marfă proastă! izbucni maestrul de orgă, uluit.

— Domnul meu! Nu ştiu cine sunteti si ce urmăriţi cu pălăvrăgeala dumneavoastră, îl repezi Behaim. Vreţi oare să mă certaţi că i-am înapoiat unui tată deznădăjduit banii şi fiica ?

— Sigur că nu, nimeni nu vrea să vă certe, îl îmbună Leonardo. V-aţi încheiat socotelile cu Boccetta...

— Nişte socoteli drepte, adăugă Behaim.

— Drepte, drepte cu siguranţă, continuă Leonardo, si de aceea as vrea să vă dau onoarea ce vi se cuvine

asigurându-mă să nu pălească amintirea dumneavoastră în Milano. Chipul unui asemenea om merită desenat şi dat drept pildă celor ce urmează după noi.

Si îsi scoase carneţelul de schite si peniţa de argint de sub cingătoare.

— îmi faceţi o onoare pe care fiţi sigur că ştiu s-o preţuiesc, îl asigură Behaim îndreptându-şi spatele pe scaun şi aranjându-şi barba neagră, bine îngrijită.

Şi iubirea pentru ea, întrebă sculptorul Simoni în timp ce Leonardo începu să-l schiţeze pe neamţ, sau ceea ce credeaţi a fi iubire a dispărut acum cu torni ?Behaim dădu din umeri.

— Asta e treaba mea, nu a dumneavoastră, se răsti el. Dar, dacă vreţi neapărat să ştiţi, nu mi-am scos-o încă de tot din minte, nu e dintre acelea care se uită aşa uşor. Cred însă c-am să încetez să mă gândesc la ea de îndată ce-am să părăsesc oraşul, de îndată ce-am să fiu la vreo treizeci, patruzeci de mile depărtare.

— Şi încotro mergeţi ? se interesă d'Oggiono.

— La Veneţia, răspunse Behaim. Rămân acolo patru, cinci zile şi apoi o pornesc cu vasul spre Con- stantinopol.

— Mie, se vârî în vorbă sculptorul, îmi place şi mie să călătoresc, însă numai acolo unde văd vacile păscând, vrând să spună cu asta că el nu era neghiob să se încumete pe mare sau pe vreo altă apă învolburată.

— Iar la turci ? exclamă d'Oggiono. Nu vă e teamă pentru viaţa dumneavoastră, aşa sălbatici şi neiertători şi vărsători de sânge creştin cum sunt ?

— La el acasă, lămuri Behaim, turcul nu e nici pe departe atât de rău cum se spune, aşa cum poate şi diavolul e, în iad, un mieluşel. Sper însă că n-aţi uitat că-mi datoraţi un ducat. De plătit trebuie să plătiţi, fie şi doar pentru ca pe viitor să ştiţi să ne respectaţi pe mine şi pe cei ca mine.

D'Oggiono oftă şi scoase la iveală o grămăjoară de arginţi din pungă. Behaim îi

luă şi îi numără. Ii mulţumi lui d’Oggiono şi puse banii în punga sa.

— Ţineţi o clipă punga în mână, îl rugă Leonardo zâmbindu-i. Şi, în timp ce Behaim ţinea pungaj pregătit s-o pună la loc, Leonardo mai trase câteva linii şi desenul era gata.

Behaim se ridică şi se întinse. Apoi îi ceru lui Leonardo caieţelul de schiţe, să arunce şi el o privire.îşi văzu portretul, se arătă nespus de mulţumit şi nu se zgârci la vorbe de laudă.

— Da, acesta sunt eu, zise el, asemănarea este în- tr-adevăr uimitoare. Şi cât de repede aţi făcut desenul ! E adevărat tot ce se spune despre dumneavoastră. Da, domnul meu, vă ştiţi meşteşugul, mulţi ar trebui să vă urmeze pilda.

Răsfoi carneţelul si citi cu mirare o notită de-a lui Leonardo:

> > >

— „Ţine-1 minte pe Cristofano din Bergamo. Are capul pe care gândeşti să i-1 dai lui Filip. Vorbeşte-i despre lucruri care îl îngrijorează: molime, războaie şi povara crescândă a dărilor. îl găseşti pe străduţa Sfântului Arhanghel, în casa cu contrafort « Două porumbiţe », deasupra prăvăliei tocilarului. “

— Scrieţi, observă Behaim, precum turcii: de la dreapta la stânga. Şi cine este acest Filip despre capul căruia pare să fie vorba ?

— Unul dintre apostolii lui Isus, îi răspunse Leonardo. Ca unul care L-a iubit nespus de mult pe Mântuitor, vreau să-l zugrăvesc în prim-planul picturii în care am să-L arăt pe Christos înconjurat de apostoli la cină.

— Pe legea mea, se minună Behaim, văd că pentru o asemenea pictură n-aveţi doar grija pensulei şi a culorilor!

Şi îi înapoie lui Leonardo carneţelul de schiţe. Apoi îşi ceru iertare că nu mai putea rămâne în tovărăşia domnilor, însă timpul îl zorea, iar calul îl aştepta înşeuat. îşi luă mantaua şi bereta, îşi arătă cu o plecăciune admiraţia faţă de Leonardo, lui d'Oggiono şi sculptorului Simoni le făcu cu mâna şi, cu o miş-care fugară a capului către maestrul de orgă Martegli, pe care nu-1 avea la inimă, plecă.

— Şi dus este, mârâi d'Oggiono îndârjit şi încleş- tându-şi pumnii. Uite pentru cine a trebuit să moară Mancino!

— Nu să moară! îl corectă Leonardo. Eu văd altfel lucrurile. Mândru cum era, s-a alăturat din nou întregului şi a întors astfel spatele imperfecţiunii pământeşti.

Ascunse sub cingătoare caietul de schiţe. Din cuvintele pe care le rosti acum răsunară bucurie şi triumf:

— Acum am ce-mi trebuie. Tabloul acesta are să arate că cerul şi pământul, că Dumnezeu însuşi, cu mâna Lui, trimiţându-mi-1 pe omul acesta, m-au sprijinit. Şi acum vreau să le arăt celor care vor veni după mine că şi eu am trăit pe această lume.

— Şi în sfârşit o să-l mulţumiţi pe ducele pe care-1 slujiţi şi o să ridicaţi cinstea oraşului căruia îi aparţineţi.

1
4

Eu nu slujesc nici un duce şi nici un împărat, nu ţin de nici un oraş, de nici o ţară şi de nici un regat. Nu slujesc decât pasiunii mele de a vedea, de a recunoaşte, de a ordona şi a reda, şi nu aparţin decât muncii mele.Opt ani mai târziu, în toamna anului 1506, pe Joachim Behaim, venit din Levant, îl aduceau negoţurile din nou în ducatul Milanului. La Veneţia, unde coborâse de pe vas, zăbovise numai preţ de câteva ceasuri, fiindcă nu avea de lăsat marfă în magaziile sale. Marfa o purta cu sine, în două săculeţe căptuşite cu mătase. Erau pietre preţioase. într-unul din săculeţe se aflau vreo duzină de safire, smaragde şi rubine, toate şlefuite şi alese, iar în celălalt, pietre mai puţin valoroase: ametiste, topaze aurii şi hiacinturi. Voia să le ofere atât pe unele, cât şi pe celelalte nobililor şi ofiţerilor francezi încartiruiţi în oraş. Căci ducatul se afla în mâinile francezilor.

Când, în anul 1501, regele Franţei, cu o armată de elveţieni şi de francezi, coborâse în Lombardia din păsurile Alpilor, doi dintre căpitanii Maurului îl trădaseră, predându-se francezilor. Dincolo de asta, nici împăratul roman şi nici regele din Napoli nu îşi respectaseră alianţa - nu l-au ajutat pe Lodovico Maurul. Astfel că îşi pierduse ducatul, bunurile, prietenii şi în cele din urmă şi libertatea. Ii căzuse prizonier regelui Ludovic XII al Franţei şi îşi petrecuse ultimii ani din viaţă într-o temniţă cocoţată peo stâncă în oraşul Loches, în Touraine, la malul râului Indre.

Milanezii se împăcaseră foarte bine cu noul lor stăpân. „De e musai să avem între zidurile cetăţii popoare străine, ziceau ei, mai bine francezi decât spanioli. Fiindcă spaniolii sunt oameni posaci şi arţă- goşi care îşi tocesc genunchii prin biserici, pe când francezii aduc, oriunde sunt, bucurie şi voie bună. Cât despre felul lor de creştinism, îţi spun: « Să-l slujim pe Domnul ? De ce nu ? Dar să nu uităm că uneori nu strică să mai batem şi drumurile pământeşti».“

Spre Milano se îndrepta aşadar Joachim Behaim. Poposind la Verona să-i facă rost de un culcuş pentru noapte calului, îl izbi purtarea nespus de ciudată a localnicilor, căreia nu reuşi să îi găsească vreo explicaţie.

Oamenii treceau pe lâ-ngă el, îl vedeau şi începeau să şuşotească între ei. Alţii păreau speriaţi când îl vedeau. Se opreau, scuturau din cap şi îşi făceau o dată, de două, ba chiar

de trei ori cruce, de parcă ar fi vrut să alunge un rău. Iarăşi alţii erau chiar neobrăzaţi, îl arătau cu degetul ori încercau, prin semne şi gesturi tainice, să îşi facă însoţitorii atenti la el.

„Lua-i-ar...! blestemă el. Ce i-a apucat? Halal purtare, să te holbezi aşa, n-am ce zice. Oamenii ăştia n-au văzut niciodată la faţă un negustor neamţ venit din Levant ?“

In primul han în care puse piciorul, hangiul se holbă la el şi apoi, murmurând „Doamne păzeş- te-mă!“, îi trânti uşa în nas. Şi nu fu chip, cu toate bătăile, strigătele şi ocările lui Behaim, s-o mai deschidă. în hanul următor, hangiul se arătă din nousurprins şi uluit de apariţia lui Behaim, însă rămase curtenitor. Ii părea nespus de rău, zicea, că nu-1 putea primi, dar avea totul plin, nu mai era nici un locşor liber, nici să vrea şi n-ar fi putut să-l găzduiască - şi printre sute de cuvinte de părere de rău îl împinse pe Behaim pe uşă afară.

Abia în cel de-al treilea han primi Behaim găzduire pentru noapte, loc în grajd şi un sac de nutreţ pentru calul său. Desigur, şi aici hangiul îl privi mirat şi înspăimântat, iar de uimire nici nu putu să scoată vreun cuvânt, însă Behaim se răsti la el:

— E oare frumos să vă holbaţi asa la mine ? Si oare până când aveţi să mă lăsaţi să aştept în picioare ? Să ştiţi că nu sunt prea răbdător din fire!

— Să-mi fie cu iertare, domnule, spuse hangiul, care între timp îşi venise în fire. Semănaţi cu un om pe care l-am văzut foarte de curând. Mi s-a părut că-1 văd în faţa ochilor, asemănarea este uimitoare.

Apoi, după ce îi dădu odaia lui Behaim şi după ce lăsă calul în grija unui argat, să-l ţesale, hangiul se îndreptă spre ucenicul său, la fel de speriat şi de înspăimântat ca el, şi îşi lămuri purtarea:

— Ce să facem ? Ce mai putem zice ? Doar se ştie că şi răul, da, chiar răul cel mai mare a fost lăsat de Dumnezeu anume pe lumea asta.

— în hanul acela, Behaim cunoscu un negustor tirolez cu bărbiţă roşcovană care, sosit de la Bologna, se pregătea să se întoarcă acasă, la Innsbruck. în timp ce mâncau de seară, Behaim află că negustorul tirolez nu remarcase purtarea stranie şi uneori de-a dreptul neobrăzată a veronezilor. Se minună auzind una ca asta şi se plânse cât de puţin îi pria Verona.Uitaţi, luaţi în schimb Milano, zise el. Ce oraş! Acolo cât ai bate din palme găseşti tovărăşie, prieteni, oameni care ştiu să te preţuiască. Găseşti cele mai bune cârciumi, bine garnisite cu tot ce-ţi poate pofti inima, nu mi-ar fi ruşine să chem acolo orice gentilom. Dacă nu-ţi ajung banii, se găsesc şi cârciumi mai umile care nu-s de lepădat. Oricum, oriunde vă opriţi să v-aşezaţi la masă, au să vi se aducă
dinainte bucate atât de alese si de sătioase cum nu
găsiţi nicăieri pe lume. Şi ştiu o cârciumă în Milano unde vinul poate scula morţii. Acolo vin pictorii şi alţi artişti, iar eu mă înţelegeam chiar bine cu ei.

Tăcu şi se gândi la timpuri trecute.

Ajuns la Milano după ceva neplăceri pe drum, căută de îndată hanul Trei Mauri, unde trăgea lumea cea mai de vază. Acolo voia să stea si să cunoască nobili francezi cărora plănuia să le vândă nestematele.

Hangiul, el însuşi cu o înfăţişare de gentilom, îl întâmpină curtenitor. Behaim se

arătă mulţumit cu odaia în care-1 duseră şi cu preţurile cerute. Puse să i se aducă cina şi băutura în odaie, fiindcă avea de gând să se culce devreme.

Când i se strânsese tava si îsi terminase băutura, bătu din nou la uşă şi hangiul intră în odaie.

— Să-mi fie cu iertare, domnule, rugă el, că am venit cu toate că păreţi atât de obosit. Vreau să vă întreb dacă pe drumul spre încoace nu v-au privit oamenii ciudat.

— Ba da, încuviinţă Behaim. Şi nu o dată, ci de sute de ori, şi nu doar în Milano, ci încă de la Verona şi chiar şi în satele prin care am trecut.De-aş putea îndrăzni să vă dau un sfat, continuă hangiul, v-aş spune să vă radeţi sau să vă schimbaţi barba. Nu se mai poartă azi felul acesta de barbă.

— Ba bine că nu! sări Behaim, mândru de barba sa bine îngrijită în care nu se arăta încă nici un firicel cărunt. Să se holbeze oamenii cât or vrea, puţin îmi pasă.

— Faceţi cum poftiţi, zise hangiul, şi nu stârni, ci întrebă, după un răgaz de gândire: N-aţi trecut încă pe la călugării mănăstirii Santa Maria delle Grazie ?

— Nu. Ce treabă am eu cu aceşti călugări ? se minună Behaim.

— în refectoriul acestei mănăstiri, povesti hangiul, se găseşte mult lăudata *Cina cea de Taină* a lui messer Leonardo, florentinul, şi aceasta, domnule, este o lucrare pe care trebuie s-o vezi măcar o dată în viaţă. Nu se poate să nu vă fi ieşit vreodată în cale acest Leonardo.

— Aşa este, spuse Behaim. M-am aflat deseori în tovărăşia lui, si dacă nu mă însală tinerea de minte m-a şi poftit la masă sau mi-a făcut o altă cinste. Mai este în Milano ?

— Nu, de mult nu mai trăieşte în oraşul nostru, se spune că e plecat în călătorii, îi povesti hangiul. Intorcându-mă însă la *Cina cea de Taină*: de ani de zile vin, în număr mare, oamenii s-o vadă - şi nu doar din Milano şi din întreaga Lombardie se înghesuie

să vină, ci şi din Veneţia, din ducatul Mantua, din Romagna şi chiar de mult mai departe. Vin cu mic, cu mare, bătrâni şi tineri, bărbaţi şi femei, sănătoşi şi bolnavi - unii vin chiar cu targa. în straie de duminică, ca la o sărbătoare, păşesc în refectoriu. Vin si ţăranii si-si pun si ei cele mai bune vesminte -

despre unul se spune chiar că şi-ar fi adus, spălat şi ţesălat, măgarul. Ascultaţi-mă pe mine, domnule, duceti-vă s-o vedeţi! Da, asa să faceţi!

Când Behaim se afla a doua zi de dimineaţă în refectoriul mănăstirii în fata *Cinei celei de Taina* si privirea îi căzu, după ce se uitase la Isus şi la Petru, pe Iuda cel cu punga strânsă în pumn, fu ca şi cum cineva l-ar fi lovit în moalele capului, iar gândurile i-o luară razna.

„Doamne, nu mă părăsi! îl străfulgeră. Visez, ori ce se întâmplă ? Mişelească lovitură, pe legea mea, ruşinoasă lovitură! Cum de-a îndrăznit ?“

Se uită în jur, căutând milă şi înţelegere pentru ce i se făcuse. Deşi era devreme, în refectoriu erau mulţi vizitatori, şi toţi îl priveau cum stătea în faţa lui Iuda; nimeni nu scoase nici măcar un sunet, era o asemenea linişte ca la biserică atunci când bate clopoţelul pentru sfânta liturghie. Când însă, cât de repede putu - căci nu mai îndura privirile aţintite asupra-i -, ţâşni din refectoriu, oamenii începură să vorbească şi să-şi strige unul altuia:

— Ai văzut ? Iuda l-a privit pe Iuda.

— Vine aici şi se arată privirii! In loc să se afunde în pustiu, în pădurea cea mai deasă, într-o peşteră ori în alt loc părăsit de oameni!

— L-a mânat să vină aici cum vine scroafa la stejar!

— O fi creştin, s-o duce la slujbă ?

— De ce să asculte slujba ? Pe un asemenea ogor, Dumnezeu nu lasă nimic să crească.

Intre timp, Joachim Behaim se îndrepta plin de mânie spre han, căci era hotărât să nu mai stea niciun ceas la Milano. Furia oarbă care pusese stăpânire pe el ieşea la iveală prin vorbe rostite cu glas tare:

— Câtă josnicie! îşi poate oare închipui cineva renghi mai hain ? Şi nu-i decât un bătrân care nu mai e bun de nimic, decât de îngropat! De aia, careva- săzică, m-a desenat! Cu asta m-am ales dacă m-am lăsat tras în tovărăşia acestor pictori luminaţi. Pe legea mea, lui Leonardo ăsta trebuie să i se ia pensula din mână, că, de nu, cine ştie câte rele are să mai facă! Pictor ? E el pictor cum e porumbarul vie! Pe legea mea, multă minte n-are sub bereta aia a lui, de n-a găsit alt Iudă în afară de mine. Ciomege pe spinare, asta merită. Nu, nu ciomege pe spinare - unul ca el îşi are locul în lanţuri, la galere!

Ajunsese în piaţa domului. Spre el venea sculptorul Simoni cu un băieţaş în stânga şi cu Niccola în dreapta lui. însă Joachim Behaim, încă bântuit de gânduri mânioase, cu pumnii strânşi şi capul plecat, trecu pe lângă ei ocărând în limba Boemiei, fără să le arunce nici o privire.

Sculptorul se opri şi-i dădu băieţelului drumul de la mână.

— El era, spuse el cu inima bubuind şi străbătut de o sudoare rece. L-ai văzut ?

— Da, răspunse Niccola. L-am văzut.
— Şi ? îl mai iubeşti şi azi ? îngăimă sculptorul.

Cum poţi să întrebi aşa o nebunie ? spuse Niccola luându-l de după umăr. Crede-mă, nu l-aş fi iubit niciodată de-aş fi ştiut că poartă chipul lui Iuda.Notă de încheiere a autorului

Unii dintre cititorii acestei cărţi şi-au dat seama, poate, că versurile pe care i le-am pus în gură lui Mancino sunt foarte asemănătoare cu poeziile marelui poet francez Franşois Villon, care, născut în 1431 la Paris, a studiat între anii 1448 şi 1452 artele frumoase la universitatea pariziană, a scris multe poezii valoroase şi un roman în versuri - pierdut, din păcate - a cărui acţiune se desfăşoară în cartierul studenţesc parizian şi care, prin 1464, a dispărut fără urmă din cercul contemporanilor săi, astfel încât nimeni nu ştie unde a trăit după 1464 şi când a murit.

Dacă recunosc aşadar că versurile rostite sub îndrumarea mea de Mancino vădesc o limpede asemănare atât de formă, cât şi de fond cu poemele lui Franşois Villon, sper să nu fiu acuzat de plagiat. Căci mi-am luat libertatea - marea îndrăzneală, poate - ca în cartea aceasta nu numai să sugerez, ci să fac să pară foarte limpede că acest Mancino nu e nimeni altul decât însuşi Franşois Villon: student, poet, hoinar şi membru al unei bande de hoţi care, dispărut în Franţa, reapare în Milanul sfârşitului de secol, trăindu-şi acolo viaţa tumultuoasă printre artiştii - pictori, sculptori în lemn, în bronz şi în piatră - care îşi facveacul în apropierea domului şi aflându-şi un sfârşit care, deşi dezonorant, nu e, cred eu, lipsit de cavalerism. Franşois Villon fiind, are deci tot dreptul să rostească versurile lui Franşois Villon ca pe ale sale.

Dar poate că unul sau altul dintre cititori nu vrea să mă urmeze în această direcţie si refuză să se lase convins de identitatea lui Mancino cu poetul francez dispărut. Prea bine, n-am cum să-i interzic asta unui atare cititor. Atunci el n-are decât să vadă în Mancino - care îşi spune el însuşi beţiv, jucător, paria, bătăuş şi sclav al femeilor uşoare - şi un hoţ literar. încă un mic păcat nu mai contează. însă orice ar decide cititorul - de vrea deci să-l ia pe Mancino drept Franşois Villon, sau doar drept un obraznic hoţ de poezie - versurile din tropar pe care poetul şi hoinarul francez le-a scris pentru sine pot fi valabile şi pentru Mancino. Traduse foarte

liber, ele sună cam asa:

în veci să-l hodinești pre el și în lumina din vecie, că n-avu troc nici farfurie și nici un fir de pătrunjel[14]

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. R044 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, București.

Tehnoredactor

MANUELA MĂXINEANU

DTP

STELIAN BIGAN
CARMEN PETRESCU

Corectori

14 Franşois Villon, *Tropar,* în *Testamentul cel mare al magistrului Franqois Villon, făcut în anul 1461* (Franşois Villon, *Poezii,* Editura Minerva, 1983, traducere de Neculai Chiriei).

CRISTINA JELESCU
IULIANA POP

Apărut 2008
BUCUREŞTI - ROMÂNIA

în seria de autor Isabel Allende
au apărut

Lucrare executată la C.N.I.
„CORESD S.A.

Zorro
Fiica norocului
Casa spiritelor
Portret în sepia
Eva Luna
Povestirile Evei Luna
Ţara mea inventată
Paula

*Despre dragoste şi umbră*Leo Perutz s-a născut la Praga în 1882, fiind fiul unui negustor de textile evreu. Statistician de meserie, se angajează la firma de asigurări Anker, unde lucra şi Franz Kafka. începe să scrie în primii ani ai secolului XX, bucurându-se de un succes imens în spaţiul de limbă germană, până la interzicerea cărţilor sale de către naziști. în 1938, după anexarea Austriei la cel de-al Treilea Reich, Perutz este nevoit să fugă în Palestina. Prozator şi matematician, Perutz ar fi putut rămâne în posteritate doar pentru ecuaţiile care îi poartă numele, dacă Borges nu l-ar fi redescoperit, aducând în atenţia publicului cele unsprezece romane ale sale, printre care se numără *Der Marques de Bolibar* (1920), *Călăreţul suedez (Der swedische Reiter*, 1936; Humanitas, 2006), *Nachts unter der steinernen Brucke* (1953), *Iuda lui Leonardo* (*Der Judas des Leonardo*, 1957). Perutz moare în 1957 în timpul unei vizite în Austria, la Bad Ischl. Cărţile lui, elogiate de nume mari precum Italo Calvino, Graham Greene, Theodor W. Adorno sau Jorge Luis Borges, construiesc o paradoxală logică a fantasticului, inexplicabilului sau visului.

O extraordinară redescoperire literară a ultimelor două decenii, Leo Perutz este unul dintre prozatorii de mare valoare pe care Jorge Luis Borges nu se sfia să-i includă în panteonul său personal.

Care este cel mai grav păcat ? se întreabă Leonardo, aflat în căutarea unui Iuda care să întregească *Cina cea de Taină.* Maestrul nu va găsi răspuns nici pe străduţele rău famate, nici în palatul ducelui Milanului, până când un negustor străin nu va comite păcatul împotriva iubirii.

„Leo Perutz este un Kafka picaresc." . .
Domimque Fernandez

„Iuda lui Leonardo este o poveste plină de culoare, în care realitatea si ficţiunea îsi inversează rolurile neîncetat. "
The New York Times

„Leo Perutz distilează suspansul ca un adevărat maestru."
Le Point

„Romanele lui Leo Perutz sunt exemplare prin capacitatea de
transfigurare a istoriei si forţa viziunii." ,, ,,
b ’ ’ Max
Brod

ISBN 978-973-689-244-8